

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**BAĞLANMA, DİNİ YÖNELİM,
AŞKA İLİŞKİN TUTUMLAR VE CİNSEL TUTUMLAR
İLE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

SELCEN BAHADIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA

2019

**BAĞLANMA, DİNİ YÖNELİM,
AŞKA İLİŞKİN TUTUMLAR VE CİNSEL TUTUMLAR
İLE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

SELCEN BAHADIR

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. FATMAGÜL CİRHİNLİOĞLU

LEFKOŞA

2019

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.
- √ Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

27/09/2019

Selcen Bahadır

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans ve tez dönemi sürecinde ilgisi ve sabrı ile çalışmama yön veren, bana güç katan, destek olan ve hep yanımda duran sevgili danışman hocam Sayın Prof. Dr. Fatmagül CİRHİNLİOĞLU'na; psikolojinin derin sularında yüzerken bilgisi, tecrübesi, naifliği ile elimden tutan, hayranlıkla dinlediğimiz Sayın Prof. Dr. Ebru ÇAKICI'ya; akademik yönü, duruşu ile engin deneyimlerini benden esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Mehmet ÇAKICI'ya; neden psikoloji sorusunu kendime her sorduğumda cevapları bulmamı sağlayan ve beni motive eden Yakın Doğu Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü'ndeki hocalarım Sayın Yrd. Doç. Dr. Deniz ERGÜN, Sayın Yrd. Doç. Dr. Füsün GÖKKAYA ve Sayın Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER'e hayatıma girdikleri için şükranlarımı sunuyorum. Süreç içinde tanıştığım, yoldaş olduğum, aynı heyecanı paylaştığım tüm dönem arkadaşlarıma birlikte geçirdiğimiz günler ve anılar için, çok yoğun günlerimde vakit ayıramadığım dostlarıma gösterdikleri anlayış için teşekkür ederim.

Önce kendimi, sonra insanları anlamlandırabilme hevesi ile çıktığım bu uzun macerada, bana ikinci bir aile olan Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği'nden yolu geçen herkese; öncelikle beni varlığı ve sahiciliği ile büyüleyen, yoluma ışık olan Sayın Prof. Dr. Cengiz GÜLEÇ'e; beni dost bilen, bana güvenen ve inanan, birlikte sonuna kadar yürümek istediğim Sayın Psikoterapist Dr. Cem KEÇE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Arkadaşım, fikir ortağım Sevgili Dr. Şule KIRAY iyi ki bu süreçte benimleydin.

Hayatım boyunca arkamda duran, düştüğümde kaldıran, başarılarımı takdir eden, duygularımı paylaşan ve zor olanların üstesinden gelmeme yardımcı olan güzel aileme; uzaklarda da olsa manevi desteği ile hep yanımda olan canım kardeşim Dr. Hande BAHADIR'a her zaman minnettar kalacağım. Bana zamanın bir yanılsama olduğunu öğreten, başka bir boyutta varoluşuna devam eden, ama gözümü kapattığımda hissettiğim, çok özlediğim ama bir gün kavuşacağımızı bildiğim, benim bugünlere gelmemde en büyük emeği olan ve en büyük teşekkürü hak eden Sevgili Anneanne'ciğim... Her şey senin sayende...

Selcen BAHADIR

Lefkoşa, 2019

“Amor Fati”

F. Nietzsche

ÖZ

BAĞLANMA, DİNİ YÖNELİM, AŞKA İLİŞKİN VE CİNSEL TUTUMLAR İLE ÖZNEL İYİ OLUŞ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu çalışmada bağlanma, dini yönelim, aşka ilişkin ve cinsel tutumlar ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmaya Maltepe Üniversitesi Tıp fakültesinde okuyan 147 kadın (%69,01), 66 erkek (%30,99) toplam 213 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin yaş grubu 20 yaş ve altı (%29,11), 21-22 yaş arası (%55,40) ve 23 yaş ve üzeri (%15,49) olarak sınıflandırılmıştır. Araştırmada ölçme aracı olarak kişisel bilgi formu, Öznel İyi Oluş Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Dini Yönelim Ölçeği, Aşka ilişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Formu ve Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin istatistiksel açıdan çözümlenmesi için Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 yazılımı kullanılmıştır. Araştırmaya alınan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri frekans analiziyle, ölçeklerden alınan puanları ise tanımlayıcı istatistiklerle gösterilmiştir. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre ölçeklerden alınan puanların karşılaştırılması için normallik incelenmiş bağımsız değişken iki kategorili ise bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla kategorili ise ANOVA kullanılmış ve ileri analizi olarak TUKEY testi uygulanmıştır. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre ölçek puanları karşılaştırılırken öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyonlar için Pearson testi yapılmıştır. Ölçeklerden alınan puanların Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarını yordama durumunun incelenmesinde lineer regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre araştırmanın ana konusu öznel iyi oluş mevcut ölçek değişkenlerinden Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutlarından, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan tutkulu ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanların Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı ve Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarındaki varyansın %30,8'ini açıkladığı görülmüştür ($p<0,05$). Ayrıca kadın cinsiyet, ekonomik düzey, okunan bölümden memnun olma, akademik başarı, hayattan memnun olma gibi kişisel bilgi formunda bulunan değişkenler ve içsel-dışsal dini yönelim ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde istatistiksel olarak

anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Bunun yanında diğer demografik değişkenler ve bağlanma stilleri ile ilişki kurulamamıştır. Araştırmanın bulguları ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öznel İyi Oluş, Bağlanma, Dini Yönelim, Aşka İlişkin Tutumlar, Cinsel Tutumlar

ABSTRACT

**RELATIONSHIPS BETWEEN SUBJECTIVE WELLBEING AND
ATTACHMENT, RELIGIOUS ORIENTATION,
LOVE AND SEXUAL ATTITUDES**

This study investigated the relationships between subjective wellbeing and attachment, religious orientation, love and sexual attitudes 213 students (147 female [69.019%], 66 male [30.99%]) attending the faculty of medicine at Maltepe University participated in the study. The age groups of the students were classified as 20 years and younger (29.11%), 21-22 years (55.40%) and 23 years and older (15.49%). Personal information form, Subjective Wellbeing Scale, Experiences in Close Relationships, Religious Orientation Scale, Love Attitudes Scale Short Form and The Brief Hendrick Sexual Attitude Scale were utilized in the research. Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 software was used for statistically analyzing the research data. Sociodemographics of the students participating in the study were shown by frequency analysis and their scale scores were shown by descriptive statistics. To compare the undergraduates' scale scores by their sociodemographics, the normality was examined; independent samples t-test was used if the independent variable was dichotomous, and ANOVA was utilized if it was polytomous, and TUKEY's test was performed for further analysis. Pearson's test was performed for the correlations between the scores obtained by the undergraduates in the scales when comparing their scale scores by their sociodemographics. Linear regression analysis was used to examine the predictiveness of the scale scores on the Subjective Wellbeing Score.

According to the findings, the scores obtained by the undergraduates in the scale variables of subjective wellbeing, which is the subject matter of the research, in the subscales of permissiveness and birth control in The Brief Hendrick Sexual Attitudes Scale Short Form and in the subscales of passionate and possessive in the Love Attitudes Scale predicted the Subjective Wellbeing Scale scores statistically significantly and explained 30.8% of the variance in the Subjective Wellbeing Scale scores ($p < 0.05$). Furthermore, a positive, statistically significant relationship was found between the variables of female gender, economic level,

satisfaction with studied department, academic achievement, and satisfaction with life and internal-external religious orientation and subjective wellbeing. However, other demographic variables and attachment styles could not be found correlated. The research findings were discussed in the light of the relevant literature, and recommendations were presented.

Keywords: Subjective Well Being, Attachment, Religious Orientations, Love Styles, Sexual Attitudes

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

BİLDİRİM

TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xv

1. BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3 Araştırmanın Önemi	4
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5 Tanımlar	5

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1 Pozitif Psikoloji	7
2.1.1 İyi Oluş Kavramı	9
2.1.1.1 Psikolojik İyi Oluş	9
2.1.1.2 Öznel İyi Oluş.....	10
2.1.2 İyi Oluşun Yararları.....	13
2.2 Bağlanma Kavramı	14
2.2.1 Bowlby'nin Bağlanma Kuramı	15
2.2.1.2 Bağlanma Stilleri	18
2.2.1.2.1 Güvenli Bağlanma	19
2.2.1.2.2 Kaygılı / Kararsız (İki Yönlü) Bağlanma	19
2.2.1.2.3 Kaçınmacı (Kaçınan) Bağlanma	19
2.2.1.2.4 Dezorganize/ Dezoryante Bağlanma	19
2.2.2 Bebeklik Dönemi Dışındaki Bağlanmalar	20

2.2.2.1 Ergenlik Döneminde Bağlanma.....	20
2.2.2.2 Erişkinlik Döneminde Bağlanma	20
2.2.2.2.1 Erişkinde Bağlanma Stilleri	21
2.3 Din Kavramı	22
2.3.1 Dini Yönelim.....	23
2.4. Aşk Kavramı.....	25
2.4.1 Aşk Kuramları	26
2.4.1.1 Lee'nin Aşk Stilleri.....	26
2.4.1.2 Üçgen Aşk Kuramı.....	29
2.4.1.3 Stendhall'ın Tutkulu Aşk Kuramı	30
2.4.1.4 Hatfield ve Walster'ın Aşk Kuramı	30
2.5 Cinsellik Kavramı.....	30
2.5.1 Cinsel Tutum.....	32
2.6 İlgili Araştırmalar	36
2.6.1 Bağlanma ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler	36
2.6.2 Dini Yönelim ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler.....	38
2.6.3 Aşk Tutumları ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler	40
2.6.4 Cinsel Tutumlar ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler	42
2.6.5 Bağlanma ve Dini Yönelim Arasındaki İlişkiler	43
2.6.6 Bağlanma ve Aşk Tutumları Arasındaki İlişkiler	45
2.6.7 Bağlanma ve Cinsel Tutumlar Arasındaki İlişkiler.....	47
2.6.8 Dini Yönelim ve Aşk Tutumları Arasındaki İlişkiler	51
2.6.9 Dini Yönelim ve Cinsel Tutumlar Arasındaki İlişkiler	52
2.6.10 Aşk Tutumları ve Cinsel Tutum Arasındaki İlişkiler	54
 3. BÖLÜM	
YÖNTEM.....	57
3.1 Araştırma Modeli	57
3.2 Evren ve Örneklem	57
3.3 Veri Toplama Araçları.....	60
3.3.1 Araştırmaya Gönüllü Katılım Formu	61
3.3.2 Kişisel Bilgi Formu	61
3.3.3 Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ)	61

3.3.4 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-I)	61
3.3.5 Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ).....	62
3.3.6 Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (AİTÖ-Kısa Form)	63
3.3.7 Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Formu (HCTÖ-Kısa Form).....	63
3.4 Verilerin Toplanması	64
3.5 Verilerin Analizi.....	64

4. BÖLÜM

BULGULAR	66
4.1 Tanımlayıcı İstatistik Bulguları	66
4.2 Demografik Özelliklere İlişkin İstatiksel Analiz Bulguları	68
4.3 Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Dini Yönelim Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonel Bulgular	97
4.4 Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Dini Yönelim Ölçeği Puanları ile Öznel İyi Oluş Ölçeği Puanları Arasındaki Regresyonel Bulgular	103

5. BÖLÜM

TARTIŞMA.....	105
5.1 Demografik verilere göre üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri, aşk tutumu, cinsel tutum, dini yönelim ve öznel iyi oluş farklılaşmakta mıdır?	105
5.2 Bağlanma stili, dini yönelimler, aşka ilişkin tutumlar, cinsel tutumlar ve öznel iyi oluş arasında anlamlı ilişki var mıdır?	114
5.3 Bağlanma biçimi, dini yönelimler, aşka ilişkin tutumlar ve cinsel tutumlar öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?	127

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	130
6.1 Sonuç	130
6.2 Öneriler.....	131

KAYNAKÇA.....	133
EKLER	145
Ek 1. Araştırmaya Gönüllü Katılım Formu.....	145
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu.....	146
Ek 3. Öznel İyi Oluş Ölçeği*	147
Ek 4. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)*	148
Ek 5. Dini Yönelim Ölçeği*	149
Ek 6. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Form*	150
Ek 7. Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Form.....	151
Ek 8. Ölçek İzinleri	152
ÖZGEÇMİŞ	157
İNTİHAL RAPORU.....	158
ETİK KURULU ONAYI.....	159

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı.....	58
Tablo 2. Öğrencilerin hayattan memnuniyet, psikolojik sorun, romantik ilişki ve cinsellik durumlarına göre dağılımı.....	60
Tablo 3. Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanları.....	67
Tablo 4. Öğrencilerin yaş gruplarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	69
Tablo 5. Öğrencilerin cinsiyetine göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	70
Tablo 6. Öğrencilerin çalışma durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	72
Tablo 7. Öğrencilerin ekonomik durumlarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	73
Tablo 8. Öğrencilerin okudukları bölümden memnun olma durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	75
Tablo 9. Öğrencilerin akademik başarılarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	77
Tablo 10. Öğrencilerin yetiştikleri yerleşim birimine göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	79
Tablo 11. Öğrencilerin kendilerini yetiştiren kişilere göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	81
Tablo 12. Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması	83

Tablo 13. Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	85
Tablo 14. Öğrencilerin hayattan genel olarak memnun olma durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması	87
Tablo 15. Öğrencilerin psikolojik sorun yaşama durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması...89	89
Tablo 16. Öğrencilerin şu an romantik ilişkisi olması durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması...91	91
Tablo 17. Öğrencilerin daha önce romantik ilişkisi olma göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması...93	93
Tablo 18. Öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması.....	95
Tablo 19. Öğrencilerin HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanları arasındaki korelasyonlar	101
Tablo 20. Öğrencilerin HCTÖ, AİTÖ, YİYE ve DYÖ puanlarının ÖİÖÖ puanlarını yordaması.....	104

KISALTMALAR

AİTÖ : Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği

DYÖ: Dini Yönelim Ölçeği

HCTÖ: Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği

ÖİoÖ: Öznel İyi Oluş Ölçeği

WHO: World Health Organization

YİYE: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

1. BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanoğlunun var olduğu ilk günden beri mutluluk nerdeyse tüm bilimlerin ilgisini çekmiştir. İnsan hem mutluluğu aramış hem de mutluluk yaratacak koşulların peşinden koşmuştur. Dinler bireylerin mutluluğa varmalarını sağlayan tavsiyelerde bulunmuş, şairler veya edebiyatçılar mutlulukla ilgili kurmuş, düşünürler ve filozoflar mutluluğun ne olduğu üzerine yoğunlaşmıştır. İnsan maddi kazançlarla mutlu olacağını sanmış, olmamış. Prestij veya mevki sahibi olunca mutlu olacağına inanmış, başaramamış. Âşık olunca mutluluk gelir diye düşünmüş, aşk yanında yakıcılığı ile gelmiş, yine olmamış. Evlenmiş, aile kurmuş, sorumluluklar artınca yine istediğini bulamamıştır. Gelişen dünya ise insanların mutluluğunu arttırmak için teknolojiyi kullanmış, bireylere rahatlık sağlamaya çalışmış. İnsanoğlu bununla da mutlu olmamıştır. Dolayısıyla insan hep daha nasıl mutlu olabilirim diye okumuş, çalışmış, para kazanmış, evlenmiş, çocuk yapmış veya sosyal ilişkilere girmiş, ama çoğu insan aradığını bulamamış, mutlu olamamış veya kalamamıştır.

Mutlu olmanın herkes tarafından arzulanan bir ruh hali olması, insanların daha mutlu olmak için çaba göstermesi ve tüm dünyada en çok satılan kitapların mutluluk üzerine olması dikkat çekicidir. Peki tüm insanlığın nihayetinde ulaşmak istediği duygu durum olan mutluluk nedir? Mutluluk herkes için aynı mıdır? Yoksa kişiye has bileşenleri mi vardır? Mutluluğun nedenleri nedir? Mutluluğun ülkeler arası veya kültürel farklılıkları var mıdır? İnsanlar nasıl daha fazla mutlu olurlar?

Son yıllarda popüler olan pozitif psikoloji insanların negatif taraflarını iyileştirmekten öte, güçlü yanlarını ortaya çıkarıp pekiştirmeye çalışan psikoloji

dalıdır. Mutluluk kuramsal olarak öznel iyi oluş olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada araştırmacının kendi merak duyduğu değişkenler seçilerek öznel iyi oluş ile ilişkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan problemin durumu, hipotezler, araştırmanın amacı, önemi bunun yanında sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Seligman'ın öncülüğünü yaptığı pozitif psikoloji akımının ruh sağlığı alanında popülerlik kazanması ile birlikte, psikolojinin sadece zayıflık ve hastalıkla ilgilenmediği, bireyin sağlıklı ve güçlü yönlerini de geliştirerek potansiyellerini sergileyebileceği görüşü son dönemde önem kazanmaya başlamıştır. Alanyazında bulunan pozitif psikoloji kavramlarına bakıldığında *iyi oluş* kavramı ön plana çıkmakta ve ruh sağlığının pozitif yönünü ifade etmektedir. İyi oluş kavramı, bireylerin yaşamlarını nasıl değerlendirdiğine bağlı olarak ortaya çıkan psikoloji alanında merak ve ilginin git gide arttığı bir konudur. *Psikolojik* ve *öznel* iyi oluş olarak iki farklı boyutta incelenen bu kavram son yıllarda her boyutu ile incelenmeye başlamıştır. Çalışmamızda ise değişken olarak öznel iyi oluş kullanılmıştır.

Günlük dilde mutluluk olarak kullanılan kelime psikolojinin son yıllarda gelişen alt dalı olan pozitif psikoloji tarafından “öznel iyi oluş” olarak ifade edilmiştir. Öznel iyi oluş kavramı olumlu duyguların görece çokluğu, olumsuz duyguların yokluğu, kişinin yaşamdan aldığı doyum olarak anlatılabilmektedir. Öznel iyi oluş çoğu zaman fiziksel ve mental olarak sağlıklı bir birey olmak, ekonomik durum, pozitif sosyal ilişkiler, iyi bir iş veya iyi bir eşe bağlanabilmektedir. Fakat literatüre göre bunların hiçbirinin tek başına öznel iyi oluşu arttırdığı gösterilememiştir.

Bu çalışmada farklı parametrelerin öznel iyi oluş ile ilişkisine bakılacaktır. Bakılan parametreler birbiri ile ilişkili kavramlar olup, kombine bir araştırmaya literatürde rastlamamıştır. Bilindiği gibi duygular bir öteki ile paylaşıldıkça, bireyler ilişkilerini geliştirdikçe iyi oluş artmaktadır. İlişkiler ise bağlanma zemininde gelişmekte, aşk ve cinsellik ile ifade edilmektedir. Dini yönelim ise Tanrı ile kurulan ilişki biçimidir. Öznel iyi oluş literatüründe onlarca sebep

değişken olarak çalışılmış, fakat tek bir nedenle ilişki kurulamamıştır. Mevcut çalışmada bakılan bağlanma stilleri, aşk tutumları, cinsel tutumlar ve dini yönelim ise bir arada değerlendirilmemiştir. Bu eksiklikten yola çıkarak bireylerin hayatında önemli yer tutan her bir kavramın öznel iyi oluşla ilişkisi ve yordayıcı etkisi çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Bireysel, çift ve cinsel terapilerde bireylerin pozitif psikolojik yaklaşımla güçlü yanları değerlendirilirken bu alanların da değerlendirilmesi önem arz etmektedir

1.2. Araştırmanın Amacı

Pozitif psikolojinin kurucusu Martin Seligman ile başlayan insanların güçlü yönlerine yapılan vurgu son zamanlarda alanyazında geniş yer tutmaktadır. Dolayısıyla bireylerin güçlü yönlerinden biri olan bir öteki ile ilişkinin komponentleri çalışmada ayrıntılı incelenmiştir. Yakın ilişkilerin parametreleri sosyal psikologların konusu olması ötesinde, çift ve ilişki terapistlerinin klinik yaklaşımlarda önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle aşk ilişkilerinde ve evliliklerde çiftlerin cinselliğe bakış açısı ve bireylerin bağlanma biçimleri ilişkiyi etkilemektedir. Dolayısıyla yetişkinlerde aşk ilişkisini cinsellikten veya bireylerin bağlanma stillerinden ayırmak mümkün değildir. Aynı zamanda dini tutumlar ve yönelimlerin de bireylerin ilişkilerine etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu parametrelerin her biri romantik yakın ilişkilerdeki duygusal, sosyal ve psikolojik iyi oluşu etkilemektedir. İlişkilerde yaşanan sorunlar ise bireyleri psikolojik yardım almaya iten önemli nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizde aşkın cinselliğe ve cinselliğin aşka yansımaları, bağlanma stillerinin bu iki tutuma etkisi, dini yönelimlerin bu tutumlardaki yeri, ayrıca yine bu tutum ve yönelimlerin öznel iyi oluşa etkisi üzerinde durulması gereken bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Her biri kavram arasındaki ilişki, özellikle cinsel tutum, aşk tutumları ve dini yönelimler arasında ilişki nispeten ihmal edilen bir konu olup daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Literatür daha çok yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Ayrıca çocukluk çağı bağlanma stillerinin hem aşk hem cinsel hayata yansımaları hem de dini yönelimlerle ilişkisi ilgi çekici bir konudur. Yine benzer konulardaki araştırmalarda daha çok cinsel işlev bozukluğu ve etkileri, cinsel doyum ve evlilik doyumu gibi konulara değinilmiş, pozitif psikolojinin kavramı olan öznel iyi oluş değerlendirilmemiştir. Çıkan sonuçların değerlendirilmesine göre klinik psikologların kişilerin iyi olma

halini değerlendirirken bu alanlarda da değerlendirme yapması önerilebilecek, cinsel ve çift terapilerinde bu yaklaşım kullanılabilecektir.

Çalışmamızda günlük hayatımızda ilişkilerimizi belirleyen bağlanma kuramı, inanç boyutu olarak dini yönelimler, romantik ilişkilerdeki aşk stilleri ve cinsel tutumlar ile öznel iyi oluşun ilişkisine bakılacak ve aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

H₁: Demografik verilere (yaş, cinsiyet, akademik başarı, maddi durum vb.) göre üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri, dini yönelimler, aşka ilişkin tutumlar, cinsel tutumlar ve öznel iyi oluş farklılaşmakta mıdır?

H₂: Bağlanma stili, dini yönelimler, aşka ilişkin tutumlar, cinsel tutumlar ve öznel iyi oluş arasında anlamlı ilişki var mıdır?

H₃: Bağlanma biçimi, dini yönelimler, aşka ilişkin tutumlar ve cinsel tutumlar öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Ruh sağlığı ile ilgili yapılan araştırmalarda sık sık depresyon ve anksiyete gibi olumsuz durumlara odaklanılmıştır. Bununla birlikte günümüzde ruh sağlığının olumsuz öğelerinin yanı sıra olumlu öğelerini de inceleme arzusu giderek artmaktadır. İnsan, doğası gereği psikolojik veya fizyolojik sağlıklı olma eğilimlidir. İyi olma kavramı ise pozitif psikolojinin önemli kavramlarından birisidir.

Yetişkinlerin yakın ve romantik ilişkilerindeki bağlanma stillerinin alt boyutlarına göre bireyler ilişkilerinde güven ve güvensizlik yaşayabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında ilişkinin doyumunu bireylerin iyi oluşu üzerinde etkilidir. Yine ilişkide yaşanan aşk biçimi veya cinsel tutumlar ilişki kalitesi üzerinden iyi oluşla ilişkili olabilmektedir. Bireyin manevi yönü olan ve din ile ilişkisini gösteren dini yönelim boyutu ise kaygı anında kişinin başvurduğu, huzur ve sakinlik bulunduğu bir liman olarak iyi oluşa destek olduğu düşünülmektedir. Öte yandan kişisel verilerin iyi oluş ile ilgisi uzunca tartışılmış olup, netlik kazanmamış bir konudur. Bu çalışmanın temel amacı öznel iyi oluşa katkısı olan parametreleri belirlemektir. Ayrıca her bir parametrenin bir diğeri ile olan ilişkisi üzerinde de durulacaktır. Bu kavramlarda yaşanan zorluklar kişileri ruh sağlığı profesyonelleri ile buluşturmaktadır. Dolayısıyla kişileri yardım almaya iten, iyi

oluşlarını bozabilen bu boyutlar psikoterapistlerin göz ardı etmeyeceği kavramlar olmalı hem bireysel hem ilişki hem de cinsel terapilerde pozitif psikoterapi bağlamında bireylerin daha güçlü, olumlu yanları gözetilmeli ve desteklenmelidir.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Tıp Fakültesi öğrencilerine uygulanan anketler toplanırken katılımcılar gözlenmiş özensiz davranışların kâğıdı işaretlenerek analize dahil edilmemiştir. Analizler öncesi katılımcıların yanıtları gözden geçirilerek boş ölçeği bulunan katılımcı çalışmadan çıkarılmıştır. Bir ölçek içinde ise birden fazla eksik cevabı olan katılımcı çalışmaya dahil edilmemiştir. Aşağıdaki durumlar çalışmanın sınırlılığı olarak kabul edilmiştir.

1. Bu araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Öznel İyi Oluş Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Dini Yönelim Ölçeği, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Form ve Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği Kısa Form kullanılarak alınan bilgilerle sınırlıdır.
2. Araştırma kapsamındaki ilgili veriler Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinden, daha önceden duyurulmuş seminere katılan gönüllü 147 kadın, 66 erkek öğrenci ile sınırlıdır.
3. Veri toplanmasının süresi kısıtlılığı, bu sürede birden çok ölçek uygulanması ve cinsellik ile ilgili bir çalışmada olabilecek kayıplar çalışmanın sınırlılığıdır.

1.5 Tanımlar

Aşk Kavramı: Tüm çağlar ve kültürler için tek bir tanımının zor olduğu, kültürler arası değişkenlik gösteren, cinsel ilgi, çekicilik, arkadaşlık, dostluk, özen ve bakımın sentezi olan bir fenomendir (Özabacı, 2004).

Bağlanma Kavramı: Hayatın ilk dönemlerinde şekillenen ve devamlılık gösterdiği düşünülen, bireyin ötekilerle ilişkisini biçimlendiren bir fenomendir (Bowlby, 1973). Bebek ve ona bakım veren arasında oluşan ilişki, yakınlık arayışı ile kendini gösteren, kaygı durumunda ortaya çıkan ve sürekliliği olan bir bağ olarak da anlatılabilir.

Cinsellik: Cinsel bir varlık olarak insanın sadece bedensel değil; duygusal, düşünsel ve toplumsal bütünlüğünü sağlayan, kişilik gelişimi, iletişim ve sevginin

paylaşımını olumlu yönde zenginleştiren ve arttıran sağlıklılık halidir (WHO, 2006).

Cinsel Tutumlar: Simon ve Gagnon' a (1986) göre cinsel tutumlar kültürel, kişilerarası ve intrapsişik olarak belirlenen, bireyin cinsel ilişki esnasındaki performansını yani davranışlarını ve de kognitif bakış açısını yani düşüncesi, fantezisini kapsayan cinselliğe yaklaşımıdır (Akt. Frey ve Hojjat, 1998).

Dini Yönelim: Psikologlara göre dini yönelim bireyin dini inanç ve değerlerini uygulama veya yaşama biçimi olarak ifade edilmektedir (Allport ve Ross,1967). Yani dinin kişi tarafından nasıl yaşandığı ve o kişi açısından dinin ne almama geldiği ile ilgili bir tanımdır.

Pozitif Psikoloji: Hümanistik psikolojiden köken alan kişilerin güçlü yönlerini vurgulayan, insanın potansiyellerini kullanması gerekliliğine önem veren ve bireyin olumlu doğasını geliştirmeye yönelik ekoldür (Seligman, 2005).

Öznel İyi Oluş: Bireylerin kognitif kararlar veya duygusal tepkiler sonucu kişinin kendi subjektif değerlendirmeleri sonucunda tanımlanabilen ve olumlu duyguların varlığı, olumsuz duyguların yokluğu, yaşam doyumu olarak üç ana öğeden oluşan pozitif psikoloji kavramıdır (Diener, 1984).

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm pozitif psikoloji, iyi oluş kavramı, bağlanma ve bağlanma kuramları, aşk stilleri ve cinsel tutumlar gibi çalışmanın içeriğini oluşturan değişkenlerin tanımlarına, ilgili kuramsal açıklamalarına ve literatür tartışmalarını içermektedir.

2.1 Pozitif Psikoloji

Psikoloji kişilerin davranışlarını, bilişlerini ve duygularını anlamlandırmaya çalışan ve bu bunların ortaya çıkmasına sebep veren mekanizmaları inceleyen bir bilim dalıdır. Çeşitli farklı kuramlar davranışları açıklarken altta yatan sebeplere göre yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Hangi kuram kullanılırsa kullanılsın psikoloji bilimi kişilerin ruh sağlığının korumak ve geliştirmek için çalışmaktadır. Öte yandan yıllar boyu psikoloji bilimi olumsuz duygular ve psikolojik sorunlar ile ilgilenmiş, pozitif psikolojinin temel kavramı olan ve belki de insanların ulaşmak istediği en büyük hedef olan mutluluk psikoloji camiası tarafından son zamanlarda araştırılmaya başlanılmıştır. Kavram uzun yıllar din ve felsefenin konusu olarak kalmış, psikoloji biliminin ilgisini günümüzde çekmeye başarmıştır.

Tarih iyi yaşamın ne olduğu sorusu üzerine yoğunlaşarak, mutluluğu en iyi ve en yüksek motivasyon kaynağı olarak düşünen filozoflar ile doludur. Fakat uzunca bir süre psikologlar daha çok insanın mutsuzluğunu araştırmakla meşgul olmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce psikoloji biliminin temel amacı, kişilerin ruhsal sorunlarını tedavi etmek, daha üretken olacakları bir hayat sunmak ve kişilerin yeteneklerini keşfetmesine olanak sağlamaktır. Fakat savaş sonrası yaşanan tüm olumsuzluklar sonucu psikologlar kişilerin ruhsal sorunları çözmekle ilgilenmişlerdir. Dönemin travması birçok ruhsal sorunun

sebebini anlamaya ve iyileştirmeye olanak sağlamıştır (Seligman, Steen, Park ve Peterson, 2005).

1998'de APA başkanı Martin Seligman tarafından gündeme getirilen *pozitif psikoloji* kavramı hümanistik psikolojiden köken alan kişilerin güçlü yönlerini vurgulayan, insanın potansiyellerini kullanması gerekliliğine önem veren ve bireyin olumlu doğasını geliştirmeye yönelik ekoldür. Seligman pozitif psikoloji kavramını “*Bireyin yaşamını değerli, mutlu kılma yolunda yaşam doyumunu içeren bir umut ve iyimserlik hali*” olarak tanımlanmaktadır (Seligman, 2005).

Yine Martin Seligman'ın (2001) da belirttiği gibi mutluluk sadece bir gülen yüzden ibaret değildir. Tam da bu sebeple iyilik halinin temel elemanlarını kelimelerin İngilizce baş harflerini *PERMA* olarak kısaltarak tanımlamıştır (Akt. Khawwe Kern, 2014). Bunlar;

P = Positive emotion (Olumlu duygu)

E = Engagement (Bağlılık, ilgi)

R = Relationships (İlişkiler)

M = Meaning (Anlam)

A = Accomplishment (Başarı).

2004 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO), sağlıklı olmayı sadece hastalık ve sakatlık olmayışı değil, beden, ruh ve sosyal açıdan tam bir iyilik hali olarak belirtmiş ve ruh sağlığını “*Bireyin kendisini veya yeteneklerini gerçekleştirdiği, yaşamın normal stresleriyle başa çıkabildiği, verimli ve sonuçları yararlı olacak şekilde çalıştığı, toplum ile katkılı bir birliktelik içinde olabildiği durum*” olarak tanımlamıştır (Erginöz, 2008).

Dolayısıyla tüm dünyada iyileştirme çalışmaları ne yazık ki kişilerin güçlü yönlerinin keşfedilmesi, üretken bireyler olmaları gibi pozitif ruh sağlığı yaklaşımının önüne geçmiştir. Bu ihmal edilmiş alan son zamanlarda popülerite kazanarak, bireyin negatif yönlerini tedavi etmekten çok pozitif yönlerini kuvvetlendirmeye yöneliktir. Farklı bir ifadeyle bozuk olanı tamir etmenin yerine güçlü yanların geliştirilmesidir. Zaten insan, doğası gereği psikolojik veya fizyolojik sağlıklı olma eğilimlidir. Dolayısıyla birey yaşamını sürdürme arzusunda olduğu sürece iyi olmak aşırı çaba gerektirecek bir durum değildir.

Hayatındaki tüm zorluklara rağmen bütünlüğünü kaybetmeden yaşayan insanın bu kapasitesi pozitif psikologlar tarafından son yıllarda önemle vurgulanmaktadır. Peki iyi oluş kavramı nedir?

2.1.1 İyi Oluş Kavramı

İnsanoğlunun var olduğu ilk günden beri mutluluk nerdeyse tüm bilimlerin ilgisini çekmiştir. Bu sebeple insan hem mutluluğu aramış hem de mutluluk yaratacak koşulların peşinden koşmuştur. Dinler bireylerin mutluluğa varmalarını sağlayan tavsiyelerde bulunmuş, şairler veya edebiyatçılar mutlulukla ilgili cümleler kurmuş, düşünürler ve filozoflar mutluluğun üzerine yoğunlaşmıştır.

Felsefede iki farklı kavramla açıklanan mutluluk birinci olarak Epikür tarafından “*Hedonist Yaklaşım*” olarak ele alınmış, hazza koşup ve elemenden kaçma olarak tarif edilmiştir. Bir diğeri ise Aritoteles’in görüşlerinden ilham alan “*Eudemonist Yaklaşım*” olup, kendini gerçekleştirme, potansiyellerinin farkında olma şeklinde tarif edilmektedir (Deci ve Ryan, 2008).

Hazcı ve psikolojik işlevsellik bakış açılarının psikolojide ki karşılığı, sırasıyla *öznel iyi oluş* (subjective well being) ve *psikolojik iyi oluş* (psychological well being) olarak bilinmektedir. Öznel iyi oluş bireylerin kendi yaşamlarına ilişkin kendi öznel değerlendirmesini yapabilmesidir. Psikolojik iyi oluş ise bireyin yaşamında potansiyellerini gerçekleştirmesi, tam fonksiyonda bulunmasını göstermektedir. Hazcı yaklaşıma dayalı olan öznel iyi oluşun üç tane temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar; yaşam doyumu, negatif ve pozitif duygulardır. Psikolojik işlevsellik yaklaşımın temel unsurları ise; anlam, amaç, gelişme ve kendini gerçekleştirmedir (Lent, 2004).

2.1.1.1 Psikolojik İyi Oluş

Psikolojik iyi olma konusunda temel veriler ihtiyaç karşılama kuramcılarından gelir. Maslow’un ihtiyaç hiyerarşisine göre fizyolojik, güvenlik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlar karşılanmalıdır. Her insan yeme-içme, üreme, korunma, güvenlik, aidiyet, sevmek, sevilme ve özgüven ihtiyaçları sonrasında kendini önemli ve anlamlı hissetme ihtiyacı içerisindedir. Bu ihtiyaçlar evrenseldir ve değişmez.

Psikolojik iyi olma hali, kişinin potansiyellerini kullanarak kendi yaşamında zorlukların üstesinden gelmesi, kendine bir yaşam amacı edinerek kendini gerçekleştirme olarak tanımlanır. Bireyin kendini gerçekçi, olumlu bir şekilde algılaması, güçlü ve zayıf yanlarının farkında olması, özerk bir şekilde yaşamının anlamı bulması olarak da tanımlanabilir. Bu yaklaşım hazzın yeterli olmadığını, kişinin işlevselliğinde sağlanmasının gerekli olduğunu savunur (Ryff ve Singer, 1998).

Psikolojik iyi oluş, Ryff tarafından ayrıntılı incelenmiş olup, kendisini literatürü inceleyerek özgün bir kuram haline getirilmiştir. Ryff'e göre psikolojik iyi olma, *"Kişinin kendini olumlu algılamasını, sınırlılıklarının farkında olduğunda bile kendinden memnun olmasını, diğerleriyle güvenli ve sıcak ilişkiler geliştirmesini, kişisel ihtiyaç ve isteklerini karşılayacak şekilde çevreyi şekillendirmesini, özerk ve bağımsız hareket edebilmesini, yaşam amacının ve anlamının olmasını, kapasitesinin farkında olmasını ve bu kapasitesini geliştirmeye çalışmasını içermektedir"* (Ryff,1989).

Ayrıca Ryff iyi olmayı, mevcut potansiyelin en üst seviyede kullanılması olarak tanımlar. Ona göre psikolojik iyi olma çok boyutlu bir kavram olup, altı temel bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler *kendini kabul, diğerleriyle olumlu ilişkiler, özerklik, çevresel hâkimiyet, yaşam amaçları ve bireysel gelişimdir* (Ryff, 1989).

Yine bu kavrama göre insanlar duygularını ötekilerle paylaştıkça ve sosyal ilişkilere yaşadıkça mutlu olur ve doyum sağlarlar. Artan psikolojik doyum ise bireyin yaşam kalitesini ve yaşam doyumunu olumlu şekilde etkiler.

2.1.1.2 Öznel İyi Oluş

Pozitif psikoloji bakış açısı ruh sağlığını sadece mental hastalığın olmaması değil, öznel iyi oluş gibi pozitif kavramların kişinin hayatında var olması olarak açıklar (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Günlük hayatta her birimizin kullandığı mutluluk kelimesi, tecrübe edilen pozitif duygulanımları ve hoş hisleri içeren, yaşam doyumunu olarak ifade edilen, psikolojide ise *öznel iyi oluş* olarak isimlendirilen bir terimdir (Eid ve Larsen, 2008). Olumlu veya olumsuz olabilen değerlendirilmeler, yaşam doyumunu gibi kavramlar ile ifade edilen öznel iyi olma kavramının esas amacı mutsuzluğu yok saymak değil, insanların yaşamlarının

iyileştirilmesidir. Son yıllarda yapılan araştırmalar bu iyileştirmelerin sadece bireyse hayatta değil toplumsal alanlarda da faydalı olabileceğini göstermektedir. Eldeki veriler, yüksek öznel iyi oluş düzeylerini ve yaşam doyumunun sağlık, iş, gelir, sosyal ilişkiler ve toplumsal yarar gibi sonuçlarından bahsetmektedir.

Öznel iyi oluş ile ilgili literatür bireylerin kognitif kararlar veya duygusal tepkiler sonucu nasıl ve neden olumlu bir yaşam deneyimledikleri üzerinde durur. Yani kişinin kendi subjektif değerlendirmeleri sonucunda mutluluğun tanımlanabileceğini savunur. Öznel kavramı kişinin kendi perspektifinden değerlendirilmeleri içerse de verbal ve non verbal davranışları ile ölçülebilir (Diener ve Ryan, 2009). Ve bu değerlendirmeler bireyler arası farklılık gösterebilir. Bu kavram ile ilgilenen pozitif psikoloji kuramcıları mutluluğu 3 ana öge ile değerlendirilebileceğini ifade ederler (Diener, 1984). Bunlar; *olumlu duyguların varlığı, olumsuz duyguların yokluğu, yaşam doyumu*.

Pozitif duygulanım ve negatif duygulanım duygusal/ emosyonel boyutta yer alırken ve yaşam doyumu bilişsel/ kognitif boyuttadır. Daha sonra tanım genişletilmiş yaşam alanlarından alanın doyum bileşeni de eklenmiştir. Duygusal bileşeni meydan getiren pozitif duygular sevgi, sevinç, neşe, coşku, umut gibi duygulardır. Negatif duygular ise kaygı, üzüntü, öfke, suçluluk ve korku gibi duygulardır. Yaşam doyumu ögesi ise yaşamamıza yaptığımız öznel, kognitif değerlendirmeler sonucu vardığımız yargıları ifade eder (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Olumlu duyguların görece olumsuz duygulardan fazla olması kişinin yaşam kalitesinin artmasında etkilidir. Fredrickson'a (2003) göre pozitif duyguların geliştirilmesi, kişilerin düşüncelerine pozitif açılardan bakmasına dolayısıyla karşılaşılan güç hayat tecrübelerinde kendi kaynaklarını oluşturmada etkili olur. Ayrıca olumlu duyguların göreceli çokluğu olumsuz duygularla baş etmede bireyi daha dayanıklı ve iyimser kılar.

Yaşam doyumu ise iyi oluşun kognitif yönünü oluşturur. Bireyin şimdiki ve geçmiş hayatı ile yaptığı bilişsel değerlendirmelerini içerir. Bu değerlendirme iş, evlilik gibi farklı alanları kapsamaktadır ve pozitif yönde olması iyi oluşa işaret eder (Diener, 1984).

Buradaki önemli nokta öznel iyi oluşun kişinin kendi deneyimine ve

perspektifine dayanmasıdır. Yani dışsal değerlendirmeler bu kavramda geçerli değildir. Kişinin kendi bakış açısıyla ölçülen bu kavrama göre kişi hayatının iyi gittiğine inanıyorsa hayatı iyi gitmektedir. Bireyin kendi hayatına dair algıları, iyi oluşuna dair inancı öznel iyi oluşun temelidir (Diener, Suh ve Oishi1997).

Bahsedildiği gibi pozitif psikolojinin önemli amaçlarından biri mutluluğu belirlemektir. Bu sebeple mutluluk kavramını araştırırken buna etkili olan faktörleri araştırabilmek önem arz eder. Bireylerin öznel yaşantısı ile ilgili olan bu kavram bireysel seviyede sevebilme ve çalışabilme kapasitesi, sosyal ilişkiler, estetik algı, iyimserlik, doyum alma gibi yaşantılarla ilgilidir. Toplumsal bağlamda ise sorumluluk, hoşgörü, vatandaşlık görevleri, özgecilik gibi özellikler de öznel iyi oluşla bağlantılıdır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Peki kim mutludur? Mutluluk çoğu zaman fiziksel olarak sağlıklı bir birey olmaya bağlansa da metal sağlık, ekonomik durum, pozitif ilişkiler, iyi bir iş, iyi bir eş mutluluk sebebi olabilmektedir. Birçok çalışma dışadönük, iyimser, evli, maddi geliri yüksek, özgüvenli ve dindar bireylerin daha mutlu olduğuna işaret etmektedir (Diener ve Ryan, 2009). Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda insanları nelerin mutlu ettiğini araştırılmış hem felsefe hem tarih hem sosyoloji hem psikoloji hem de evrimsel anlamda ilgi uyandırmıştır. Çıkan sonuçlar kişilik, yaş, cinsiyet, sosyal ilişkiler, gelir, aile, evlilik, okul başarısı, meslek, din gibi konular üzerinde yoğunlaşmış, her birinin öneminden bahsetmiş, fakat mutluluğu tek bir faktöre bağlayamamıştır. Bunun yanında ahlak, erdem, özgürlük, optimizm, anlamı olan bir hayat, güvenlik duygusu gibi özellikler mutluluk için olması gereken kriterler olarak görülmüştür. Sonuç olarak tek bir kriterin mutluluk getirmediği açıktır (Diener ve Seligman, 2002).

Baumeister ve Leary'e göre (1995) insanların en önemli ihtiyaçlarından biri ait olma ihtiyacıdır. Aşk ve cinsellik ait olma ihtiyacının ürünüdür. Yapılan bir araştırma devam eden cinsel ilişkisi olan bireylerin cinsel ilişkisi olmayanlara göre daha yüksek mutluluk oranları bildirdiğini belirtmiştir. Aynı zamanda mutluluk cinsel aktivite sıklığı cinsel partnerden alınan haz, duygusal doyum ile ilişkili bulunmuştur. Cinsel fonksiyon bozuklukları veya ağırlı cinsel ilişki mutlulukla ters ilişkili bulunmuştur. Özetle yakınlık ve yakın ilişkiler mutluluğun önemli komponentlerinden biridir (Akt. Eid ve Larsen, 2008). Hawkley, Browne ve Cacippo 'ya göre (2005) burada belirtilen yakınlaşma sadece bir cinsel

aktivite değildir. Duygusal yakınlık ve fiziksel hazzın birleşiminin mutluluğu etkilediği belirtilmektedir. Benzer bir görüşe göre ise cinsel ilişkinin fiziksel problemleri olmasından daha çok emosyonel problemlerinin olması mutluluk oranlarını azaltmaktadır (Akt. Eid ve Larsen, 2008).

2.1.2 İyi Oluşun Yararları

İyi oluş ile ilgili araştırma literatürde iki yönlü olarak devam etmektedir. İyi oluşun nedenlerine yönelik araştırmaların dışında iyi oluşun sonuçları ile ilgili de yayınlar artmaktadır.

Sosyal ilişkiler anlamında iyi oluşa bakacak olursak, bu ilişki iki taraflıdır. Yani sosyal ilişkisi iyi olan bireylerin yüksek iyi oluşa sahip olduğu, öte yandan iyi oluşu ve yaşam doyumu yüksek olan bireylerin ise daha etkin sosyal ilişkiler kurduğu gösterilmiştir. Birçok sosyal çalışma kişilerin gün içinde en iyi hissettiği bölümün sosyal ilişkilerde bulunduğu zaman olarak tespit etmiştir (Diener ve Ryan, 2009).

Yine evli bireylerin evli olmayanlara göre daha yüksek iyi oluş düzeyleri gösterilmiştir. Ayrıca bazal yaşam doyumu yüksek kişilerin evlenmeleri, evli kalma ihtimalleri daha yüksek bulunmuş, öte yandan bazal yaşam doyumu daha düşük bireylerde boşanmalara daha sık rastlanmıştır (Lucas, Clark, Georgellis ve Diener, 2003). Bununla birlikte başlangıç iyi oluş düzeyi yüksek bireylerin daha sıcak, güvenli ilişkiler yaşadığı ve daha çok arkadaş sahibi olma eğiliminde olduğu da çalışmalarda belirtilmiştir (Diener ve Ryan, 2009).

Öznel iyi oluşu yüksek bireylerin yaptıkları iş ne olursa olsun, daha fazla para kazanmaları, kariyer basamaklarını daha hızlı çıkmaları, daha üretken ve yaratıcı oldukları gösterilmiştir (Diener, Nickerson, Lucas ve Sandvik, 2002). Başka bir çalışma ise öznel iyi oluş ve sağlık ilişkisini incelemiş, yaşam doyumu yüksek bireylerin daha güçlü bağışıklık sistemine ve daha iyi kalp sağlığına sahip olduğu, kötü alışkanlıklardan uzak durdukları gösterilmiştir (Diener ve Biswas-Diener, 2008).

Öznel iyi oluşla ilgili bir başka öge de toplumsal alanlardır. Çünkü mutluluk sadece bireye değil topluma yarar sağlar ve öznel iyi oluşu yüksek bireylerde yardım, gönüllülük, özgecilik gibi faaliyetleri yapma eğiliminin arttığını çalışmalar göstermiştir (Diener ve Tov, 2007).

Belirtildiği gibi mutluluğun tek bir nedeni bulunamamıştır. Ve “Kim daha mutludur?” sorusunun cevabı net değildir. Bu çalışmada mutluluk ile ilişkisi olması muhtemel bazı faktörler incelenecektir. Bunlar bağlanma stilleri, aşk biçimleri, cinsel tutumlar ve dini yönelim olarak sınırlandırılmıştır. Parametreler sosyal anlamda merak uyandıran konulardan ve araştırmacının ilgi alanları çerçevesinde araştırmacı tarafından seçilmiştir.

2.2 Bağlanma Kavramı

Kuramın ilk tanımlayıcısı Bowlby'e (1973) göre bağlanma hayatın ilk dönemlerinde şekillenen ve devamlılık gösterdiği düşünülen, bireyin ötekilerle ilişkisini biçimlendiren bir fenomendir. Bağlanma ilişkisi henüz kanıtlanmamış olsa da intrauterin döneme dayanmaktadır. Annenin henüz karnındaki bebeğe olumlu duygularını yansıtabilmesi, bebeği kabulü bağlanma ilişkisinin başlangıcıdır. Zihninde oluşan tasarım ile anne kendi ailesi ile kurduğu ilişkiyi yansıtarak bağlanmanın temelleri atılmış olur. Doğumdan sonra ise bebeğin yaşamını sürdürebilmesi, sosyal ve emosyonel olarak gelişmesi annenin veya bakım verenin iletişim kalitesi ile ilgilidir.

Bağlanma kuramcılarına göre bu erken evrelerde gelişen bağlanma stili daha sonraki hayatta pek değişiklik göstermez ve tekrar edilir (Hamilton, 2000). Bu sebeple bağlanma, bebek ve ona bakım veren arasında oluşan ilişki, yakınlık arayışı ile kendini gösteren, kaygı durumunda ortaya çıkan ve sürekliliği olan bir bağ olarak anlatılabilir.

Bağlanma aynı zamanda kişiler arası gelişen duygusal bağların görevini ve önemini göstermektedir. Yaşamın devamında da bağlanma stili kişiler arası ilişkileri ve duygu durumu etkilemektedir. Dolayısıyla bakıcı ile kurulan ilişki kendilik ve nesne tasarımlarını oluşturmakta, sosyal ilişkilerin kurulmasında temel olmakta, bağlanma türüne göre hayatı şekillendirmektedir (Hazan ve Shaver, 1994).

Bağlanma kavramı insan gelişimi için önemlidir ve dolayısıyla belirtildiği gibi ait olma ihtiyacı en temel motivasyonlardan biridir. Bireylerin bir aileye, bir ilişkiye, bir sosyal gruba ait olma ihtiyacı vardır. Yapılan bir çalışma yaşam doyumu için sosyal ilişkilerin, aile hayatının evliliğin ve yakın arkadaşlıkların önemli olduğunu göstermiştir. Ve bireylere mutlulukları için neyin gerekli ya da nelerin

hayatlarının anlamı olduğu sorulduğunda aileleri, romantik ilişkileri ve arkadaşları ile olan doyumlu ilişkiler cevabını vermişlerdir. İlişkilerin uzun, yakın ve samimi olması önemlidir. Kişiler bu önemli ötekilerden onay almayı bekleyerek birçok davranışta bulunurlar ve bu öznel iyi oluşa katkıda bulunur (Snyder, Berscheid ve Glick,1985).

Bağlanma kuramı zemininde yapılan yakın ilişkilere dair araştırmalar ise son yıllarda hem sosyal bilimler hem de psikoloji alanında merak konusu olmuş ve popüler bir alan haline gelmiştir. Yakın ilişkiler kuramı ve bebeklik dışı bağlanmaları incelemeden önce Bowlby'nin Bağlanma Kuramını kısaca özetlemek konuyu kavrama açısından önem arz etmektedir.

2.2.1 Bowlby'nin Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramı ilk olarak İngiliz bir psikanalist ve psikiyatrist olan John Bowlby tarafından ortaya atılan bir kuramdır. Bowlby'nin erkek çocuklardaki suçluluk ve anneden erken ayrılma yaşantıları ile ilgili bildirisinden sonra Dünya Sağlık Örgütü'nün daveti sonrası çalışmalarını çocuk psikiyatrisi alanına çevirmiştir. Bu alanda çocuk ve ergen suçlu grupların hayatlarını incelemeye başlamış, anne yoksunluklarının çocuklarda ruhsal ve fiziksel hastalıklara yol açtığını belirlemiştir. Ona göre kurumlarda kalan çocukların bakıcılar tarafından beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına rağmen çocukların aşırı kaygılı olması psikanalitik kuramın açlık güdüsünün doyurulması sonucu oluşan sevgi görüşüne uymamaktadır. Bu sebeple 1951'deki ilk yayınlarında bebeklerde sağlıklı gelişim için bakıcıları ile samimi ve devamlı bir ilişkinin varlığının önemini vurgulamıştır (Hazan ve Shaver, 1994).

Bowlby kuramında nesne ilişkileri kuramı ile evrimsel görüşleri bir araya getirerek yakınlık aramanın ve yakın ilişkilerin evrimsel süreç anlamında önemli olduğunu vurgulamıştır. Doğumdan itibaren oluşan ve sosyal ilişkilerin başlangıcı olan gülme, arama, izleme gibi hareketlerin gelecekteki ilişkiler için temel oluşturduğu gerçeği bağlanma kuramı açısından önemlidir. Kurama göre bebekler koruyucu veya bakıcıya yakınlıklarını korumak için bazı davranışlar geliştirirler. Bakıcının davranışları ise bebeklerin davranışlarının tamamlayıcısı şeklindedir. Yani bebek gülümser, bakıcı bunu ödüllendirici olarak görür. Bebek ağlar, bakıcı onu rahatlatma davranışında bulunur. Bu sistemler bebeğin hayatta kalmasını sağlayan iş birliği niteliğindedir (Hazan ve Shaver,

1994). Başka bir ifade ile bağlanma her iki tarafın karşılıklı ilişkisi sonucu gelişir. Bebeğin yaşamayı sürdürmeye yönelik istekleri karşısında bakıcısı bunları sadece görev olarak algılamaz ve yaptığı hizmet eylemlerinden mutluluk duyar. Bu da aradaki bağın zamanla güçlenmesine sebep olur (Tüzün ve Sayar, 2006).

Bowlby, bağlanma stilini dört evreye ayırmıştır. İlk evre doğumla başlayan ve 8-12 hafta süren evre olup, bebek çevresindekileri ayırt etmeksizin bazı davranışlar sergiler. Bunlar gülümseme, yönelme gibi davranışlar olabilir. İkinci evre 6. aya kadar süren evre olup, bebeğin etrafındakileri fark edip ayırdığı dönemdir ve dikkati daha çok bakım veren kişiye yönlendirir. Bir sonraki evrede ise bebek 24 aya kadar bakım veren kişiyi güvence üssü olarak görerek, keşif davranışları ile çevreyi tanımaya başlar. Bağlanma davranışı gelişmiştir, anne yokluğunda kaygı, varlığında ise güven ve huzur oluşur. Son evrede ise artık bebek bakıcısının davranışlarına göre şekillenebilir yani onun duygu ve ihtiyaçlarını kabul eder (Bowlby, 1958).

Yine Bowlby'e göre (1958) bu iş birliği anne veya anne yerine geçebilen başka bir bakıcı ile de geliştirebilir. Burada önemli olan bebeğin ihtiyaçlarının giderilmesi ve yakınlığın sağlanmasıdır. Bu iş birliği bebeğin kendini sevmeye değer biri ve dış dünyayı güvenilir bir yer olarak görmesi açısından önemlidir. Anne-bebek ilişkisindeki birinci süreç, fizyolojik gereksinimler üzerine kuruludur. Bunların karşılanması sonrası bebek ve bakıcının geçirdiği zaman dilimi önem kazanmaktadır. Bakıcının bebeğe ilettiği verbal veya non verbal olumlu-olumsuz ifadeler ve duygular ilk aylarda kazanılır ve bu ilişki örüntüsü gelecek yıllardaki ilişkiler için de belirleyici olmaktadır (Cohn ve Tronick, 1987).

Bağlanma sisteminin temel varsayımı doğumlarında olgunlaşmamışlıkları nedeni ile insan bebeklerinin yalnızca bir yetişkin onlara bakmaya ve korumaya istekli olursa yaşayabilecekleri gerçeğidir. Bağlanma sistemi aynı kan basıncı, beden ısısı gibi fizyolojik sistemlere benzediğini ifade edilir. Fiziksel veya duygusal yakınlığın korunamadığı herhangi bir gerekçe ya da bebeğin hissettiği engellenme kaygı ile sonuçlanır ki bağlanma sisteminin bu noktada devreye girdiğini söylenmektedir. Yakınlığın yeniden sağlanması güvenlik ve sevgi duygularını oluşturur, bu ilişkiyi kesilmesi ise kaygı, kızgınlık ve üzüntüyle sonuçlanır (Hazan ve Shaver, 1994).

Yani çocuk “hissedilen güvenliği” yaşadığı sürece bağlanma sistemi aktif değildir. Bir başka anlatımla güvenlik olduğu sürece çocuk oyunlara katılmak ya da keşfe çıkmak için istekli olmaktadır. Çocuğun ona bakan kişiye yakın olması, çocuğun tehlikelere karşı korunmasını sağlar. Yakınlığın korunması en temel hedef olup çocuğun çevreyi keşfetmesi sırasında kullanabileceği ve korunabileceği bir üs işlevini görür (Hazan ve Shaver, 1994). Bowlby (1973) bağlanmanın işlevleri bebek için önemli olduğunu vurgulamıştır. Özellikle herhangi bir kaygı durumunda bebek aranma eğilimindedir ve bebeğin kendini yeniden güvende hissetmek için bir güvence üssü ihtiyacı vardır. Bunun yanında bakıcının bebeklerin bağlanma dışı davranışı ile keşif eylemlerini gerçekleştirdikten sonra geri döndüğü güvenli sığınak işlevi de vardır. Sonuç olarak yakınlığı *koruma*, *güvenli sığınak* ve *güvence üssü* öğelerinin bağlanma için üç tanımlayıcı özellik olduğunu vurgulamıştır (Akt. Hazan ve Shaver, 1994). Yine Bowlby'e göre bağlanma kuramının üç temel ilkesi vardır: (1) bebekler bağlanmayı kolaylaştırmak üzere sahip olduğu davranışlarla dünyaya gelirler, (2) yakınlığın devamı, diğerinin de yakınlık ihtiyacını karşılar, (3) tecrübeler sonucunda bebek kendini ve dünyayı anlamlandırır. Yeni yaşadığı ilişkilerle de bu ilişkiyi tekrar eder (Akt. Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011).

Öte yandan Bowlby'nin asıl ilgisini çeken anne yoksunluğu olmuştur. Uzun yıllar bakıcılarından ayrılmış çocukları incelemiş, verdikleri tepkiler benzer olduğunu saptamıştır. Bebek ilk olarak ayrılıklara tepki olarak ağlama, araştırma ve diğerlerinin sakinleştirme çabalarına karşı direnç gösterme gibi bir dizi davranış yani *protesto* göstermektedir. Daha sonra üzüntü ve pasifliğin ortaya çıktığı *umutsuzluk dönemi* gelmektedir. Son evrede ise bebek *duygusal olarak kopmaktadır*. Protesto döneminde bakıcı ve çocukların bir araya gelmesi çocukta yüksek kaygının bir süre daha devam etmesi, yoğun fiziksel temas gibi bulgularla birlikte. Umutsuz dönemi geçtikten sonra birleşen çocuklarda ise bakıcılarından temastan kaçma eğilimi gözlenmektedir. Bowlby bu davranışları bakıcıdan ayrılmaya karşı uyumsal tepkiler olarak görmektedir. Bu şu demektir: Bebek kaygısını bir şekilde ifade eder, bu sayede bakıcı geri döner. Fakat yeniden birleşme umudu kalmayan bebek için bu davranışlar onu yorar ve tüketir. Bebek umutsuzluk döneminde sakin ve sessiz kalarak iyileşmeye çalışır. Duygusal kopma ise bebeğin yeni bağlanma kişisi araması için zemin yaratır (Hazan ve Shaver, 1994).

2.2.1.1 İçsel Çalışan Modeller

Bağlanma sistemi, toplumsal girdiler ve sıkıntıya karşı bakıcının tepkisi sonucunda düzenlenmiş bir sistem olup, bebekler davranışlarını buna göre ayarlar. Hazan ve Shaver'in (1994) aktardığına göre Bowlby, iki farklı bilişsel şemadan bahsetmiştir. Bağlanma kişinin destek veren bir kişi olup olmadığına (*diğeri modeli*) ve kişinin kendisinin bakıcı tarafından yardımcı olunabilecek bir kişi olarak görüp görmediğine, başkaları tarafından sevilebilir olup olmadığına (*kendilik modeli*) göre içsel çalışan modelleri vurgulamıştır. Yani bağlanma kişisi modeli ve kendilik modeli karşılıklı olarak gelişmek eğilimindedir. Böylece bağlanma kuramı bireyin kendisine ve sosyal çevresine ilişkin düşünce, duygu ve davranışlarının gelişmesine katkıda bulunur. Olumlu çalışan modele sahip kişilerin kendilik değerleri yüksektir, diğerlerini güvenilebilir olarak algırlar. Olumsuz modele sahip kişiler ise kendilik değerleri hakkında şüphe duyarlar, terk edilme kaygıları yoğundur (Hazan ve Shaver, 1987).

2.2.1.2 Bağlanma Stilleri

Bowlby'nin kuramının ana teması olarak bebek bakım veren ile yakınlık kurarak yaşadığı kaygıyı gidermektedir. Yakınlık aramak güvenlik arayışının da belirtisidir. Fakat kaygı durumunda bebeklerin bağlanma nesnesine ulaşamadığında birbirlerine yakın tepkiler verdikleri gösterilmiştir. Bu teorik bilgiler ile Ainsworth ve arkadaşları (1978) bazı gözlemsel çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmaların "*Yabancı Durum Testi*" olarak literatüre geçmiştir (Akt. Lamb, 1980). Bu çalışmanın temel amacı bebeğin bağlanma stiline ortaya çıkarılması olmuştur. Özellikle iki davranış bağlanma stilini belirlemek açısından önem kazanmıştır. Birincisi çocuğun keşif davranışları, ikincisi ise anneden ayrılma ve birleşmelere verdiği yanıttır. Bu gözlemlerin sonucunda Ainsworth ve arkadaşları (1978) çocukların bu tepkilerini ele alarak üç farklı bağlanma stili ortaya koymuştur. Bunlar *güvenli*, *kaygılı* ve *kaçıncı* bağlanmalardır. Ainsworth'un ortaya attığı bu üç grup dışında Main ve Solomon (1990) tarafından dördüncü bir grup daha eklenmiş, *dezorganize/dezoryante* bağlanma olarak isimlendirilmiştir (Akt. Hazan ve Shaver, 1994).

2.2.1.2.1 Güvenli Bağlanma

Güvenli bağlanma stiline sahip bebek yakınlığı koruma ve keşif aktiviteleri açısından Bowlby'nin modeline uygun şekilde davranmıştır. Ayrılık bebek kaygı yaratsa da anne geri döndüğünde rahatlamayı başarmış ve keşfetme davranışına başlamıştır. Bu bağlanma stiline gelişimi için bebeğe sürekli ve tutarlı tepki verebilen, ulaşılabilir bir bakıcı olması gerekmektedir (Akt. Kesebir vd., 2011). Bu bağlanma türü dışındaki bağlanmalar, güvensiz bağlanma sınıfında tarif edilmektedir. Bebek sıkıntı karşısında bağlanma figürüne ulaşamaz ve kaygısını gideremez.

2.2.1.2.2 Kaygılı / Kararsız (İki Yönlü) Bağlanma

Annenin tutarsız davranışları bu bağlanmayı oluşturur ki, bebek yakınlık ihtiyacı karşısında annenin ne yanıt vereceğinden emin olamamaktadır. Anne bazen ulaşılmaz olmakta, bazen ise çocuğun etkinliğini kesmektedir. Anne uzaklaşınca bebek çok yoğun sıkıntı ve öfke yaşamakta, anne geri döndüğünde ise sıkıntı kolay kolay yatışmamaktadır (Hazan ve Shaver, 1994).

2.2.1.2.3 Kaçınmacı (Kaçınan) Bağlanma

Bu tarz bağlanan çocuklar anneleri yanındayken keşif aktivitelerine girmiş, annelerinden ayrılınca sıkıntı yaşamamış tepkisiz kalmışlardır. Anne geri dönünce ise temas kurmamışlardır. Anneleri tarafından reddedilen bu çocuklar annelerinin yardımcı olacağına dair bir güven geliştirmemişlerdir (Hazan ve Shaver, 1994).

2.2.1.2.4 Dezorganize/ Dezoryante Bağlanma

Ainsworth'un ortaya attığı bu üç grup dışında Main ve Solomon (1990) tarafından dördüncü bir grup daha eklenmiştir. Bu grup bebekler yabancı durum testinde yukarıda anlatılan organize davranışlarda bulunmayıp tutarsız ve asimetrik hareketlerde bulunmuştur. Kaygılı ve kaçınmacı stiline karışımı olarak da tanımlanabilir. Bu çocukların bakıcıları psikolojik sorunları yüksek ve ihmalkâr bulunmuşlardır (Akt. Hazan ve Shaver, 1994).

2.2.2 Bebeklik Dönemi Dışındaki Bağlanmalar

2.2.2.1 Ergenlik Döneminde Bağlanma

Bağlanma stili, ergenlik döneminde, bağlanma figürü ile oluşturduğu içsel modeller üzerinden yürütülür. Bu modeller yeniden ele alındığında iyileşebilir bir ilişkiyi de mümkün kılabilir ve çatışmaların çözümünü kolaylaştırır. Öte yandan ergenin bakıcıları ile ilişkisi zayıflamıştır. Ergenin hayatına yeni önemli ötekiler girebilir veya cinsel nesne seçimi başlayabilir. Bazı ergenler bakıcıları ile bağlantılarını koparıırken bazıları bakıcılarına bağlı kalabilirler. Ergenler bakıcılarını güvenli sığınak olarak algılamamanın yerine sınırlayıcı olarak değerlendirmeye başlarlar. Bu dönemde temel hedef bağımsızlıktır (Lee, 2003).

Fakat öte yandan ebeveynlerinin ihtiyaç anından yardımcı olacaklarını da bilmek isterler. Böylece yeni ilişkiler kurarlar, eğitimlerine vakit ayırırlar ve birey olma yolunda emin adımlarla ilerleme sağlarlar (Bretherton ve Munholland 2008).

Gençlerin yeni bağlanma figürleri arkadaşları olabildiği gibi romantik ilişkiler üzerinden de bağlanma sağlayabilirler. Bebeklikte kurulan bağlanma biçimi yetişkinliğe doğru giderken bu dönemde biçimlenir. Yine bağlanma stili farklı kişilik özelliklerini oluşturduğu gibi farklı kişiler arası problemlerle de ilişkilidir. Güvenli bağlanmış olan ergen, kendisine ve diğerlerine güvenen, uyumlu birey haline gelir. Güvensiz stile sahip ergen ise kaygı ile mücadelede dayanıksızlık olup, daha az uyum göstermektedir. Dolayısıyla çocuklukta kazanılan bağlanma stilleri ergenin sosyal ilişki ve hayat zorlantılarındaki uyumunu sağlamaktadır (Horowitz, Rosenberg ve Bartholomew, 1993).

2.2.2.2 Erişkinlik Döneminde Bağlanma

Shaver, Hazan ve Bradshaw (1988) *The psychology of love* kitabında erişkin bağlanmasını bireyin çocuklukta kazanılan bağlanma davranışının devamı olarak tanımlamıştır. Fakat bu bağlanma davranışı bazı açılardan farklılık göstermektedir. Birinci olarak erişkin bağlanması partnerler arasındadır, çocuklardaki gibi bakım alan veya veren yoktur. İkincisi erişkin bağlanması diğer davranışlar sistemini etkilememektedir. Son olarak erişkin bağlanması cinsellik barındırır (Akt. Kesebir vd., 2011). Yakınlık ihtiyacının

temel motivasyonu tüm yaşlarda kaygıdır. Erişkinlik yakınlık arayışı rahatlama, korunma veya cinsellik ihtiyacı sonucunda oluşabilir. Bakıcıların çocuk için üstlendiği rolü erişkinlikte partnerler birbirleri için üstlenmektedir. Partner ulaşılabilir olduğunda güvenli sığınak niteliğini kazanmış olur. Özetle bebeklikte bakım kişisi bakım vermekle yükümlü olup, bakım almaz. Öte yandan erişkinlerde bağlanma karşılıklıdır, partnerler hem bakım verebilir hem de bakım alabilir. Bebeklerin bağlanması ebeveynler iken, erişkinlerin arkadaş veya cinsel partnerdir. Bu sebeple bağlanma sisteminin erişkinlikte üç önemli parametresi vardır: *bağlanma*, *bakım*, *cinsel birliktelik* (Hazan ve Shaver, 1994).

2.2.2.2.1 Erişkinde Bağlanma Stilleri

Bowlby'e (1979) göre bağlanma beşikten mezara süren insan davranışlarını belirleyen bir fenomendir. Bu sistemin yaşam boyu benzer şekilde kaldığı düşünülse de yetişkin bağlanması bazı farklar göstermektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Erişkin bağlanma stilleri araştırmaları ilişkisel yaşantılara odaklanmıştır. Hazan ve Shaver, Ainsworth'un yaptığı çalışmalardan esinlenerek üç bağlanma stilini kullanarak ve erişkin bağlanma kuramını geliştirmiştir (Hazan ve Shaver, 1987). Öte yandan Bartholomew ve Horowitz (1991) dört ayrı bağlanmanın olduğunu belirlemişlerdir. Bu model bağlanmayı “benlik ve diğerleri modeli” üzerinden açıklamış, bireyin kendini ve diğerlerini pozitif veya negatif algılaması durumuna göre kuramı şekillendirmiştir. Model *güvenli*, *saplantılı*, *korkulu* ve *kayıtsız* olarak gruplandırılan dört stilden oluşmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Güvenli Bağlanma

Olumlu benlik ve olumlu diğerleri modelinin birleşimidir. Güvenli bağlanan bireylerin kendilerini önemli, sevmeye değer ve diğerlerini kabul edici gördüğü ifade edilmektedir. Duygularını rahatça ifade edebilirler. Başkaları ile yakınlık kurmakta zorlanmayan bu bireyler özerk olarak yaşamayı da başarabilmektedir.

Saplantılı Bağlanma

Olumsuz benlik ve olumlu diğerleri modelinin birleşimidir. Bireyler kendileri değersiz ve kaygılı hissetmekte iken, başkalarının onayını kazanmaya

çalışırlar. Yakınlık kurmak isteyen bu bireyler, diğlerlerinin varlığı konusunda endişelidirler.

Kayıtsız Bağlanma

Olumlu benlik ve olumsuz diğlerleri modelinin birleşimidir. Yakınlıktan kaçarlar, böylelikle düş kırıklıklarına karşı korunmuş olarak bağımsız hayatlarını sürdürürler. Kaçınmacılık temel hayat stratejisidir.

Korkulu Bağlanma

Olumsuz benlik ve olumsuz diğlerleri modelinin birleşimidir. Yakınlıktan kaçarak kendilerini reddedilmekten korumuş olurlar. Onlara göre kendileri sevilmez bireyler olup diğlerleri de reddedicidir.

2.3 Din Kavramı

Bireyin içinde bulunduğu toplumun yapısına bağlı olarak yaşanan, kişiler arası ilişkiyi şekillendiren, kendine özgü sembolleri olan soyut bir fenomen olan din toplumlarda değişik tutum ve şekillerde gözlenebilir. Araştırmamız din kavramı ile ilgili yapılan teolojik veya sosyolojik kavramları incelemek yerine bireylerde oluşturduğu etkilerden biri olduğu düşünülen öznel iyi oluş kavramı açısından incelenecek, öte yandan bağlanma kuramı ile ilişkisi, aşk ve cinsel tutumlara etkisi gibi konuların üzerinde durulacaktır.

Dinin yaşanması yani dini yönelim kişinin öznel yaşantısıdır. Ayrıca din bireyin ait olma ihtiyacını gidermeye çalışır (Okulicz-Kozaryn, 2010). Dolayısıyla bireyden bireye, toplumdan topluma veya kültürden kültüre göre değişmektedir. Toplumda insanlar çoğu zaman inançlarını yaşamaya ve gerekliliklerini yerine getirmeye çalışırlar. Öte yandan bu konuda başarısız olduğunda çoğu insan suçluluk yaşar bu ise mutsuzluğa yol açar.

Dinlerin hepsinin amacı insanların mutlu bir hayat yaşamalarını sağlamaktır. Her dine özel farklılıklar olsa da genelde tüm dinler hem inanç ve ibadet boyutuna hem de ruhsal- bedensel sağlığa ilişkin tavsiyelerde bulunurlar. Bunlar sevgi, sabır, affetme, hoşgörü gibi pozitif değerler olup insanların daha iyimser ve daha mutlu bireyler haline gelmesine aracılık eder.

Dini tutumlar daha çok erken yetişkinlik döneminde belirlenir. Çocukluk ver ergenlik dönemini geride bırakmış olan birey hayatını yeniden düzenlemeye

gitmekte, inanç sistemlerini oluşturmakta, daha sağlam ve olumlu adımlar atmaktadır. Bu çalışmada grubunu oluşturan erken yetişkin bireylerin dini yönelimlerinin bağlanma tipine göre değişimi ve öznel iyi oluşa katkısı, bunun yanında dini yönelimlerin aşk stilleri, cinsel tutumlar gibi parametrelere etkisi çarpıcı bir konu olarak ele alınmıştır.

Hepimiz tarafından bilinmektedir ki hayatlarımız mutluluğumuzu sağlayabilmek üzerine kurulmuştur. Ve insanoğlu yapıp ettikleri ile mutluluğun peşinden koşar, mutlu olabilmek için evlenir, aile kurar, çalışır. Maddi kazançlar peşinde koşarken mutlulukta kalabilmenin en bilinen yolu ise manevi tatmin sağlamak ve huzur bulabilmektir. Yüce bir varlığa ve dine inanmak ise manevi doyumumuzu sağlayan en önemli araçlardan biridir. Bu noktada çalışma genç erişkinlikte dinin öznel iyi oluşu yordayıcı gücünü araştırmaktadır.

2.3.1 Dini Yönelim

Psikologlara göre dini yönelim bireyin dini inanç ve değerlerini uygulama veya yaşama biçimi olarak ifade edilmektedir (Allport ve Ross,1967). Yani dinin kişi tarafından nasıl yaşandığı ve o kişi açısından dinin ne anlama geldiği ile ilgili bir tanımdır. Bireyin herhangi bir dini, belirli bir derecede benimsemesi veya benimsememesi olarak ifade edilen dini yönelim kişilerin kendi inanç sistemini oluşturur. Dinlerdeki Tanrı ve ahiret ifadeleri ele alınınca üç öge ön plana çıkmaktadır. Bunlar; dini inançlar, dini ibadetler, davranışlar ve bunlara bağlı gelişen duygular ve beklentiler. Dini inanç bireyin kabulleriyle, davranış bu kabuller ile yapılan ibadetlerle ve Tanrı'dan beklentileri ile dini yönelim kurulmaktadır (Onay, 2001).

Gordon Allport göre yönelim *“Kişinin çevresinde bulunan varlıklara ve durumlara vereceği tepki/cevap üzerinde canlı bir etkiye sahip (yönlendirici) deneyimler yoluyla şekillenmiş, düşünsel ve doğal hazır oluş hali”* şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun yanında her bireyin dine karşı olan duygu, düşünce ve beklentileri aynı değildir. Bunu ifade eden ve içsel veya dışsal yönelim çeşitlerinin olduğunu ortaya koyarak bunu kavram haline getiren ilk araştırmacı Gordon Allport'tur. Ona göre *içsel (intrinsic) dini yönelimli* kişiler bütünüyle dini inançlara bağlıdır, hayatlarının her alanında dine ait öğeler görülebilir. Bu bireyler inançlarını içselleştirmişlerdir ve değerlerine bağlı yaşarlar. Yine bu bireyler için din sosyal bir kazanç olarak görülmez, din hayatı anlamlandıran bir

bakış açısidir. Öte yandan *dışsal (extrinsic) dini yönelimli* kişiler bir gruba ait olma, güvenlik veya statü sağlama, sosyal ilişkilere girme ya da ego koruma amaçlı dine yönelebilirler. Bu bireyler dini olmayan hedeflerine ulaşmak için dini kullanırlar (Akt. Cirhinlioğlu, 2010). Yani din yaşanmaktan öte kullanılan bir araçtır. İbadeti ve duayı sorumluluk olarak görmekten çok ihtiyaç anındaki bir kaynak olarak kullanırlar. Kaygı anında daha kırılganlardır. Fakat içsel dini yönelimi olan bireyler için din mental sağlık açısından faydalıdır (Allport ve Ross, 1967). Dolayısıyla içsel dini yönelimli dindarlık Tanrı'ya bağlılık ve dinin hayatın her alanında olması şeklinde tanımlanırken, dışsal dini yönelim dışardan da fark edilen, dini ibadet ve tutumları yerine getiren bireyler için kullanılır.

Daha sonra dini yönelimler Batson ve Ventis (1982) tarafından içsel ve dışsal yönelim yanında *sorgulama* olarak adlandırılan üçüncü bir alt boyutta da incelenmeye başlanmıştır. Sorgulayan bireylerin yeni bilgiler peşinde olduğu, yeni bilgileri sorguladığı ve tek bir belirli cevap dışında dini sorulara cevap aradığı belirtilmiştir. Sorgulama yöneliminde kişiler din ile ilgili şüpheleri olumlu algılarla, dini inançlarını değiştirmeye açık olabilirler ve varoluşsal soruları dikkate alırlar. Dolayısıyla bu üçüncü boyut ilk iki boyuttan farklıdır (Akt. Cirhinlioğlu, 2006).

Bazı çalışmalar ise bu boyutlar yerine sosyal dindarlık ve bireysel dindarlık ifadesini kullanmıştır. Sosyal dindarlık, kilise gibi kutsal alanlarda vakit geçiren, dini organizasyonlara katılan bireyleri kapsar ve bu dindarlık boyutunun ait olma ihtiyacına cevap verdiğini ifade ederler. Bireysel dindarlık ise, Tanrı inancının yoğun olduğu, bireylerin hayatında dinin önemli yer tuttuğu ve bireysel deneyimlere dayanan dindarlık olarak anlatılır (Okulicz-Kozaryn, 2010).

Gordon Allport (1963) dini yönelim ve hassasiyetin bireyler arası farklılık gösterdiğini, kimleri için önemsiz, kimleri içinse hayatın anlamı olabilecek kadar derin olduğunu ifade etmiştir. Yine dindar insanlar veya diğerlerinin mental sağlıkları arasında farklar hakkında net bilgiler olmadığını ifade ederek konuyu tartışmaya açmıştır (Allport, 1963).

2.4. Aşk Kavramı

Tarih boyu yakın ilişkiler içinde en ilgi çekici alan aşk fenomeni olmuştur. Aşk her kültürde, her çağda, her toplulukta yaşanması arzu edilen bir duygudur. Aşk tarih boyu şairler, yazarlar ve hatta filozoflar tarafından incelenmiş olsa da psikolojide son zamanlarda ele alınan bir konudur. Psikoloji bilimi aşkı tanımlarken farklı türlerini ortaya koymaya çalışmış, kişilik özelliklerine, anne-baba bağlanma stillerine göre inceleme yapmıştır. Fakat aşkın subjektif bir yaşantı olması tek bir tanımın yapılmasını mümkün kılmamaktadır. Önemli filozoflar uzun yıllar önce aşkı tanımlamaya çalışmışlardır. Platon'a (MÖ.447-327) göre aşk *"her iyi olanı ve bizi mesut edeni arzulamaktır"*. Spinoza'ya (1632-1677) göre ise aşk *"bir dış nedenin beraberinde getirdiği neşe"* olarak tanımlamaktadır. Watts (1985), âşık olmanın yıldırım çarpmasına benzediğini ve mistik deneyimlere yakın olduğunu belirtmiştir. Bireylerin bu yaşantıyı ve deneyimleri nasıl edindiği bilinmediği ve yine bu yaşantıyı tam açıklayamadığını da söylemiştir (Akt. Pines, 2005).

Aşkın kavramlaştırılması da araştırmacıların bakış açılarına göre değişmektedir. Kimileri aşkı evrimsel geçmişle, bazıları nörobilimsel bulgulara, kimileri ise bireysel yaşantılara bağlamaktadır. Atak ve Taştan'ının (2012) aktardığına göre Moss ve Schwebel farklı kuramcıların açıklamalarını makalesinde şu şekilde paylaşmıştır;

S. Freud'a göre aşk *"libidonun yüceltilmesidir"*. Harlow aşktan *"bağlanma davranışı"* olarak bahsetmekte, E. Fromm ise aşkı *"ilgi, sorumluluk, saygı ve anlayış"* şeklinde tarif etmektedir (Akt. Atak ve Taştan, 2012). O. F. Kernberg ise aşta normallik ve patolojiyi psikodinamik açıdan inceleyerek aşkın *"partnere yöneltilen sevgi ve cinsel arzuya çevrilen agresif bir enerji"* olduğunu belirtmiştir (Kernberg,1995)

İnsanoğlu yakın ilişkilerle var olan canlılardır ve yakın ilişki için önemli olan şey ise her zaman bir başka kişinin gerekliliğidir (Atak ve Taştan, 2012). Aşkın ve yakın ilişkilerin insan yaşamında baz işlevleri olduğu düşünülmektedir. Aşk yakınlık, bağlanma, sevgi, saygı ve güven gibi önemli duyguları beraberinde getirmektedir. Aşkla ilgili önemli bir özellik ise, bu duygunun her zaman bitmesi ve yerini sevgi veya nefret gibi duygulara bırakmasıdır (Lee, 1988).

Güçlü bir duygu olan aşk; cinsel ilgi, çekicilik, arkadaşlık, dostluk, özen ve bakımın sentezidir. Birey kendi idealleştirdiği fantezilerini karşıdaki bireyde görmek ister ve aşk duygusu oluşur (Özabacı, 2004). Öte yandan Ercan'ın (2008) ifade ettiğine göre göre, aşk gözlemlenebilir bir şey değil, daha çok davranışlar ile yorumlanabilir bir olgudur. Ayrıca aşk betimlemeler veya tasvirler yolu ile de anlatılabilmektedir.

2.4.1 Aşk Kuramları

Aşkın tüm çağlar ve kültürler için tek bir tanımı bulunmamaktadır. Bireylerin içinde bulunduğu sosyal ortam, kültür ve grup aşkı yaşama şeklini farklılaştırabilir. Dolayısıyla aşka ile ilgili en büyük karmaşa kişilerin aşk deneyimlerinin ve ifade etme biçimlerinin farklı olmasından kaynaklanır (Sternberg, 1986). Yani herkes için evrensel bir aşk modeli yoktur. Bu nedenle farklı aşk kuramları ortaya konarak sınıflandırılmalar yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümde alanyazında en çok bahsi geçen aşk kuramlarına yer verilmiştir.

2.4.1.1 Lee'nin Aşk Stilleri

Aşkı çok boyutlu ele alan ilk kişi John Alan Lee olmuştur. Kanadalı bir sosyolog olan Lee farklı kişilerin aşk tanımlamaların farklı olduğuna dikkat çekmiş, tek boyutlu aşk anlayışını reddetmiştir. Ona göre aşk stilleri ana-baba tutumu, kültürel yapı, geçmiş yaşantılar ve öğrenmeler gibi özelliklerle şekillenir (Levy ve Davis, 1988).

Lee kuramını renk analogisi kullanarak açıklar ve her aşk stiline bir renk ile sembolize eder. Bu sebeple bu kurama “*Aşkın Renkleri- The Colours of Love*” adı verilmiştir. Doğadaki üç temel renk olan kırmızı, sarı ve mavi birincil aşk stilleri ile sembolize edilir. Bu kurama göre *eros* (tutkulu aşk), *ludus* (oyun gibi aşk) ve *storge* (arkadaşça aşk) olmak üzere üç birincil aşk tipi bulunmaktadır. Diğer renkler ve aşk stilleri ise bu ana renklerin farklı karışımlarından meydana gelir. Arkadaşça aşk ve oyun gibi aşk birleşerek *pragma* (mantıklı aşk), tutkulu aşk ve oyun gibi aşk birleşerek *mania* (sahiplenici aşk), tutkulu aşk ve arkadaşça aşk birleşerek *agape* (özgeci aşk) meydana gelir (Hendrick ve Hendrick, 2018).

Temel renkler diğer renklerden üstün değildir; kırmızı turuncudan daha renkli veya değerli değildir. Aynı şekilde birincil aşk biçimleri de diğer aşk

biçimlerinden daha iyi ya da kötü olarak görülmez (Özer ve Tezer, 2008).

Lee'nin aşk stillerinin özelliklerini inceleyecek olursak;

Eros (Tutkulu Aşk): Aşkın rengi kırmızıdır. Adını Yunan aşk Tanrısı Eros'tan alır. Fiziksel çekiciliğin ön planda olduğu aşk türü olup, belli fiziksel özelliklere göre âşık olunur (Hendrick ve Hendrick, 2018). İlk görüşte âşık olan bireyler olup, âşık olmayı da çok arzularlar. Bir anda âşık olabilirler fakat aşkları da bir anda bitebilir. Tek eşlidirler. İlişkilerini bitirmeden bir diğerine başlamazlar. Partnerlerini memnun etmek için çalışırlar, yaşanan anıları unutmazlar. Duygusal ve cinsel yakınlığı hemen kurmak isterler (Levy ve Davis, 1988). Cinsel çekiminin, yakınlığın, tutkunun yoğun olduğu ilişkiler yaşarlar. İlişkilerinde çok kaygılı değildirler, risklere hazırdırlar. Partnerlerine güvenli bağlanırlar, saplantılı ve kıskanç olmazlar (Ercan, 2008). Erotik âşıklar çocukluklarında iyi ve yakın ebeveyn ilişkisinden bahsetmektedir. İş yaşamlarında da doyumunu yakalamış kişilerdir (Levy ve Davis, 1988).

Ludus (Oyun Gibi Aşk): Eğlencenin ve çok eşli ilişkinin ön planda olduğu, bağlayıcılığın düşük olduğu, kısa süreli ve oyun algısının yüksek olduğu aşk türüdür (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004). Kıskançlık görülmez, ilişkileri kısa sürelidir. Dahası, herhangi biriyle çok fazla zaman harcamaktan ve dolayısıyla bağlanmaktan kaçınırlar (Levy ve Davis, 1988). Cinsellik ve tutku yoğun duygular olmadan yaşanır. Ludic âşıklar aşkın ateşiyle yanmazlar. (Hendrick ve Hendrick, 1986). Lee'ye (1973) göre bu bireyler partnerlerinin kıskanç olmasını istemezler (Akt. Helvacı, 2012). Ludic âşıklar çocukluklarının ortalama doyumlu geçtiğini söylemişlerdir (Levy ve Davis, 1988).

Storge (Arkadaşça Aşk): Aşk tutkuya veya ihtirasa değil, daha çok derin bir arkadaşlık ilişkisine dayanır. Bu aşk tutumu “hayat boyu arkadaşlık” ile devam edebilir. Yani aşk cinsel yakınlık veya bağlılıktan değil arkadaşlık ilişkisinden zaman içinde doğar. Fiziksel yakınlıktan çok, benzer ilgilerin ve aktivitelerin olması önemlidir (Büyükşahin, 2006; Levy ve Davis, 1988). Eros ve Ludus'tan farklı olarak anlaşıma ve uyum ararlar. Dürüstlük ve sadakat önemlidir. Partnerlerinin yokluğunda, takıntılı ya da kaygılı değildirler. Lee (1988) bu aşk biçiminde erotizm ve cinsel yakınlığın olmadığını; sakinlik üzerine kurulduğunu belirtir. Arkadaşıktan doğan aşk zamanla biterse yeniden arkadaşlık geliştirebilirler. Erosta cinsellik ilişkinin başından itibaren vardır, Storge' de ise

sonradan ortaya çıkar (Hendrick ve Hendrick, 2018). Storgic âşıklar kendileri için güvenli aile geçmişi ve mutlu bir hayat tanımı yaparlar (Levy ve Davis, 1988).

Pragma (Mantıklı Aşk): Mantıklı aşk 'arkadaşça aşk' ve 'oyun gibi aşk' türlerinin bir sentezidir. Pragmatik âşıkların bir takım "alışveriş listeleri" vardır. Partnerlerde eğitim, din, maddiyat, meslek, aile ve özgeçmiş gibi faktörlerin önemi büyüktür (Hendrick ve Hendrick, 2018). Bu özelliklerin benzerliği ilişki uyumuna ve devamına katkıda bulunur (Özer ve Tezer, 2008). Sosyal ve karakter özellikleri cinsellikten daha önemlidir. Ludic âşık gibi davranırsa da ilişkide kalmayı ve ilişkisi için çabalamayı sever. İlişkilerini karşılıklı bağlılık ve düşünceli davranışlar çerçevesinde sürdürmeyi ister. İlişki yürümediğinde pragmatik âşık mantıklı davranarak ve aşkı oyun gibi görerek bir başka partner arayışına girmektedir (Helvacı, 2012).

Agape (Özgeci Aşk): Özgeci aşk; 'arkadaşça aşk' ve 'tutkulu aşk' biçimlerinin karışımıyla meydana gelmiştir. Partnerini kendinden daha çok düşünen aşk stilidir. Bu bakış açısıyla en ideal aşk biçimi olarak görülebilir. Fiziksel özelliklere önem vermezler. Âşık oldukları kişiden doyum bulabildikleri sürece karşılık beklemezler (Büyükşahin, 2006). Bu aşk biçimi sürekli bir sabır ve uysal bir ilgi ile mükemmel sevgili imajını barındırır. Özgeci âşıklar partnerlerine karşı destekleyici, affedici ve kendini adanmış âşıklardır (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004), bulunması en zor olan aşk stilidir (Hendrick ve Hendrick, 2018). Agapik âşıklar erotik âşıklara göre çok az kıskançtır.

Sahiplenici Aşk (Mania): Eski Yunancada Mania kelimesi "tanrılardan gelen delilik" anlamındadır. 'Tutkulu aşk' ve 'oyun gibi aşk' tiplerinin birleşiminde oluşur. Lee'nin ifadesi ile erotik âşıklar kadar tutkulu, ludic âşıklar kadar manüplatiftir. Kaygılı ve güvensiz âşıklardır. Doyumları uzun sürmez. Partnerinin bağlılığını test etmeye çalışır. Birlikte oldukları kişiyi kaybetme korkusu yaşarlar ve güvenlerini çabuk kaybederler (Atak ve Taştan, 2012). Kıskançtırlar ve eşlerinin de kendilerine bağlanmasını isterler. İlişkiyi kolaylıkla bitiremezler ve ilişki bittikten sonra uzun süre acı çekebilirler (Büyükşahin, 2006). Çocukluklarını mutsuz, yalnız ve arkadaşsız olarak ifade etmişlerdir (Levy ve Davis, 1988).

2.4.1.2 Üçgen Aşk Kuramı

Kuramın savunucusu olan Sternberg'e göre aşk *yakınlık*, *tutku* ve *bağlılık* öğelerini barındıran bir fenomendir. Bu üç öğe üçgenin açılarına karşılık gelmektedir. Kuramdaki yakınlık bileşeni partnerler arası yakınlık, duygusalılık, sıcaklık ve iletişimi anlatan öğedir. Alınan ve verilen duygusal anlamdaki destek ilişkinin mutluluğunu arttırmaktadır. Tutku öğesi ise cinsellik, romantizm, birleşme arzusu ve fiziksel çekiciliği ifade eder. Bağlanma komponenti ise kişinin kendini adaması, aşk duygusu olmasa da partnerine bağlı hissetmesi olarak açıklanmaktadır (Sternberg, 1986).

Sternberg (1986) bu üç öğe ile sekiz aşk türü ortaya koymuştur. Bunlara bakacak olursak;

1- *Beğenme-Hoşlanma*: Yakınlık öğesinin baskın olduğu fakat tutku veya bağlanma öğesinin bulunmadığı aşk türüdür.

2- *Çılgınca Aşk*: Tutku öğesini barındırır. Kişi kendi zihninde hayal ettiği kişiye saplantılı bir aşk besler. Kişi âşık olduğu kişiye yoğun fiziksel ve zihinsel uyarılma yanıtı verir.

3- *Boş Aşk*: Bağlanma öğesini barındırır. Tutku ve yakınlık barındırmayan bu aşk türü uzun yıllar sürebilir. Duygusal, fiziksel çekimler bu aşk türünde görülmemektedir.

4- *Romantik Aşk*: Yakınlık ve tutku öğesi bir aradadır. Kişiler birbirini beğenir, fiziksel ve zihinsel açıdan da çekicilik yoğundur. Bağlanma öğesi bulunmadığından gelecekte birliktelik olmayabilir.

5- *Arkadaşça Aşk*: Yakınlık ve bağlanma öğelerini barındırır. İlişki bir arkadaşlık ilişkisine benzer ve tutku bu aşk türünde gözlenmez.

6- *Aptalca Aşk*: Tutku ve bağlanma bir arada bulunur. Kısa süreli birlikteliklerin evlilikle sonuçlanması bu aşk türüne örnek olabilir. Yakınlık olmadığı için zaman içinde tutku öğesi de ortadan kalktığında hayal kırıklıkları oluşabilir.

7- *Mükemmel Aşk*: Her üç öğeyi de barındırır. Her insanın yaşamak istediği fakat zor bulunan bir aşk türüdür.

8- *Aşksızlık*: Hiçbir öğenin bulunmadığı ilişkilere örnektir. Bu ilişkiler aşk veya

arkadaşlık ilişkisinden çok zorunluluk ilişkileridir.

2.4.1.3 Stendhall'ın Tutkulu Aşk Kuramı

Stendhall tarafından ortaya konulan bu kurama göre aşk yedi aşamadan oluşur. Stendhall'a göre bahsedilen bu yedi aşamanın sonunda aşk ya bitecektir ya da devam edecektir. Bunlar sırasıyla fiziksel çekimin olduğu beğenme süreci, hayallerin kurulduğu beklenti süreci, aşka dair ümitlerin olduğu ümit süreci, tutkulu aşkın doğduğu romantik çekicilik süreci, partnerde farklı güzelliklerin keşfedildiği ve mutlulukların yaşandığı billurlaşma süreci, kişinin sevdiği tarafından reddedilme korkusunun ve şüphenin başladığı belirsizlik süreci ve bireylerin gerçekçi düşünmeye başladığı ikinci billurlaşma sürecidir (Hatfield, 1988).

2.4.1.4 Hatfield ve Walster'in Aşk Kuramı

Hatfield ve Walster'e göre aşk tutkulu ve arkadaşça olmak üzere iki alt boyutludur. Tutkulu aşk partnerlerdeki yoğun bütünleşme arzusudur. Tutkulu âşık partnere ulaşmayı, fiziksel ve cinsel olarak doyuma ulaşmayı bekler. Eğer partner karşılık vermez ise kaygı, acı, hayal kırıklığı, kıskançlık başlar. uArkadaşça aşk da ise yakınlık ögesi daha baskındır. Bir diğeri ile içtenlik kurma süreci olarak tanımlanan yakınlık tutkulu âşığın özlemini duyduğu duygudur (Sternberg, 1986).

2.5 Cinsellik Kavramı

Cinsellik ülkemizde karmaşık ve konuşulması çekinilen bir konudur. Dolayısıyla içinde cinselliği barındıran bir araştırma yapmak ve veri toplamak zorlayıcı bir durumdur. Çalışılan grup öğrenciler olunca, yakınlığın en zirve noktası olan cinsel tutumlar ve davranışlarla ilgili anket yapmak kimi zaman engeller oluşturmaktadır.

Yaşamın en intim alanı olarak bilinen cinsellik ile ilgili çalışmalar cinselliğin tarihi kadar eski değildir. Merak edilmesinin yanında, utanılmış, konuşulmak istenirse de yasaklanmış bir alan olan cinsellik insanın var olduğu andan beri olsa da görmezden gelinmiş zorlu bir alandır. Kimi toplumlarda erotizm, kimilerinde ise üreme olarak algılanabilen cinsellik Victoryen çağda hastalık gibi anılmış fakat Havelock Ellis ve Sigmund Freud' un çalışmaları ile bilimsel boyut kazanmıştır. Yine araştırma bazında yapılan ilk cinsellik çalışması

Kinsey tarafından yürütülmüştür. Cinselliğin fizyolojisi, kadın erkek cinselliğinin aşamaları ise laboratuvar ortamında Masters ve Johnson tarafından gösterilmiştir (Öztürk, 2018).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002'de yaptığı tanımına göre; *“Cinsellik, fiziksel, duygusal, entelektüel ve sosyal yönlerin kişiliği, iletişimi ve aşkı zenginleştirici etkilerinin bileşiminden oluşur. Herkesin cinsel bilgilere ulaşma ve cinsel ilişkiyi zevk için ya da üreme amacıyla yaşama hakkı vardır. Cinsel bir varlık olarak insanın sadece bedensel değil; duygusal, düşünsel ve toplumsal bütünlüğünü sağlayan, kişilik gelişimi, iletişim ve sevginin paylaşımını olumlu yönde zenginleştiren ve arttıran sağlıklılık halidir”*. Yine örgüt başka bir tanım yapmış ve cinselliği *sadece hastalığın olmaması değil, emosyonel, mental ve sosyal bir iyilik hali* olarak görmüştür. Cinsellik, cinsel sağlığı ve zorlamadan, şiddetten arınmış keyifli, güvenli cinsel deneyimleri içermektedir (WHO, 2006). Ayrıca sadece üreme döneminde değil tüm yaşlarda var olan cinsellik farklı ifade şekilleri ile ortaya çıkarılabilir. Öte yandan toplumun değerleri, beklentileri ve tutumları tarafından en çok etkilenen konuların başında gelmektedir.

Cinsellik sadece cinsel birleşme ve üremeyi içermez, aynı zamanda yakınlık, bakım verip-alma, kişiliğin gelişmesi, sevginin paylaşılması gibi iyileştirici faktörleri de içerir. Aynı zamanda cinselliğin yaşanması, özerk olma, özelini bir başka kişi ile paylaşma, bir bütün olabilme, kendisi ve karşı tarafın özel oluşunu algılamada bireye yardımcı olmaktadır. İlişkide yaşanan cinselliğin cinsel tutumlar üzerinden belirlendiği bilinmektedir (Alkan, 2008). Cinsel tutum ve davranışların ise kişinin öznel iyi oluşuna da katkıda bulunduğu düşünülmekte ve çalışmanın amaçlarından birini oluşturmaktadır. Çünkü cinselliğin, insanın bireysel varlığını devam ettirmek için yaşamsal bir işlevi olmasa da yaşam kalitesini ve iyilik halinin oluşturan öğeler arasında önemli yeri olduğu düşünülmektedir.

Cinsellik, cinsel doyum ve iki kişinin ahenkli beraberliğini içeren; sosyal, biyolojik ve psikolojik yapıtaşları olan özel ve subjektif bir yaşantıdır. Bu yaşantı sosyal kurallar ve değer yargılarıyla belirlenmiştir (Aydın, 1998). Bireylerin kendilerini ve partnerlerini zorlamadan, cinselliklerini kendi istek ve arzularına göre yaşamaları, duygusal açıdan sağlıklı bir cinselliktir. Bir eşle yaşanan cinsellikte, çiftlerin yaşananları onaylaması ve aynı duyguları

paylaşmaları gerekmektedir (La France, 2010).

Cinsel sağlığın bozulması ise fiziksel sağlığı etkilemekle kalmaz, bununla birlikte ruhsal sağlığı, aile sağlığını ve sosyal sağlığı da etkiler. Özetle cinsellik yakınlık için temel bir ihtiyaçtır. Bireylerin her birinin cinsel deneyimleri birbirinden farklıdır ve benzersiz inanç, duygu, tutum ve davranışlar sergilerler (Alkan, 2008). Bireyler cinselliği hem iletişim kurmak hem de sevgi, yakınlık, öfke veya agresyon gibi duyguların ifadesi için kullanılır. Bu farklı tutum, inanç ve davranışlar kişinin kültürel, dini, politik, gelenek ve göreneklerden etkilenen öğelerdir (Şahin, Şimşek ve Seyisoğlu, 2006).

Çalışmanın grubunu oluşturan üniversite öğrencileri, genç insanları yani 21- 25 yaş arası grubu oluşturmaktadır. Cinsellik özellikle bu dönemde önem kazanmaktadır. İlk cinsel yakınlaşmaların çoğunlukla yaşandığı bu dönem cinsel riskli davranışların da en sık görüldüğü dönem olup bu dönemdeki cinsel eğitim hem gençlerin yaşamı, hem risklerin azalması, hem de bilinçli cinsel hayat için önem arz etmektedir.

2.5.1 Cinsel Tutum

Cinsel tutum yönünden bakıldığında, cinselliğin yaşamın diğer yönleriyle ilişkisi, bireyden bireye, toplumdan topluma, belirli bir toplumun tarihindeki farklı evrelere göre değişkenlik gösterir. Öte yandan biyo-psiko-sosyal bir varlık olan insanın tüm yönleriyle etkileşim içindedir. Cinsel fonksiyon bozukluğu yaşayan bireylerin dışında kalan normal bireylerin cinsel tutumları araştırmalar açısından önem kazanmaktadır.

Bu alan hem psikologları hem de sosyologları ilgilendiren bir alan olarak kaşıma çıkmaktadır. Psikologları ilgilendirmektedir çünkü cinsel tutumlar kişiye özeldir, sosyologları ilgilendirmektedir çünkü tutumların kültürel özellikleri vardır. Yani her birey veya toplum cinselliği farklı şekilde ifade etmektedir. Dolayısıyla evlilik öncesi ilişki, ilk ilişkiye başlama yaşı, homoseksüalite, mastürbasyon veya farklı cinsel davranışlara bakış açısı farklılıklar göstermektedir. Bilinmelidir ki normal cinsel tutum ve davranış toplumların değerlerine göre oluşmaktadır.

Simon ve Gagnon' a göre (1986) cinsel tutumlar kültürel, kişilerarası ve intrapsişik olarak belirlenen, bireyin cinsel ilişki esnasındaki performansını yani

cinsel davranışlarını ve kognitif bakış açısını yani düşüncesi, fantezisini kapsayan cinselliğe yaklaşımıdır (Akt. Frey ve Hojjat, 1998). Bu yaklaşımla bireylerin cinsel tutumları farklılık göstermekte, kültürlerine göre değişmekte ve yaşanan ilişkiye şekil vermektedir.

Bireyler cinsellik ve cinsel tutumlar ile ilgili bilgileri aileden, okuldan, medyadan, arkadaşlardan ve dinden öğrenerek uygulamaktadır. Tarih boyu din cinsellik üzerinde en büyük etkiyi gösterse de günümüzde en büyük etkiyi medya ve arkadaşlar göstermektedir (Petersen ve Hyde, 2011).

Cinsel davranış ve tutumlar yaşanan çevre ve sosyokültürel çevreden hayli etkilenmektedir. Dünyada birçok ülkede erkekler cinselliği daha liberal, kimi zaman birden fazla partnerle yaşamakta, kadınlar için ise bu tutum kabul edilmemektedir. Çoğu çevre için evlilik öncesi cinsel birliktelik özellikle kadınlar için uygun görülmemekte, genç erkeklerin cinsel etkinliği kabul edilirken, genç kadınların cinsel aktiviteleri yasaklanmaktadır. Dolayısıyla birçok ülkede kadınlar erkeklere göre daha çok kısıtlanmakta, eşitliğe izin verilmemekte, bu ise kadınların cinsel tutumlarının negatif olmasına yol açmaktadır (Rosen ve Bachmann, 2008).

Çoğunluğu Müslüman olan Türk popülasyonunda gençler son yıllarda kültürel, sosyal ve ahlaki normlarda değişim yaşamakta bu da cinsel tutum ve davranışlarda etkili olmaktadır. Devam etmekte olan kızlık zarı ve namus algısı özellikle kadınlarda cinsel tutumları etkilemekte, okulda veya ailesinde eğitim alamayan gençler için değerler çoğu zaman toplum tarafından konulan kurallar üzerinden yürütülmektedir. Ülkemizde bu konuda bir liberalizm olmasa da gençler arasında cinsel aktivitelerin, gelişigüzel ve korunmasız bir şekilde yaşandığı, multipartnerli yaşamın arttığı gözlenmektedir. Dolayısıyla bu istenemeyen sonuçlar her geçen yıl artış göstermektedir. Bizim gibi geleneksel toplumlarda gençler yeterli bilgi sahibi olamamakta, varsa yaşanan cinsel işlev bozukluğu ile ilgili de yardımdan çekinmektedir.

Cinsellik sağlıklı gelişimin önemli bir parçası olmakla birlikte cinsel eğitim yetersizliği, cinselliğin yeterince konuşulamaması ve cinsel tabular nedeniyle sağlıklı gelişim bozulabilmekte, özellikle ergen ve genç erişkinlerde cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve istenmeyen gebelikler önemli bir halk sağlığı sorunu olarak görülmektedir. Özellikle cinsel tutumlardan onaylayıcılık alt boyutunun

parçası olarak geliş güzel cinsellik, birden fazla partnere sahip olma, erken yaşta cinsel deneyim, tek gecelik ilişki, ilişki öncesi alkol veya madde kullanımı gibi tutum ve davranışlar cinsel risk alma davranışı olarak adlandırılır ki hem fiziksel hem ruhsal sorunlara neden olabilir.

Baumeister (2000) yaptığı çalışmada erkeklerin cinsellikte benmerkezci, kadınların ise ilişki merkezci olduğunu göstermiştir. Yani kadınlar aşk ve duygusal yakınlık için cinsel birliktelik yaşarken, erkekler kendileri ve kendi deneyimleri için birliktelik yaşar. Yine bu olumsuz ortam kişilerde cinsel disfonksiyona, kaygı ve korkuya, özgüven eksikliğine ve mutsuzluğa neden olmaktadır (Yaşar, Özkan ve Tepeler, 2010).

Hendrick ve Hendrick (1987) tarafından yapılan cinsel tutum çalışmalarından sonra konu zengin bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu alanda ergen cinselliği, onaylayıcılık, cinsel yönelimler, sorumluluk, paylaşım, evlilik öncesi cinsellik gibi toplum bazında değişen konular çalışılmaktadır. Hem dünyada hem ülkemizde bu alanda sıkça çalışma yapılmış, cinsiyet, kültür, eğitim düzeyi, dindarlık gibi parametreler incelenmiştir. En çok çalışılan konu ise cinsel tutum ve cinsiyetler arası farklar olmuştur. Genelde tüm çalışmalar tüm kültürlerde erkeklerin daha liberal, kadınların daha konservatif tutumları olduğunu göstermektedir.

Yine Hendrick, S. ve Hendrick, C. (1987) tarafından geliştirilen cinsel tutum ölçeği çalışmalarda sıkça kullanılan cinselliğin farklı yönlerini ölçen kapsamlı bir ölçek olup, onaylayıcılık, doğum kontrolü, paylaşım ve araç için değerlendirme şeklinde dört alt boyut bulunmaktadır. Onaylayıcılık gelişigüzel cinselliği, doğum kontrolü sorumlu ve hoşgörülü cinselliği, paylaşımı idealist cinselliği, araç olarak değerlendirme biyolojik ve faydacı cinselliği ifade etmektedir. Bu değerlendirmeye göre onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme kişinin kendini merkeze aldığı, doğum kontrolü ve paylaşım ise eşini merkeze aldığı boyutlar olarak değerlendirilmektedir (Karaçam, Totan, Korkmaz ve Koyuncu, 2012).

Cinsel tutum ve davranışları açıklayan bazı kuramlara yer vermek konuyu anlamak için fayda sağlayabilir. *Evrimsel teori, bilişsel sosyal öğrenme teorisi ve sosyal yapısal teori* cinsel tutum ve davranışları anlamamızda bize yardımcı olmaktadır (Petersen ve Hyde, 2011).

Evrimsel teori, cinsellikte cinsiyet faktörünü aydınlatan bir teoridir. Bu teoriye göre kadınlar ve erkekler üreme başarılarını arttırmak için farklı stratejiler kullanırlar. Başka bir ifade ile davranışlardaki ve tutumlardaki farklılıklar cinsiyetlerin gelecek nesiller ve olacak yavruları için kullandıkları farklı stratejilerden oluşur. Bu teoriye göre kadınların yumurta sayısı sperme göre azdır ve her ay için bir tane döllenecek yumurtası vardır. Ayrıca oluşacak gebelik için zaman ve enerji kaynaklarını kullanacaklardır. Erkek ise milyonlarca sperm üreten, gebelikte kadın kadar sorumluluk almayan taraftır. Dolayısıyla erkeklerin evrimsel stratejileri birden fazla cinsel partner, geliş güzel cinsellik olarak yavrularını arttırma yönündedir. Kadın için ise yavrularına daha fazla yatırım yapacağı için daha az çocuk yapacağı partnerini bazı özelliklere göre seçmek ister. Sonuç olarak kadın kendi ve çocuklarının bakımını sağlayacak erkekleri ve uzun süreli ilişkileri tercih eder.

Bilişsel Sosyal Öğrenme Teorisi 'ne göre erkek ve kız çocukları aynı cinsiyet modellerinden farklı cinsel tutum davranışlar öğrenirler. Öğrendikleri davranışlar uygunsa ödüllendirilir, değilse cezalandırılırlar. Sonunda kız veya erkek çocuk bu davranışları içselleştirir. Cinsellik konu olduğunda çifte standart günümüzde birçok toplumda varlığını sürdürmektedir. Erkek için multipartnerlik veya gelişigüzel cinsellik kabul görürken, kadın için yasaklanır. Bu çifte standart yine kadın ve erkek tarafından içselleştirilerek cinsel tutum ve davranışlara yön vermektedir.

Sosyal Yapısal Teori ise toplumlarda erkeklerin dominant rollerde olduğunu, kadınların ise daha alt rollerde olduğunu ifade eder. Bu cinsiyet hiyerarşisi toplumdan topluma değişebilir. Mesela eşitlikçi toplumlarda zayıflayabilirken, ataerkil toplumlarda güçlü olup kadının cinsel tutumlarının erkek tarafından düzenlemesine, kontrol edilmesine neden olabilir. Sosyal yapısal teoriye göre toplumların çoğunda kadınlar erkekler tarafından kontrol edilmekte, bu da kadın ve erkek arasındaki cinsel tutum farklarına neden olmaktadır.

Yukarıda bahsedilen durumlar sebebiyle Türkiye'de ergenlerin ve gençlerin sağlıklı cinsel tutumlarının gelişmesi ne yazık ki mümkün görünmemektedir. Farklı kültür ve bölgelerden bir araya gelerek okumaya başlayan üniversite öğrencileri ve grubumuzu oluşturan Tıp Fakültesi öğrencileri ise özel bir önem taşımaktadır. Kendi cinsel tutumlarının ötesinde kendilerine yardım için

başvuran bireylere de doğru bilgiler verme zorunlulukları olacaktır.

2.6 İlgili Araştırmalar

Alanyazında yer alan öznel iyi oluş tanımlarına bakıldığında, bu kavramın ruh sağlığının pozitif yönünü temsil ettiği (Doğan ve Sapmaz, 2012); bireylerin yaşam doyumlarına ve olumlu-olumsuz duygulanımlarına ilişkin bir değerlendirme olduğu (Diener, 1984); bireylerin belli açılardan yaşam değerlendirmelerini içerdiği (Eryılmaz, 2010) ve psikolojik iyi oluş, olumlu duygulanım, iyilik hali, yaşam doyumu, yaşam kalitesi kavramları ile de ilişkili olup bireyin yaşamdan aldığı doyumu içerecek şekilde bireyin bilişsel ve duygusal durumunu (Dost, 2004) ifade ettiği görülmektedir. Bu tanımları da göz önünde bulundurarak, öznel iyi oluş için “*Bireyin hem zihinsel hem de duygusal olarak doyuma ulaşmasıdır*” denilebilir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı öznel iyi oluşun bazı demografik verilerle ilişkisi ve bireyin öznel yaşantısı olan bağlanma kuramı, aşk stilleri, cinsel tutumlar ve dini yönelim açısından incelenmesidir. Bu noktada her bir kavramın arasındaki ilişkiler literatür kapsamında değerlendirilmiştir.

2.6.1 Bağlanma ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler

Bahsedildiği gibi öznel iyi oluş pozitif psikolojinin önemli bir kavramlarından biridir. Konu ile ilgili araştırmalar son zamanlarda popüler hale gelmiş, öznel iyi oluşun bağlanma stili ile ilgili bahsedilmiş öte yandan tam anlaşılamamıştır. Bilindiği üzere bağlanma stilleri kişinin kaygı anında başa çıkma mekanizmalarını belirler. Yani stres durumunda verilen tepkiler bağlanma kuramına göre bebeklikte şekillenmektedir. Başa çıkma mekanizmaları bireylerin iyi oluşunu ve yaşam doyumunu etkileyebilmektedir.

Bowlby (1969) ve Ainsworth’un (1979) bağlanma kuramından yola çıkarak güvenli bağlanmanın, yani bakıcı ile kurulan güvenli ilişkinin psikolojik iyilik halini belirlediği gösterilmiştir. Güvenli bağlanan çocukların içsel çalışan modelleri pozitif, doyumlu ve destekleyici ilişkiler kurmasını sağlar. Güvensiz bağlanan çocukların ise duygusal ihtiyaçları karşılanmamıştır. Bu çocukların ilerleyen hayatlarında depresyon, kaygı ve kişilerarası sorunlar yaşadığı söylenmektedir. Kısacası bağlanma stilleri çocuğun sonraki hayatındaki güven duygusunu ve yakın ilişkilerdeki güvenini oluşturur. Bu ise öznel olarak öznel

iyi oluşu sağlar (Akt. Eid ve Larsen, 2008).

Bugüne kadar yapılan yayınlar bireyin içsel çalışan modellerinin, ilişki doyumu ve genel hayat doyumuna etkisini yordadığını göstermiştir. Örnek olarak güvenli bağlanan bireylerin kendini sevmeye layık görme, ötekine güvenme ve yakınlık kurma başarılarının iyi oluşu pozitif yönde yordadığını gösterilmiştir. Güvensiz bağlanan bireylerin ise psikolojik sorunlara daha yatkın olduğu dolayısıyla düşük iyi olma hali gösterdikleri saptanmıştır (Love ve Murdock, 2004). Terzi ve Çankaya'nın (2009) çalışmasında güvenli bağlanan bireylerin özsaygısı diğer bireylere göre yüksek bulunmuştur. Bowlby'in kuramını destekler nitelikte güvenli bağlanan bireyler bakıcılarından gerekli desteği görmüş bireyler olarak kendilerini değerli bulmaya meyillidir ve hayatları ile ilgili olumlu değerlendirmeler yaparak doyumlarını ve pozitif duygularını arttırmaktadırlar. Yine aynı araştırma güvenli bağlanan bireylerin problem çözme, ana odaklanma gibi strese karşı stratejilerinin işe yarar olduğunu bu durumda iyi oluşa katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Güvenli bağlanan bireyler ile diğerleri karşılaştırıldığında güvenli bağlanmayan bireylerin yalnız olma, depresyon, kaygı, düşmanlık ve psikosomatik hastalıklara yakalanmaya daha elverişli hâle geldiği, dolayısıyla daha az öznel iyi oluş yaşamakta oldukları söylenmektedir (Hazan ve Shaver, 1994). Yine başka bir çalışma kaygılı bağlanan bireylerin iyi oluş ile negatif ilişkisi olduğunu göstermiş ve bu ilişkinin genç erişkinlerde daha güçlü olduğunu ifade etmiştir (Kafetsios ve Sideridis 2006). Webster'ın 1998'de yaptığı çalışmada ise güvenli ve kaçınmacı bağlanan kişilerin, saplantılı ve korkulu bağlanan kişilere göre mutluluk ölçümleri yüksek çıkmıştır. La Guardia ve arkadaşları (2000) benzer şekilde güvenli bağlanma ile iyi oluş arasında güçlü bağlantılar bulmuştur. Kerr, Melley, Trevea ve Pole (2003) ise üniversite öğrencilerinde pozitif ve negatif duyguları bağlanma stili üzerinden incelemiş, güvenli bağlanmanın pozitif duygularla, kaygılı bağlanmanın negatif duygularla, kaçınan bağlanmanın ise her iki duygu ile negatif olan ilişkisini göstermiştir. Benzer bulgular Torquati ve Raffaelli (2004) tarafından da saptanmıştır (Akt. Kankotan, 2008). Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre güvenli bağlanan bireylerde öznel iyi oluş düzeyi anlamlı olarak güvensiz bağlananlara göre yüksek bulunmuştur (Özer, 2009).

2.6.2 Dini Yönelim ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler

Dindarlığın hayat memnuniyetine ve ruhsal sağlığa olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiş olup, bu çalışmalar yine öznel iyi oluş çalışmaları ile paralellik göstermiş ve 2000'li yıllarda artmıştır. Birçok klinik ve epidemiyolojik çalışma bir dini inancı benimseyen ve o dine uygun ibadetleri yerine getiren bireylerin iyi oluş halinin yüksek olduğunu, daha az ruhsal stres yaşadığını belirtmiştir. Yine dini inançları yüksek olan bireylerin travmatik hayat olayları karşısına daha az olumsuz psikososyal sonuçlar yaşadığı bildirilmiştir. Bu bulgu, bu konuda yapılan pek çok araştırma bulgusuyla örtüşmektedir. Avrupa ülkelerine kıyasla daha dindar olarak değerlendirilebilecek Türkiye, Arap ülkeleri ve Pakistan gibi ülkelerde yapılan araştırmalarda genellikle dindarlık ile yaşam doyumu arasında olumlu ilişki tespit edilmiştir. Bu olumlu sonuçların hangi temelde gerçekleştiği ise araştırmalara konu olmuştur. Bu bölümde din ve öznel iyi olma hali ilgili olan güncel literatür taraması sunulacaktır.

Koenig, Mc Cullough ve Larson (2001) tarafından yapılan din ve yaşam doyumu hakkındaki derleme literatürdeki en kapsamlı çalışmadır. Araştırmacılar 100 çalışmayı incelemiş, %80'inde pozitif korelasyon, %13'ünde ilişkisizlik, %7'sinde karışık sonuçlar bulmuştur. Sadece bir çalışma din ve yaşam doyumu arasında negatif korelasyon bulmuştur (Akt. Okulicz-Kozaryn, 2010).

Birçok araştırmada içsel ve dışsal dini yönelim boyutları ele alınmıştır. Bazı çalışmalar ise bu boyutlar yerine sosyal dindarlık ve bireysel dindarlık ifadesini kullanmıştır. Sosyal dindarlık, kilise gibi kutsal alanlarda vakit geçiren, dini organizasyonlara katılan bireyleri kapsar ve bu dindarlık boyutunun ait olma ihtiyacına cevap verdiğini ifade edilir. Bireysel dindarlık ise, Tanrı inancının yoğun olduğu, bireylerin hayatında dinin önemli yer tuttuğu ve bireysel deneyimlere dayanan dindarlık olarak anlatılır. Bu araştırmaya göre sosyal dindarlığın bireysel dindarlığa göre yaşam doyumunu daha iyi yordadığını gösterilmiştir (Okulicz-Kozaryn, 2010).

Yaşamın anlamının keşfi bireyden bireye değişen bir olgu olsa da insanın ihtiyacı olan anlam duygusunun dini inançlar tarafından sağlanabilmektedir. Kirkpatrick'e göre (1992) savaşa katılan askerler ve ölüme yakın kanser hastalarının yoğun kaygı anlarında kendilerini güvende hissetmek için Tanrı'ya

sığındıkları ifade edilmektedir. Duygusal açıdan güven duygusunun eksiliği var olduğunda Tanrı inancı bu noktada sakinlik yaratır. Diener'in (2009) aktardığına göre dindarlıkla ilişkili iyi oluş seviyelerin yüksekliğinin bir anlam ve amaç duygusu tarafından yaratıldığı ayrıca dinin sosyal destek ağı kurarak iyi oluşa katkıda bulunduğu belirtilmiştir.

Dini tutumların bireylerde hayat olaylarına karşı kabul, dayanıklılık ve esneklik artışı sağladığı söylenmektedir. Bu sayede özgüven, pozitif benlik imajı, bireyin kendini affetmesi gibi olumlu etkiler oluşabilmektedir. Olumlu dini duygular fiziksel ve ruhsal hastalıklarla baş etmede de yardımcıdır (Joshi, Kumari ve Jain, 2008).

Kozaryn'ın (2010) aktardığına göre dindarlık ve mutluluk ilişkisi bazı insanlarda daha belirgindir. Yaşlı, maddi geliri az, eğitimsiz, yalnız veya hasta insanlar dindarlıktan daha fazla mutlu olurlar. Ayrıca dindarlık ile mutluluk ilişkisi kültüre ve ülkeye göre de değişmektedir. Dindar toplumlarda dindarlık mutluluk getirmektedir. Sonuç olarak dindarlık mutluluğun temel unsurlarından olan aidiyet ihtiyacını besleyerek bireyin yaşam doyumunu arttırmaktadır.

Öte yandan birçok çalışma farklı görüşler ortaya koymuştur. Örnek olarak Dezutter, Soenens ve Hutsebaut (2006) yaptığı çalışmada içsel dini yönelimin psikolojik iyi oluşa katkısını göstermiş, fakat kilise katılım gibi tutumların iyi oluşa katkıda bulunmadığını ifade etmiştir. Katı tutumları bulunan dinlerde (örn: Ortodoksluk) dışsal dini yönelimin daha yüksek olduğunu, bunun iyi oluşa katkıda bulunmadığı gibi stres kaynağı oluşturduğunu bildirmiştir. Ardelt ve Koenig (2007) yaptığı çalışmada benzer bir görüşte bulunmuş dışsal dini yönelimden çok içsel dini yönelimin iyi oluşa katkısı olduğunu ifade etmiştir (Akt. Diener, 2009).

Bunların yanında psikolojik yaşantıda katkısı olan din, sadece olumsuz duyguları ortadan kaldırarak etki etmemekte bunun yanında kişiye olumlu duygular sağlayarak, sevgi, affetme, güven gibi duygulanımları arttırarak iyi oluşa katkıda bulunmaktadır (Joshi, 2008). Yani dini inanç affetmeyi kutsal görmeyi sağlamakta ve kişileri affetmeye teşvik etmektedir.

Öte yandan Caputo (2004) çalışmasında dindar ailelerin çocuklarının daha başarılı olduğunu söylemiş, daha iyi fiziksel ve ruhsal sağlığa sahip olduğunu belirtmiştir. Koenig (2004) tarafından yapılan çalışma dikkat çekici olup

dindarların daha az intihar oranları ve madde kullanımı, daha az depresyon ve kaygı, bunun yanında daha çok umut ve iyimserlik, yüksek yaşam doyumu, anlamı ve evlilik doyumu bildirdikleri ifade edilmiştir. Yine aynı araştırmacı dindarlık ile daha iyi bağışıklık sistemi, daha az kalp hastalığı ve kanser ilişkisini göstermiştir (Akt. Abdel-Khalek, 2011). Yine benzer şekilde Diener ve Seligman (2004) yüksek dindarlık seviyesinin, daha yüksek yaşam doyumu ve azalmış intihar oranı ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (Akt. Diener, 2009). Bu bulgular bazı araştırmalarda sadece içsel dini yönelim açısından anlamlı bulunmuş, agresyon ve düşmanlığı azalttığı, sosyal izolasyonu azaltarak özgüveni arttırdığı ve fiziksel, mental sağlığa iyi geldiği söylenmiştir. Fakat dışsal dini yönelimle ilgili nötr tablo çizilmiş, yani kaygı, depresyon gibi ruhsal sorunlarda azalma sağlamadığı belirtilmiştir (Akt. Joshi, Kumari ve Jain, 2008).

Hackney ve Sanders (2003) tarafından yapılan meta analiz çalışması dindarlık ve iyi olma hali arasında pozitif güçlü bir ilişki saptamıştır. Müslüman bir ülkede yapılan Khan, Watson ve Habib (2005) tarafından yürütülen çalışmada hem içsel hem dışsal yönelimli dindarlık ve stressiz bir yaşam arasında pozitif anlamlı ilişki saptanmıştır.

2.6.3 Aşk Tutumları ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler

Aşk ve mutluluk insan yaşamın en gizemli ve kompleks iki konusudur. Romanlar, şiirler, filmler tutkulu aşklar ve mutluluktan bahsederken, aşkın yıkıcı duyguları da beraberinde getirdiği açıktır. Dolayısıyla felsefe, edebiyat ve psikoloji alanları bu iki duygulanımı hem sosyolojik hem de psikolojik öğelerini anlamlandırma çabasıdır.

Birçok araştırma aşkın mutluluk, yaşam doyumu ve pozitif duygulanım açısından önemli olduğunu göstermiştir. Aşk davranışlarının (örn: öpüşme, sarılma, duygusal yakınlık) mutluluğa etki ettiği düşünülmektedir. Literatürde *tutkulu aşk* (*passionate love*) ve *arkadaşça aşk* (*companionate love*) arasındaki ilişkiler ve Lee'nin aşk sitili üzerinden yaşam doyumu, olumsuz ve olumlu duygulanımlar incelenmiştir. Araştırmalar aşk ve mutluluk arasında lineer olmayan fakat çok boyutlu bir ilişki olduğu üzerinde durmaktadır. Çünkü hem mutluluk hem de aşk için başka öğeler de gereklidir. Çalışmanın bu bölümünde aşk tutumları ve öznel iyi oluşla ilgili olan alanyazına yer verilmiştir.

Hatfield ve Rapson (1993) aşk stillerine göre iki tür aşk stilinden bahsetmektedir. Bunlardan biri tutkulu aşk olup, sıcak, yoğun duygular içeren, fiziksel çekimin hâkim olduğu, partnerle birlik olmak için yoğun bir özlem duyulan aşk türüdür. Bu aşkın cevap bulması yoğun coşku, neşe duygularına neden olurken, karşılık görmemesi boşluk, kaygı ve hayal kırıklığı ile birliktedir. Yani bu aşk türü olumlu ve olumsuz duyguların bir arada yaşandığı aşk türü olarak ifade edilmektedir. Tutkulu aşkın bu özellikleri nörokimyasal ve nöroanatomik olarak da kanıtlanabilir düzeydedir. Dolayısıyla bu aşk türü hem olumlu hem de olumsuz duygu durum yani duygusal stres ile birliktelik gösterir. Yani tutkulu aşk türü öznel iyi oluşun emosyonel komponenti ile ilişkilidir. Öte yandan arkadaşça aşkın tutkulu aşktan farklı olarak yaşam doyumu yani öznel iyi oluşun kognitif komponenti ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Arkadaşça aşk daha az yoğun, sıcak, hassas ve sevecen duygularla partnerler arası derin bir bağlılık oluşturur. Ayrıca arkadaşça aşk uzun süren birliktelikler, paylaşılan değerler, bağlanma ve yakınlık öğelerini barındırır. Dolayısıyla bu tür aşkta karşılıklı duygusal güven ve saygı gözlenmektedir (Kim ve Hatfield, 2004).

Lee'nin çok renkli aşk kavramı ele alındığında farklı aşk tutumların farklı duygu durumlar oluşturacağı düşünülebilir. Türkiye'de Lee'nin aşka ilişkin sınıflandırmasını temel alarak yapılan bir çalışma sonuçlarına göre eros tipi aşk pozitif duygu ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca mania, agape ve eros tipi aşkların negatif duyguyu yordadığını gösterilmiştir. Yani eros tipi aşk hem pozitif hem negatif duygularla ilişkili iken, mania ve agape negatif duygular ile ilişkili bulunmuştur. Mania tipi âşığın kıskanç, obsesif, bencil, güvensiz tutumları negatif duygulanım ile paralellik göstermektedir. Yine agapik âşığın bağımlı, endişeli özellikleri negatif duyguyu oluşturan etmenler olarak görülmüştür (Özer ve Tezer, 2008).

Aşkın biçimlenmesinde kültürlerin de etkisi olduğu düşünülmektedir. Bireyselciliğin yoğun olarak yaşandığı kültürlerde tutkulu aşk daha sıkken, kolektivist toplumlarda arkadaşça aşk daha fazla görülür. Kim ve Hatfield'in (2004) aktardığına göre kolektivist toplumlarda aşk acı, kıskançlık gibi negatif kavramlarla, bireyselci toplumlarda ise mutluluk ile eşleşmiştir.

2.6.4 Cinsel Tutumlar ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler

Cinsel sorunların ve disfonksiyonların doğası, sosyal sebepleri tartışıldursun cinsel sağlık ve iyi oluş ile bağlantısı nispeten az çalışılan konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıptaki gelişmelerin artması ile insanlar daha uzun yaşamakta ve daha uzun cinsel hayatları olabilmektedir. Bu cinsel yaşama bakışı ve cinsel sorunlardaki sağaltım yaklaşımlarını değiştirebilmektedir. Bu noktada cinsel iyi oluş hem kadın hem erkekte ayrıntılı incelenmesi gereken bir konudur. Batı toplumlarında konu ile ilgili araştırmalara az da olsa rastlanılmakta, fakat gelişmekte olan ülkelerde göz ardı edilebilmektedir. Bu çalışmanın konularından biri olan cinsel tutumların iyi oluşa etkisi bu anlamda önemlidir.

Konu ile ilgili kapsamlı bir çalışma Rosen ve Bachman (2008) tarafından yürütülmüş, insan cinselliğinin pozitif psikoloji ile etkileşimini belirtilmiş, fiziksel ve emosyonel iyi oluşa katkısını göstermiştir. Çalışmacılar cinsel disfonksiyon kadar cinsel mutluluğun ve doyumun önemini vurgulamışlardır. Cinsel mutluluk ve genel iyi oluş arasında neden sonuç ilişkisini değil birlikteliğinin önemini savunmuşlardır. Çünkü cinsel mutluluğun mu iyi oluş getirdiği, halihazırda fiziksel ve duygusal olarak iyi olan insanların yakın ilişkiler veya cinsellikte mutlu olduğu açık değildir. Her iki durum da doğru olabilmekte fakat fiziksel ve duygusal iyi oluşun mutlu cinsellik getirdiği daha çok kabul edilmektedir (Balon, 2008).

Cinsel tutum ve davranışlar bölgelere, kültüre ve eğitim seviyesine göre farklılıklar gösterebilmekte, fakat genel olarak cinselliğin insan yaşamının doğal ve sağlıklı bir yönü olarak kabul edilmektedir. Ülkemizdeki yetersiz cinsel eğitim, cinsel mitler ve tabular, kadın- erkek cinsel eşitsizliği sebebiyle cinsel fonksiyon bozukluklarına sık rastlanmaktadır. Öte yandan cinsel iyilik hali mutluluğun önemli parçasıdır ve cinsel inançlar, tutumlar ve davranışlarla belirlenen iyilik hali ve mutluluğa etkisi çalışmaya değer bir konu olarak görülmektedir. Konu hakkında yapılan çalışmalar cinselliğin insanların yaşam doyumunu ve mutluluğa etkisinin pozitif yönde olduğunu ifade etmektedir (Hooghe, 2012).

Sadece cinsel ilişkiyi içermeyen cinsellik, haz alıp- verme, arzulanma, orgazm olma, bir öteki ile duygusal yakınlık yaşama, iletişim ve paylaşım gibi ek öğeleri

içerir (Symonds, 2005). Cinsel yaşamın sağladığı doyum düzeyi cinsel aktivitenin niceliği kadar, partnerler arasındaki ilişkinin niteliği ile de ilgilidir (Kulak, 2006). Cinsellikte doyum, karşılıklı olarak istenen ve yanıtlanan her temasla meydana gelebilir. Bireylerin kendilerini ve partnerlerini zorlamadan, cinselliklerini kendi istek ve arzularına göre yaşamaları, duygusal açıdan sağlıklı bir cinselliktir. Bir eşle yaşanan cinsellikte, çiftlerin yaşananları onaylaması ve aynı duyguları paylaşmaları gerekmektedir (La France, 2010). Cinsellik orgazm ile sonlandığında ise dopamin, serotonin, endorfin gibi mutlulukla ilişkili hormonlar salgılanmaktadır (Tufan ve Yaluğ, 2010).

Öte yandan araştırmalara daha çok fonksiyon bozuklukları penceresinden yapılmış olup, cinsel iyilik hali veya cinselliğin öznel iyi oluş ile ilişkisine bakılan çalışma sayısı yeterli değildir. Literatür cinsel iyilik (Byers, 2005), psikolojik iyilik (Davidson, 2009), mutluluk, yaşam doyumu ve cinsellik (Rosen ve Bachmann, 2008) arasında pozitif bağlantılar göstermektedir.

2.6.5 Bağlanma ve Dini Yönelim Arasındaki İlişkiler

Dinin insan hayatında psikososyal bir fenomen olduğu bir gerçektir. Dini inançlar kişilerin başka bir şekilde cevaplayamadığı sorulara cevap vererek, bireylerin hayatlarında anlamlı bir bütünlük oluşturmaya yardımcı olur. Din psikolojisindeki araştırmalar içselleştirilmiş Tanrı kavramı ile olan ilişkinin güvenli bir sığınak fonksiyonu gördüğünü ve temel güven duygusunun ifadesi olduğunu göstermiştir.

Kirkpatrick ve Shaver (1990) aynı yakın ilişkilerde olduğu gibi dini yönelimler ve bağlanma arasında ilişki olduğu ifade etmektedir. Özellikle Hristiyanlıkta teologların görüşleri Bowlby'in kuramı ile yakınlık göstermekte, Tanrı güvenli bağlanma figürü olarak görülmekte ve bireyi ihtiyacı olduğunda rahatlatan, güven veren bir figür olarak değerlendirilmektedir. Özellikle dini yönelimlerin stres ve kriz anında artması bu teoriyi desteklemektedir. Tanrı imajı hakkında yapılan bir çalışma Tanrı figürünün anneye benzetildiğini belirtmiş, bu ise primer bağlanma figürünün babadan çok anne olması ile açıklanmıştır.

Dinsel açıdan bağlanma nesnesi, ona inananlar için güvenli bir ortam oluşturur ve severek hizmet eder. Birçok dinde bireyler ona huzur veren, tehlikelerden koruyan Tanrı'ya veya başka figürlere/objelere inanırlar. Tanrı'nın ihtiyaç

duyulduğu anda orada olan, koruyan, şefkatli bir anne gibi düşünülmesi dini açıdan bağlanmayı açıklamaktadır. Bu noktada din olgusunun güvenlik ihtiyacı, kendini huzurlu hissetme gibi düşüncelerle ortaya çıkmış olması kabul edilebilir bir görüştür. Bowlby her yaştaki bireyin kaygı anında güvenlik ve huzur için bir bağlanma nesnesine ihtiyaç duyduğunu söylemesi ve daha güçlü, güvenli öteki figürü din fenomeni açısından da önemlidir. Dolayısıyla aynı çocuklukta bağlanma nesnesiyle olduğu gibi, dinin insanların kriz durumlarında, krizi aşmada önemli bir etken olduğu gösterilmiştir. Ayrıca Tanrı ile güvenli bağlanma yaşayan insanların daha az kaygı yaşadıkları ve yaşam doyumlarının daha iyi olduğu ifade edilmiştir (Kirkpatrick, 1992).

Kirkpatrick'e göre (1992) korkulu ve kaygılı durumlarda güvenli bir sığınak olarak Tanrı'ya başvurmak psikolojik destek açısından önemlidir. Bu birçok araştırmacı tarafından incelenmiş, savaşa katılan askerler, ölüme yakın kanser hastaları ile çalışmalar yapılmış ve bireylerin Tanrı'yı kişisel bir güç kaynağı, huzur sağlayan sığınak olarak gördüğü sonucuna varılmıştır. Emosyonel açıdan güven duygusunun olmaması, bireyde huzursuzluk ve stres yaratır ki, Tanrı bu noktada bireylere kusursuz bir sakinlik sağlar. Bunun ötesinde dini ibadetler esnasında ortak bir davranış biçimi olan ellerin yukarı doğru kaldırılması, mırıldanma tarzı konuşması kucağa alınıp huzur bulmayı bekleyen bir bebeğin davranışları olarak söylenebilir. Heiler (1932), samimi dindar bireylerin dua esnasında Tanrı ile konuştuğuna dair bir inancı olduğunu ve o sırada kendini Tanrı'ya çok yakın hissettiğini ifade eder. Dolayısıyla kaygı anında bağlanma figürüne yapılan sesleniş ve yalvarış, erişkinlerin dua davranışı ile benzerlik göstermektedir (Akt. Kirkpatrick, 1992).

Tanrı'nın bireyin isteklerine cevap veren, onu koruyup kollayan bir figür olarak görülmesi aynı çocukların keşif hareketlerinde annesinin yanına giderek temasını sürdürmesi şeklindeki güvenli üs ögesi ile ifade edilebilir (Kirkpatrick,1992). Caplovitz ve Sherrow (1977) ebeveyn ile olan zayıf ilişkinin inanç eksikliği ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ateizm ve agnostisizm kaçınılmaz bağlanma modeli ile ilişkili bulunmuştur (Akt. Kirkpatrick,1992). Buna yönelik bir çalışmada 287 katılımcı ile Allport'un Dini Yönelim Ölçeği kullanılmış, güvensiz bağlanan bireylerin dini yönelimlerinin olmadığını gösterilmiştir (Kirkpatrick ve Shaver, 1990).

Dolayısıyla bu teori güvenli bağlanan bireylerin Tanrı'ya güven duydukları, güvensiz bağlanan bireylerin ise Tanrı ile ilişkilerin güvensiz olduğu düşündürmektedir. Güvenli bağlanma bireye sosyalizasyon sağlamanın ötesinde, bağlanma figürünün davranışlarını benimsemeyi sağlar. Güvenli bağlanan kişiler ailelerinin dinsel yönelimlerine ve davranışlarına uymaya meyillidir. Ayrıca içsel çalışan modeller açısından sevgiyi hak eden ben ve güvenli öteki kavramı Tanrı'yı sevilen bir figür olarak algılamayı sağlamaktadır. Bunun yanında güvensiz bağlanan bireyler ailelerinin tersi yönünde yönelim sergileyerek erişkinliklerinde onlardan farklı tutumlarda bulunabilirler (Reinert ve Edwards, 2009). Dindar olmayan ailelere sahip kaçınan bireylerin zamanla Tanrı ve din ile ilişkili tutumlarında değişiklik olması da bu şekilde açıklanmaktadır (Kirkpatrick ve Shaver, 1990).

Sonuç olarak bağlanma teorisi açısından din ve içselleştirilmiş Tanrı inancı kişiye güvenlik hissi veren, güvenli bir alan sunan, kaygılarını yatıştıran ve sığınılacak bir üs görevi gören bir model sunar. Tek Tanrılı dinlerde seven, geliştiren, huzur veren bir imaj olarak Tanrı güvenli bağlanma nesnesi ile prototip oluşturmaktadır (Kirkpatrick, 1992). Ayrıca bu noktada Tanrı güvenli oluşmayan bir bağlanma ilişkisinde telafi veya ikame eden fonksiyonu görebilir (Kirkpatrick ve Shaver, 1990).

2.6.6 Bağlanma ve Aşk Tutumları Arasındaki İlişkiler

Tarif edildiği gibi her bir bağlanma stili kişinin kendine ve diğerlerine bakış açısını, beklentilerini oluşturmaktadır. Tanımlanan içsel çalışan modeller bebeklikten erişkinliğe kadar gelişime açıktır. Erişkinlikte bağlanma stili kişinin yakın ilişkisindeki pozitif veya negatif beklentilerini oluşturarak ilişkiyi yapılandırmaktadır (Ainsworth, 1989). Yine bu bazal çalışmaların dışında günümüzde yapılan çalışmalar, çocuğun öteki önemlilerle oluşturduğu bağlanma stiline, erişkinlik ilişkisini ve kendi ebeveynliğini yapılandığı gösterilmiştir. Shaver, Hazan ve Bradshaw (1988) bebeklerin bakıcılarına gösterdiği bağlanma davranışları ile romantik aşk yaşayan çiftler arasında benzerlik olduğunu ifade etmiş, erişkinlerin romantik aşk esnasında göz göze uzun bakışmalarını, yumuşak, nazik ve tatlı sözler ile konuşmalarını bebek ile bağlanma nesnesi arasındaki davranışlara yakın olduğunu vurgulamıştır (Akt. Kirkpatrick, 1992). Çalışmalarda romantik ilişki doyumu, aşk stili ve bağlanma

arasındaki ilişkiler incelemiş, güvenli bağlanmanın ilişki doyumu açısından güçlü belirleyici olduğu saptanmıştır (Collins ve Read, 1990). Yani romantik ilişki bir bağlanma fenomenidir. Bunun yanında bakım ve cinselliği de içermektedir.

Aşk tutumları ve bağlanma stilleri literatürde incelenmiş konular olup, sonuçlar tutarsızdır. Hazan ve Shaver'a (1987) göre erken bağlanma deneyimleri yakınlık ve güven parametreleri üzerinden erişkin aşkı etkiler. Öte yandan Lee'e göre aşk stilleri kişisel karakter özelliği değildir, romantik ilişkilerde ve duygusal yakınlıklarda ortaya çıkar. Bağlanma ve aşk stillerinin ilişkisine bakacak olursak (Galinha, Oishi, Pereira, Wirtz ve Esteves, 2014);

Eros tipi aşk, fiziksel idealleri olan, cinsel yakınlığı arzulayan ve duygusal aşk tipi olarak tanımlanır. Aşırı kıskançlık ve obsesyon içermez. Bu aşk tipi güvenli bağlanmanın göstergesi olup, yakın ilişkilerden hoşlanmaktadır.

Mania tipi aşk, obsesif, kıskanç, duygusal bir aşk stilidir. Yakınlığın ve arzunun hemen giderilmesini ister. Duygularının öteki tarafından karşılık bulamayacağı ile ilgili korkuları olan bu aşk tipi güvensiz bağlanma tipine örnektir.

Ludus tipi aşk, farklı partnerler ile olmaktan hoşlanan, aşkı oyun gibi gören, duygusal yakınlık içermeyen ve ilişkilerinde ciddi olmaktan kaçınan aşk tipidir. Güvensiz bağlanmanın göstergesi olan bu aşk tipi, diğeri ile uzun vakit geçirmekten hoşlanmaz ve bağlanmaktan kaçınır.

Pragma tipi aşk, ilişkilerini sosyal veya kişisel karakteristik özelliklere göre (iş, eğitim, maddiyet, din vb.) seçer. Fiziksel özellikle önem arz etmez, duygusallık azdır.

Storge tipi aşk, stabiliteye önem verir, ilişkisinde huzur arar ve aşk bir arkadaşlık ilişkisi akabinde gelişir. Fiziksel özellikler göreceli olarak önemli değildir fakat benzer ilgi alanları, aktivite paylaşımı bağlanma için ilk sırada yer almaktadır.

Agape tipi aşk, karşı taraftan beklentisi olmadan aşk yaşar. Destekleyici, toleranslıdır fakat ilişki aşırı duygusallık içermez. Güvenli bağlanma ile ilişkili bulunmuştur.

Başka araştırmalarda da benzer sonuçlar saptanmıştır. Örnek olarak Levy ve Davis'e (1988) göre güvenli bağlanma ilişkilerde pozitif beklenti ve güven ile

ilişkili olduğundan eros ve agape aşk stili ile bağlantılı bulunmuştur. Ayrıca yine aynı araştırmada kaçınan bağlanma stili ludus tipi aşk ile pozitif ilişkili, agape ve eros tipi aşklarla negatif ilişkili gözlenmiştir. Bunun yanında Collins ve Read (1990) çalışmasında ludus, pragma ve storge yakınlıktan rahatlık duymadığını, mania tipi aşkın ise kaygılı bağlanma ile güçlü ve pozitif ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Başka bir çalışmada kompulsif tutumlarından ötürü agapik âşıklarında kaygılı bağlanma ile ilişkisi olduğunu saptamıştır. (Feeney ve Noller, 1990).

Galinha ve ark. (2014), üç farklı ülkeden 1574 üniversite öğrenci ile yaptığı geniş çalışmasında eros tipi aşk ile güvenli bağlanma arasında pozitif ilişki bulmuş, diğer aşk stilleri ile bu bağlantıyı gösterememiştir. Yine aynı çalışmada mania ve ludus tipi aşkın güvenli bağlanma ile negatif ilişkisi ortaya çıkarken, storge ve pragma ile korelasyon bulunamamıştır.

Daha önceki bazı araştırmalar bağlanma stilleri ve cinsiyet arasında fark bulamamıştır (Van Ijzendoorn ve Bakermans-Kranenburg, 2010). Fakat aşk stilleri arasında cinsiyete bağlı farklar bulunduğu düşünülmektedir. Remshard'ın (1999) yaptığı bir araştırma erkeklerin kadınlara göre daha fazla kaçınan bağlanma stiline sahip olduğunu, daha fazla eros ve agape aşk tutumu benimsediklerini, gününbirlik seksi daha rahat onayladıklarını ve daha fazla cinsel partnere sahip olduklarını göstermiştir. Hendrick ve Hendrick (1991,1995,1998) yaptıkları çalışmalarda ludus, agape ve mania tipi aşkın erkeklerde kadınlara oranla daha sık görüldüğünü, kadınların ise erkeklere göre storge ve pragma tipi aşkı daha fazla yaşadığını belirtmiştir (Akt. Galinha, 2014).

Özetle güvenli bağlanan bireylerin yakın ilişkilerinin daha doyumludur, partnerlerine daha güvenli oldukları, bağlayıcılığı yüksek, obsesif özellikleri düşük ilişkiler yaşadıkları söylenebilir. Bunun yanında kaygılı bağlanan bireyler yakın ilişkilerinde doyum ve güven alanlarında sorunlar yaşamakta, ayrıca yüksek obsesif özellikler göstermektedir. Kaçınan bağlanan bireyler ise bağlayıcılığı düşük yakın ilişkilerde bulunmakta, doyum ve güven alanlarından düşük skorlar almaktadır ve aldatmaya daha yatkınlardır.

2.6.7 Bağlanma ve Cinsel Tutumlar Arasındaki İlişkiler

Bağlanma ve cinsellik ayrı başlıklar gibi görünse de birbirinden bağımsız

olduğu düşünülemez. Bağlanma süreci ilk yaşam yıllarında başlamış, cinsellik ise belirli bir olgunluk süreci sonrasında gelişmiş olsa da bu iki kavram ilişki halindedir.

Bilindiği üzere bebeklik döneminde ilgi ve yakınlık bebeğin temel güven duygusunun gelişmesini sağlar. Erişkin dönemde ise cinsel yakınlık ve birleşme partnerler arası bağlanma için önemli bir basamaktır. Cinsel çekim bağlanmanın oluşması için önemli iken, güvenli bağlanma sağlıklı cinsellik için gereklidir. Güven ihtiyacının karşılanmadığı ilişkilerde cinsel doyumun da olumsuz olması beklenir (Kirkpatrick ve Hazan,1994).

Evrin teorisyenlerinden de bu konuya bir bakış açısı gelmektedir. Onlara göre insan ırkında bağlanma işlevleri üreme ve cinsel stratejileri açısından önem arz eder. Zayıf bağlanma modeli olan bireylerin erişkin hayatlarında üreme stratejilerinin uzun dönem ilişkilere girmeme, kısa süreli veya birden fazla ilişki yaşama şeklinde olduğu ifade edilir (Bogaert ve Sadava, 2002). Aşağıda bahsedeceğimiz farklı araştırmalar bu bulguları desteklemektedir.

Yapılan literatür taramasında bugüne kadar bağlanma stilleri ve cinsellik ile ilgili birçok çalışmaya rastlanmıştır. Fakat çalışmalarda bağlanma ile cinsel doyum boyutunu ele almış öte yandan cinsel tutumlarla bağlantısı açısından az sayıda çalışma gözlenmiştir. Bogaert ve Sadava (2002) bu çalışmaların şaşırtıcı derece az olduğuna dikkat çekmiştir. Yine cinsellik ve bağlanmanın cinsiyetler arasındaki farklarına ilişkin yayın sayısı yetersizdir (Dewitte, 2012). Türkiye’de de daha önce yapılan çalışmalar bağlanma ve ilişki boyutunu araştırmış, ilişkinin önemli komponenti olan cinsellik nispeten az çalışılan bir öge olarak kalmıştır.

Literatürde taranan araştırmalar güvenli bağlanmanın pozitif cinsel deneyimlerle ilişkili olduğunu göstermiş, bu bireylerin daha sık ve doyumlu cinsel birliktelikler yaşadığını saptamış ve cinselliğin bireyin partnerine aşkını gösterme yolu olduğundan bahsetmiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin olumlu cinsel benlik şemaları dolayısıyla cinsellikle ilgili olumlu duyguları bulunduğunu, cinsel partnerleri ile güvenli bir romantik ilişki yaşadığı ifade edilmiştir (Birnbaum, 2007). Güvensiz bağlanan bireylerde ise daha az sıklıkla ve doyumla yaşanan cinsellik vurgulanmıştır (Birnbaum, 2007; Brassard, Shaver ve Lussier, 2007; Bogaert ve Sadava, 2002). Başka bir

araştırma güvenli bağlanan bireylerin cinselliği ilişkinin önemli bir parçası olarak gördüğünü, partner sayılarının az olduğunu, mevcut romantik ilişki dışında başka ilişki yaşamadıklarını göstermiştir (Cooper, Shaver ve Collins; 1998). Araştırmalar kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stillerine sahip bireylerin yaşadıkları cinsel ilişkinin düşük cinsel tatminle sonuçlandığı göstermektedir. Örneğin kaygılı bağlanan bireyler terkedilme konusundaki hassasiyetleri nedeniyle eşlerine bağımlıdır, cinsel ilişkiyi duygusal anlamda yakınlık elde etmek için kullanırlar (Butzer ve Campbell, 2008). Ayrıca Smith (1997) tarafından yapılan çalışma güvensiz bağlanmaya sahip bireylerin daha erken yaşta cinselliğe başladığı ve multipartnerli olduğu gösterilmiştir. (Akt. Feeney, Peterson, Gallois ve Terry, 2000). Bağlanma araştırmacıları kaygılı bağlanan bireylerin yoğun yakınlık ya da romantik ilişkiyi başlatabilme istekleri ve reddedilme korkuları sebebiyle arzu duymadan cinsellik yaşamalarının yaygın olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır (Gentzler ve Kerns, 2004). Bunun yanında kaygılı bağlanan bireylerin kendilerini daha az çekici bulduğu ve ilişkide kendilerini daha fazla korudukları gözlenmiştir (Bogaert ve Sadava, 2002). Cinsel sorunların artması ve cinsel davranışlardan kaçma da yine kaygılı bağlanan bireylerin özelliği olarak saptanmıştır (Brassard, 2007).

Kaçınan bağlanmaya sahip bireyler gelişigüzel cinselliğe daha yatkın bulunmuştur (Gentzler ve Kerns, 2004). Gelişigüzel ilişkiler bu grup bağlanma stiline sahip bireylerde yakınlıktan kaçınmak için olan bir strateji olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bazı kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler ise cinsellik yaşamayarak yakınlıktan kaçınmaktadır (Brassard, 2007).

Daha öncede belirtildiği gibi kadınlarda kaygılı bağlanma ve cinsellik ile bağlantılara daha sık rastlanmaktadır (Gentzler ve Kerns, 2004; Bogaert ve Sadava, 2002). Bu gruptaki kadınlar erkeklerin cinsel isteklerine reddedilmemek için cevap vermektedir. Yine bu grup bireyler diğer bağlanma stillerine göre erken yaşta cinsel ilişki yaşadığı (Gentzler ve Kerns, 2004), cinselliğe pozitif tutumlar sergilediği ve daha fazla cinsel tecrübesinin olduğu gösterilmiştir (Bogaert ve Sadava, 2002). Feeney ve arkadaşları (2000) bu grup kadınlarda daha az kondom kullanımı ve güvenli cinsel davranışlarda azalma izlendiğini belirtmiştir. Aynı ilişki kaygılı bağlanan erkeklerde gösterilememiş, kaygılı bağlanan erkeklerin daha az cinsel ilişki yaşadığı

belirtilmiştir. Benzer sonuçlar Hazan (1994) çalışmasında da gösterilmiştir (Akt. Feeney, Noller ve Patty, 1993). Öte yandan Feeney ve arkadaşları (2000) yaptıkları çalışmada kaygılı erkeklerin de ilişki öncesi ilaç alımında artma, doğum kontrolü yöntemleri ve kondom kullanımında azalma, kısacası riskli seks davranışlarında artış saptamıştır. Tez olarak yürütülen bir araştırma ise yine güvensiz bağlanma stillerinin riskli cinsel davranışlarla arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Koylass, 2013).

Kaçınan bağlanma stilinde ise cinsiyetin cinselliğe etkisi literatürde daha az tartışılmış bir konudur. Genstzler ve Kerns (2004) kaçınan bağlanmanın cinsel onaylayıcılık ile ilgili olduğunu, bunun erkelerde daha belirgin olduğunu belirtmiştir. Bu erkeklerin gelişigüzel birliktelikler daha çok yaşadığını, çünkü kadınlar gibi aşk ve cinselliği birbirine bağlamadıklarını eklemişlerdir. Bu bağlanma türüne sahip bireyler duygusal olarak soğuktur, cinsel ilişkili ile ilgili olumlu duygu düzeyleri düşüktür (Butzer ve Campbell, 2008). Yine bu bağlanma stiline sahip kişilerin cinsel sorunlarında artma ve fantezi kurma deneyimlerinde azalma görülmüştür (Brassard, 2007).

Bağlanma araştırmacıları daha önce genç erişkinlerde kaçınan bağlanmanın gelişigüzel cinsellikle ilişkisi olduğunu ve partnerleri ile duygusal bağlılık yaşamadıklarını göstermiştir. Fakat bu erkek kaçınan bağlanan için daha karakterize bulunmuştur (Cooper, 1998) Kaçınan bağlanmalı kadınlar diğer bağlanma stili gösteren kadınlara göre cinsel onaylayıcılık ve gelişigüzel ilişkiye katılmamaktadır (Gentzler ve Kerns, 2004).

Petersen ve Hyde (2011), erkeklerin kadınlara göre her bağlanma stilinde daha onaylayıcılık gösterdiğini, duygusal yakınlıktan kaçmak için gelişigüzel cinsellik yaşadığını ve kadın kaçınanların duygusal yakınlıktan kaçmak için başka stratejileri olduğunu söylemişlerdir. Bunun yanında saplantılı bağlanan kadınlar diğer stillere göre daha onaylayıcıdır ve gelişigüzel cinsellik yaşarlar (Bogaert ve Sadava, 2002). Öte yandan bazı çalışmalarda bu bulgu gösterilememiştir (Sprecher, 2013).

Bunların ötesinde kaygılı bir kadın ile kaçınan bir erkeğin ilişkisi en az güvenli bağlanan çiftler kadar stabil olabilir. Bu da araştırmacılar tarafından güvensiz bireylerin diğerinin boşluğunu doldurduğu şeklinde açıklanmıştır (Kirkpatrick ve Davis, 1994).

Ülkemizde yapılan bir çalışma bulgularına göre ise kaçınmacı bağlanma gösteren kişilerin daha yüksek cinsel doyum deneyimlediği; kaygılı bağlanan bireylerin ise daha düşük cinsel tatmin deneyimlediği ortaya konulmuştur (Ayatollahi, 2014). Vajinismus ile ilgili 2011'de Türkiye'de yapılan bir çalışmaya göre vajinismus kadınlarında kaygılı ve kaçınan bağlanma oranının arttığı gözlenmiştir (Çakmak, 2011). Yine başka bir araştırma ise vajinismus kadınlarında güvensiz bağlanma stilini gözlerken, bu kadınların eşlerinde kayıtsız bağlanma saptanmıştır (Çeri, 2009).

Özetle güvenli bağlanan bireylerin cinsel doyumunun daha yüksek olduğu, kaygılı bağlanma stilline sahip bireylerin reddedilmeye karşı aşırı hassas olmalarından ötürü cinselliği duygusal yakınlık aramak için kullandığı ve cinsel doyumlarının düşük olduğu, kaçınan bağlanan bireylerin ise cinsel yakın ilişki kurmada sorunlar yaşadığı ve cinsel sorunlarında artış olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bağlanma davranışının erişkinlikte cinsel davranışları etkilediği açıktır.

2.6.8 Dini Yönelim ve Aşk Tutumları Arasındaki İlişkiler

Tarih boyu filozoflar, teologlar aşk ve dini inançlar arasında güçlü bağlar bulmuştur. Bu sebeple bazı dinlerde evlilik seremonileri dini konsept içinde gerçekleşmeye devam etmektedir. Bunun yanında psikologlar yakın ilişkilerde bu iki parametre arasında fazla çalışma yapmamıştır. Aşk ve din ilişkisine ait literatürde çalışmalar olsa da aşk tutumların alt boyutları ve dini yönelimler ile ilgili literatür tarandığında Gary Leak'ın 1993 yılında yaptığı bir adet yayına rastlanmıştır.

Bilindiği gibi içsel dini yönelimli bireyler dine derinden bağlıdır ve hayatlarını dine göre yaşamaktadır. Dışsal dini yönelimli bireyler ise farklı motivasyon sebebiyle dine yönelirler. Leak (1993) yaptığı çalışmada 56 kadın, 28 erkekten oluşan ve %75 kişinin Katolik olduğu bir öğrenci grubu ile çalışmıştır. Hipotez olarak dışsal dini yönelimin olgun olmayan aşk tutumları yani Ludus veya Mania ile birliktelik gösterebileceği, içsel dini yöneliminin ise Agape ile ilişkili olabileceğini düşünmüştür. Çalışmanın sonunda ise dışsal dini yönelim ile Mania aşk tutumu arasında anlamlı korelasyon bulunmuştur. Yaptığı istatistiksel analizler içsel dini yönelim ve dışsal dini yönelimler için kurduğu hipotezi doğrulamasına yetmemiştir. Yine aynı çalışmada Pragma aşk tutumunun dışsal dini yönelim ile

pozitif yönlü korele olduğunu, Storge aşk tutumunun ise içsel dini yönelim ile pozitif yönlü korele olduğunu belirtilmiştir. Pragma aşk tutumu ile dışsal dini yönelim ilişkisinin faydacı tutumların sonucu olarak görmüş, Storge aşk tutumu ile içsel dini yönelimin ilişkisini ise uzun süreli, huzurlu ve arkadaşça ilişkinin yansıması olarak ifade etmiştir.

Yapılan başka bir çalışma demografik bilgi formunda bulunan “*Ne kadar dindarsınız?*” sorusu ile aşk tutumlarının alt boyutlarını 807 öğrenci ile yapılan çalışmada değerlendirmiş, kendini yüksek düzey dindar olarak değerlendirenlerin Storge, Pragma ve Agape aşk tutumu ile güçlü, Ludus ile zayıf ilişkisi bulunmuştur. Yüksek ve hafif düzeyde din karşıtı olmak bu çalışmada birlikte değerlendirilmiş ve bu alana giren bireylerin tutumları yüksek düzeyde dindar bireylerin tam tersi olarak saptanmıştır (Hendrick ve Hendrick, 1987b).

2.6.9 Dini Yönelim ve Cinsel Tutumlar Arasındaki İlişkiler

Yakın ilişkilerin parametreleri sosyal psikologların konusu olması ötesinde, çift terapistlerinin klinik yaklaşımlarda önemli bir yer tutmaktadır. Cinsellik yakın ilişkilerin önemli bir ögesidir. Özellikle aşk ilişkilerinde ve evliliklerde çiftlerin cinselliğe bakış açısı veya cinsel fonksiyon bozuklukları ilişkiyi etkilemektedir. Klinik psikolojide popüler bir alan olan ilişki terapileri ve cinsel terapiler özellikle yakın ilişkilerdeki çatışmaların çözülmesinde yardımcıdır. İlişkideki cinsel tutumların da bazı öğelerden etkilenebildiği açıktır. Bireylerin yaşadığı toplumdan öğrendiği kültürün cinsel tutum üzerinde etkisi büyüktür. Yine dini yönelimler, dini inançlar ve davranışlar ilişkilerde cinselliğe karşı tutumları etkileyebilmektedir. Bu bölümde psikoloji literatüründe çok yer tutmayan, dini ve cinsel tutumlarla ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Yayınlar daha çok Hristiyanlık inancının hâkim olduğu ülkelerde yapılmıştır.

Dinin konservatif cinsel tutumlar için belirleyici öge olduğu bilinmektedir. Bunun yanında cinsel davranışlar ve tutumlar cinsiyet, kültür ve ırktan da etkilenebilir. Dini tutumlar özellikle evli olmayan bireyler, gençler ve ergenlerde evlilik öncesi cinsel davranışlarda baskın şekilde kendini gösterir. Dindar insanların ahlaki değerlere bağlı olduğu ve cinsel tutumların bundan etkilendiği açıktır.

Daha önce de belirtildiği gibi cinsel tutumlar alanında en çok çalışma S. Hendrick ve C. Hendrick tarafından yapılmıştır. 807 öğrenci ile yaptıkları bir araştırmanın sonucu yüksek düzeyde dindarlığın cinsel tutumlardan onaylayıcılık, araç olarak değerlendirme ve doğum kontrolü alt boyutlarıyla negatif ilişkisi olduğunu göstermektedir. Yüksek ve hafif düzeyde din karşıtı olmak bu çalışmada birlikte değerlendirilmiş ve bu alana giren bireylerin tutumları yüksek düzeyde dindar bireylerin tam tersi olarak saptanmıştır (Hendrick ve Hendrick, 1987b).

Cinsellik ve din ilişkisine ait literatürde çalışmalar olsa da cinsel tutumların alt boyutları ve dini yönelimler ile ilgili literatür tarandığında Gary Leak'ın 1993 yılında yaptığı bir adet yayına rastlanmıştır. Bilindiği gibi içsel dini yönelimli bireyler dine derinden bağlıdır ve hayatlarını dine göre yaşamaktadır. Dışsal dini yönelimli bireyler ise farklı motivasyon sebebiyle dine yönelirler. Leak (1993) hipotezini kurarken dışsal dini yönelimlerin onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme alt boyutları ile pozitif yönlü, paylaşım alt boyutu ile negatif yönlü korele olabileceğini düşünmüştür. İçsel dini yönelimin ise paylaşım alt boyutu ile pozitif yönlü korele, araç olarak değerlendirme ve onaylayıcılık alt boyutları ile negatif yönlü korele olduğunu düşünerek çalışmasına başlamıştır. Çalışmasının sonucunda ise dışsal dini yönelimin onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme alt boyutları ile ilişkisini saptamış, fakat paylaşım alt boyutu ile ilişki elde edememiştir. İçsel dini yönelim ile onaylayıcılık alt boyutu arasında negatif yönlü korelasyon saptamış, fakat paylaşım ve araç olarak değerlendirme alt boyutu ile ilişki kuramamıştır. Sonuç olarak dışsal dini yönelimlilerin onaylayıcı ve benmerkezci, içsel dini yönelimlerin ise konservatif cinsel tutumları olduğunu belirtmiş olsa da paylaşım alt boyutu ile dini yönelimler arasında farklılaşma izlememiştir (Leak, 1993). Bundan sonra bahsedeceğimiz çalışmalar Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği kullanılmadan yapılan araştırmalardır. Bazı çalışmalarda Allport Dini Yönelim Ölçeği ile iki boyutlu olarak bakılmış, bazılarında ise başka dindarlık ölçeklerinde yararlanılmıştır.

Çoğunluğu üniversite öğrencilerden oluşan dindarlık ve cinsel tutumlar arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar incelendiğinde; Berry ve ark. (2013), Hristiyan, Yahudi ve Müslüman gençler üzerinde yaptıkları bir araştırmada dindarlık seviyesinde artma ile cinsel risk alma davranışı arasında azalma olduğunu saptamıştır (Akt. Kıyılıoğlu, 2014). Stulhofer ve ark. (2011) ise yaptıkları

araştırmada dindarlık seviyesinin cinsiyetler üzerine etkisini incelemiş ve sadece kadın öğrencilerde anlamlı fark bularak, ilk cinsel ilişki yaşının azaldığını göstermiştir (Akt. Kıyılıoğlu, 2014). Simons ve ark. (2009) yaptıkları çalışmada muhafazakâr bakış ile ilk cinsel deneyim yaşının geciktiğini, resmi birliktelikler sonrasında yaşandığını saptamıştır. Ayrıca araştırmacı içsel ve dışsal dini yönelimlerin her iki cinsiyet için ilişki sayısında azalma yarattığını belirtmiştir. Zaleski ve Schiaffino (2000) tarafından yürütülen çalışmada dindarlık içsel ve dışsal yönelimli olarak ele alınmış, her iki dindarlık yönelimi ile cinsel etkinlikler arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Araştırmacılar yorum olarak dindarlığın riskli cinsel davranışlara engel olabileceğini söylemişlerdir.

Sakallı, Karakurt ve Uğurlu (2001) tarafından Türkiye'de yapılan bir çalışmada Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden 150 öğrenci katılmış evlilik öncesi cinsel ilişki ve evlilik öncesi cinsel ilişkiye tutumlar araştırmıştır. Erkek öğrencilerin daha negatif tutumlar sergilediği bu çalışmaya göre dindar olmak evlilik öncesi ilişkiye bakışı olumsuzlaştırmaktadır.

Yukarıda bahsedildiği üzere birçok çalışma dindarlık düzeyi ile cinsel tutum ve davranışların etkilendiğini göstermektedir. Bu aslında cinsel terapi ve çift/evlilik terapisi yapan klinisyenler için önemli bir bilgidir. Dindar çiftlerin cinsellikle ilgili çatışmaları olabileceği gibi bu danışanların cinsel terapistte başvurma sürecinde de bir engel teşkil edebilir.

2.6.10 Aşk Tutumları ve Cinsel Tutum Arasındaki İlişkiler

Yetişkinlikte cinsellik romantik ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Fakat konu hakkında yapılan çalışmalar son dönemlerde özellikle cinsel işlev bozuklukları ve doyum boyutunda artış gösterse de cinsel işlev bozukluğu olmayan, normal cinsel davranışlı bireyler için yetersiz kalmaktadır. Oysa ki yakın ilişkilerde aşk ve cinsellik birbirinden ayrılmaz komponentlerdir. Hem psikometrik olarak hem de felsefik olarak araştırmalar yapılmış, bu ikilinin güçlü bağları, fiziksel ve spiritüel yanları olduğu gösterilmiştir.

Ayrıca evrimsel bağlamda da cinsellik en azından üreme bağlamında olmazsa olmazdır ve aşk bu bağların kurulmasına katkıda bulunur. Bu iki değişkeni birbirinden ayırmak “ikizleri” birbirinden ayırmaya benzer. Aşk ve cinsellik özdeş değildir ama birbirine sıkı sıkı bağlılardır. Aşksız seks mi? Aşk ile birlikte seks mi?

tartışmaları yapılırsa da romantik ilişkilerde sağlıklı seksin tutku ve yakınlık içermesi kabul edilen bir gerçektir (Hendrick ve Hendrick, 1987c). Evrimsel anlamda kadın ve erkeğin farklı cinsel strateji ve tutumlarını olması beklenebilir bir durumdur. Kadınların her ay için bir tane döllenecek yumurtalarının varlığı ve üreme çağında sınırlı kaynağının olması, onun cinsel ilişkiye gireceği partnerde bağlılık, güven, tek eşlilik araması gerçeğinin evrimsel yorumudur. Tam tersi olarak erkekte duygusal yakınlık ve bağlılığa önem vermeden cinsellikte haz, gelişigüzel ve daha fazla cinsel partner arayabilir. Çünkü erkeğin sperm üretimi sınırlı değil ve kaynağını tek partnerde kullanmak istemez (Petersen ve Hyde, 2011). Bu evrimsel bakış açısı kadın ve erkeğin farklı aşk ve cinsel tutumunu açıklamaktadır. Bu bölümde farklı aşk tutumlarının cinsel tutum ve davranışları ile ilgisi incelenecektir.

Susan Hendrick ve Clyde Hendrick (1987c) bu iki tutum hakkında alanyazında en fazla çalışması olan araştırmacılarıdır. Yaptıkları araştırmada onaylayıcılık cinsel tutum alt boyutu, Ludus aşk tutumu ile güçlü pozitif, Agape aşk tutumu ile negatif ilişkili bulunmuştur. Yani ludic âşıklar gelişi güzel cinselliği onaylarken, agapik âşıklar sıcak bakmamaktadır. İdeal cinsellik olan paylaşım alt boyutu yoğun tutku içerdiği için Eros tutumu aşk ile güçlü ilişkili, emosyonel komponenti olduğu için Mania ve idealistik olan Agape tutumu aşkla zayıf ilişkili bulunmuş, yani idealistik cinsellik şaşırtıcı olmayacak şekilde tutkulu ve emosyonel komponenti olan âşıklarda gözlenmiştir. Bunun yanında doğum kontrolü cinsel tutum alt boyutu romantik ve ilişkide toleranslı Eros aşk tutumu ile düşük pozitif ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Araç olarak değerlendirme cinsel tutum alt boyutu ise egosantrik, genital cinsellik odaklı ve mekanistik yaklaşımlı Ludus aşk tutumu ile güçlü, cinselliği sadece bir vücut fonksiyonu olarak gören Pragma aşk tutumu ile düşük ilişkili olarak gözlenmiştir.

Levy ve Davis (1988) yaptığı araştırmada yakınlık, tutku, bağlılık ve ilişkide doyum açısından Eros ve Agape için pozitif, Ludus için negatif korelasyon saptamıştır. Ayrıca Hendrick ve Hendrick evrimsel bakış açısıyla bu duruma yorum getirmiş, kadınların erkeklere oranla pragmatik tutum sergiledikleri söylemiş, aşk davranışlarının bağ oluşturma ve aile kurma amaçlı olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Frey ve Hojjat, 1998).Cinsiyetlere göre değişiklikler mevcut olsa da Ludus tipi aşk, onaylayıcılık ve benmerkezci cinsel tutumu ile ilişkilidir.

Yani aşkı oyun gibi gören kişilerde gelişigüzel cinsellik kabul edilebilir bir durumdur. Paylaşım alt boyutunun ideal bir cinsel tutum olması nedeniyle Eros gibi tutkulu aşklarla ilişkili olması şaşırtıcı değildir. Yine cinselliği araç için kullanan bireylerin Ludus aşk stilinden olması da teoriyi doğrular niteliktedir. Erkeklerde seksî araç için kullanma Eros, Storge ve Pragma aşk tutumları ile pozitif korele, Agape aşk tutumu ile negatif korele bulunmuştur. Aynı zamanda erkeklerde onaylayıcılık alt boyutu Pragma aşk tutumu ile korele, araç olarak değerlendirme Agape ve Mania aşk tutumu ile korele, paylaşım alt boyutu ise Storge aşk tutumu ile korele bulunmuştur. Fakat farklı olarak kadınlarda onaylayıcılık alt boyutu Mania aşk tutumu ile negatif korele, araç olarak değerlendirme ise Eros ile pozitif korele bulunmuştur.

Bu çalışma yorum olarak erkeklerin aşk ve cinselliği daha çok birleştirdiği yorumunu yapmıştır. Frey ve Hojjat (1998), yaptıkları çalışmada kadının cinsellik için daha fazla arzuya ve emosyonel yakınlığa ihtiyacı olduğunu, daha az gelişmiş güzel cinsel ilişki yaşadıklarını göstermiştir. Bu sonuç da evrimsel teoriyi desteklemektedir. Hendrick ve Hendrick'e (1987) göre Ludic aşk tutumu cinsiyetler arası fark gösteren tek aşk tutumudur. Cinsel tutumlar açısından bakacak olursak eğer erkekler onaylayıcı ve araç olarak değerlendirme açısından kadınlara göre anlamlı olarak farklı çıkmışlardır. Kadınlar ise cinsel tutumlardan doğum kontrol alt boyutunu daha çok benimsemektedir.

Özetle erotik âşığın cinsellikte tutkulu, ideal tutumları olan, kendini açabilen, yakınlığı ve paylaşımı seven bireyler olduğu söylenebilir. Öte yandan ludic âşığın gündelik ilişkileri onaylayan, kimi zaman manüplatif olan, çabuk sıkılan ve sadık olmayan bir tutumu olduğu görülebilir. Storge tipi âşığın hafif de olsa idealist cinsel tutumları olduğunu, ilişkiden çabuk sıkılmadığı belirtilebilir. Pragmatik âşık ise cinselliği araç olarak değerlendiren bireyler olup, storge aşk tutumu ile birlikte daha olgun ve ileri yaşta görülen, ergenlik veya genç erişkinlerde pek rastlanmayan aşk tutumu olduğu ifade edilebilir. Mania tipi aşk tutumu Eros tipine benzese de daha az idealist cinsel tutumları olan ve erotik âşığa oranla sıkıntıya tahammülü olmayan, bağımlı bir aşk tipi olarak anlatılır. Agape aşk tutumu ise Eros gibi cinsellikte idealist tutumları olan, araç olarak değerlendirme ve onaylayıcılık cinsel tutumlarına olumsuz bakan, farklı olarak ileri derecede özgeci aşk tipidir (Frey ve Hojjat,1998).

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren, örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve geçerlik, güvenirlik çalışmaları ile verilerin analizinde kullanılan istatistik yöntemlerine yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Gerçekliği araştırmacıdan bağımsız olarak ortaya konabilen, ölçülüp analiz edilebilen nesnel araştırmalar olarak tanımlanan nicel araştırma, değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Karasar, 2007). Araştırma üniversite öğrencilerinin bağlanma stillerinin, dini yönelimlerinin, aşka ilişkin tutumlarının ve cinsel tutumların öznel iyi oluşa etkisini belirlemek için oluşturulan betimsel tarama türünde ve enlemesine kesitsel bir çalışmadır. Çalışmada her bir değişkenin öznel iyi oluş hali ile ilişkisi ve yordayıcılık etkisinin gözlemlenmesi için ilişkisel tarama modeli oluşturulmuştur.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde okuyan farklı sosyo-demografik özelliklere sahip Dönem 1 ve Dönem 6 arasındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma rastgele örneklem yöntemiyle seçilen gönüllü öğrenciler ile yapılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra öğrencilere duyurulan cinsel sağlık semineri sonrası iki tur halinde toplanılmış ve 390 kişiye ulaşılmıştır. Seminer esnasında çalışmanın amacı ile ilgili bilgi verildikten sonra, gönüllü olanlara kişisel bilgi formu ve ölçekler dağıtılmış, ölçeklerin hepsini eksiksiz dolduran 213 kişi çalışmaya dahil edilmiştir. Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1.*Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı*

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş grubu		
20 yaş ve altı	62	29,11
21-22 yaş	118	55,40
23 yaş ve üzeri	33	15,49
Cinsiyet		
Kadın	147	69,01
Erkek	66	30,99
Çalışma durumu		
Çalışmayan	200	93,90
Çalışan	13	6,10
Ailenin ekonomik durumu		
Alt	9	4,23
Orta	184	86,38
Üst	20	9,39
Bölümden memnuniyet		
Memnun olmayan	24	11,27
Memnun olan	189	88,73
Akademik başarı		
Başarılı	58	27,23
Orta	128	60,09
Başarısız	27	12,68
Çocukluğun geçtiği yer		
Köy/ilçe	95	44,60
Şehir	76	35,68
Büyükşehir	42	19,72
Doğum sırası		
En küçük	61	28,64
Ortanca	57	26,76
En büyük	76	35,68
Tek çocuk	19	8,92
Yetiştiren kişi		
Anne-Baba	164	77,00
Diğer	49	23,00
Anne-baba birliktelik		
Ayrı	24	11,27
Birlikte	189	88,73

Tablo 1. incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %29,11'inin 20 yaş ve altı, %55,40'ının 21-22 yaş arası, %15,49'unun 23 yaş ve üzeri yaş grubunda yer aldığı, %69,01'inin kadın olduğu, %93,90'ının çalışmadığı, %86,38'inin ekonomik durumunu orta olarak tanımladığı saptanmıştır.

Öğrencilerin %88,73'ü şu an öğrenim gördükleri bölümden okumaktan memnun olduklarını, %11,27'si ise memnun olmadıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %27,23'ü akademik olarak başarılı, %35,68'i orta ve %12,68'i başarısız oldukları ifade etmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin %28,64'ünün en küçük kardeş, %26,76'sının ortanca ve %35,68'inin en büyük kardeş olduğu saptanırken, %8,92'sinin tek çocuk olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %77,0'si anne ve babası tarafından yetiştirildiğini, %88,73'ü anne ve babasının birlikte olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %47,89'unun annesinin ilköğretim ve altı, %29,58'inin lise ve %22,54'ünün annesinin lisans mezunu olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %40,38'inin babasının ilköğretim ve altı, %26,29'unun lise ve %33,33'ünün lisans mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. araştırmaya dahil edilen öğrencilerin hayattan memnuniyet, psikolojik sorun, romantik ilişki ve cinsellik durumlarına göre dağılımına yönelik elde edilen bulgular gösterilmiştir. Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin %78,40'ının genel olarak hayattan memnun oldukları, %92,96'sının bugüne kadar herhangi bir psikolojik sorunla karşı karşıya kalmadığı, %51,17'sinin şu an devam eden romantik bir ilişkisinin olduğu, %87,79'unun daha önce romantik birliktelik yaşadığı, %13,62'sinin düzenli, %20,66'sının ise düzensiz bir cinsel yaşamının olduğu, %65,73'ünün daha önce hiç cinsel birliktelik yaşamadığı saptanmıştır.

Tablo 2.

Öğrencilerin hayattan memnuniyet, psikolojik sorun, romantik ilişki ve cinsellik durumlarına göre dağılımı

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hayattan genel olarak memnuniyet		
Memnun olmayan	46	21,60
Memnun olan	167	78,40
Psikolojik sorun		
Yok	198	92,96
Var	15	7,04
Şu an romantik ilişki		
Olmayan	104	48,83
Olan	109	51,17
Daha önce romantik ilişki		
Olmayan	26	12,21
Olan	187	87,79
Cinsel yaşam		
Düzenli	29	13,62
Düzensiz	44	20,66
Hiç olmadı	140	65,73

3.3 Veri Toplama Araçları

Veri toplama öncesi katılan öğrencilere konu ve amaçla ilgili bilgi verilerek Araştırmaya Gönüllü Katılım Formu (Ek 1) ile bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmada kişisel veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu (Ek 2) kullanılmıştır. Ayrıca Türkçe versiyonları yapılmış, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları mevcut 5 ölçek geliştiricilerinden izin alınarak kullanılmıştır. Çalışmada öznel iyi oluş Öznel İyi Oluş Ölçeği ile, bağlanma stilleri Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ile, dini yönelim Dini Yönelim Ölçeği ile, aşk tutumlar Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Form ile, cinsel tutumlar ise Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Formu ile ölçülmüştür.

3.3.1 Araştırmaya Gönüllü Katılım Formu

Öğrencilere çalışma hakkında bilgi veren ve gönüllü olurlarını alan formdur. Uygulama öncesi sözlü olarak araştırmaya katılmayı isteyen öğrencilere dağıtılmış ve yazılı olurları kimlik bilgisi alınmadan imzalatılmıştır. Hazırlanan bu form Ek 1’de verilmiştir.

3.3.2 Kişisel Bilgi Formu

Üniversite öğrencilerinin mevcut hipotezlerle ilgili özelliklerini betimlemek ve ilişkili olabileceği düşünülen bazı değişkenlere ait verilerin elde edilebilmesi amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış olan bir “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Hazırlanan bu formda üniversite öğrencilerine cinsiyet, yaş, ekonomik durum, dini görüş gibi demografik özelliklerine ilişkin sorular sorulmuştur. Katılımcılara, kim tarafından büyütülüp, nerede büyüdükleri, cinsel hayatlarının ve duygusal ilişkilerinin olup olmadığı, varsa ne zamandan beri birlikte oldukları, şu anda duygusal ilişkisi olmayanlara ise; daha önce bir duygusal ilişki yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Hazırlanan bu form Ek 2’ de verilmiştir.

3.3.3 Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ)

Tuzgol Dost (2005) tarafından geliştirilen Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ), 46 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin amacı, bireylerin yaşamları hakkındaki bilişsel değerlendirmeleri ile yaşadıkları olumlu ve olumsuz duyguların sıklığını ve yoğunluğunu belirlemektir. Ölçek yaşam alanlarına ilişkin kişisel yargılar ile olumlu ve olumsuz duygu ifadelerinden oluşmaktadır. Cevaplama sistemi her ifade için “Tamamen Uygun” ve “Hiç Uygun Değil” şeklinde olan 5’li Likert tipindedir. Maddelerinin 26’sı olumlu 20’si olumsuz ifade şeklinde olup, olumsuz ifadeler 2, 4, 6, 10, 13, 15, 17, 19, 21, 24, 26, 28, 30, 32, 35, 37, 38, 40, 43 ve 45. maddelerdir. Olumsuz ifadelerin puanlaması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 46, en yüksek puan 230’dur. Yüksek puan yüksek öznel iyi oluşu işaret eder. Ölçek Ek 3 ’de verilmiştir.

3.3.4 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-I)

Brennan, Clarck ve Shaver (1998) tarafından geliştirilen Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-I, Experiences in Close Relationships Inventory) bağlanmadaki temel iki boyut olan kaçınma ve kaygıyı ölçmek için tasarlanmıştır.

Türkçe versiyonu ise geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak Sümer ve ark.(2006) tarafından araştırmacıların kullanımına kazandırılmıştır. Brennan ve ark. ilk yaptıkları çalışmada yetişkinlerde bağlanmayı ölçen 60 ölçeğe faktör analizi uygulayarak kaçınma ve kaygıyı ayırt eden iki boyut elde etmişlerdir. Bu iki boyut temel alınarak oluşturulan YİYE-I 36 maddelik bir ölçek olup 18 madde kaygı boyutunu, diğer 18 madde ise kaçınma boyutunu ölçmektedir. Ölçeğe “hiç katılmıyorum” ile kesinlikle “katılıyorum” (1-7) arasında cevaplar verilmektedir. Ölçekte yer alan 3. 15. 19. 22. 25. 27. 29. 31. 33 ve 35. maddeler ters puanlanan maddelerdir. YİYE’nin psikometrik uygunluğunu değerlendirilmiş, kaygı ve kaçınma boyutlarının toplam varyansın %38’ini açıkladığı (%22 Kaçınma, %16 Kaygı) saptanmıştır (Sümer, 2006). Ölçeğin iç tutarlık katsayısı kaygılı bağlanma alt boyutu için .86, kaçınan bağlanma alt boyutu içinse .90 olarak tespit edilmiştir Katılımcıların kaygı ve kaçınma boyutlu ölçülebildiği gibi, Bartholomew ve Horowitz’in (1991) bahsettiği Dörtlü Bağlanma Modeli de oluşturulabilir. Bu model ise Sümer’in (2006) tarif ettiği şekilde küme analizi yapılarak ölçekten kategorik ölçümler alınarak yapılabilmektedir. Her iki boyuttan alınan düşük puanlar güvenli; her iki boyuttan alınan yüksek puanlar korkulu; kaçınmadan düşük, kaygıdan yüksek puan alanlar saplantılı; kaçınmadan yüksek, kaygıdan düşük puan alanlar kayıtsız bağlanma stili olarak değerlendirilmektedir (Sümer, 2006). Ölçek Ek 4’ de verilmiştir.

3.3.5 Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ)

Dini Yönelim Ölçeği Allport ve Ross (1967) tarafından geliştirilen, Türkçe uyarlaması Cirhinlioğlu (2006) tarafından yapılan Likert tipi bir ölçektir. 9 maddesi içsel dini yönelimi, 11 maddesi dışsal dini yönelimi ifade eden 20 maddeden oluşmaktadır. Orijinal ölçek kültüre uyarlanırken İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi iki kişi ve Kur’an hocası bir kişinin görüşleri alınarak ölçeğin 5. maddesinin “Şartlar engellemediği surece ibadetimin gereklerini yerine getiririm” karşılığı olarak “Şartlar engellemediği surece her gün beş vakit namaz kılarım”, “Senede bir kere malımın zekatını veririm”, “Şartlar engellemediği surece insanın ömründe bir kez hacca gitmesi gerektiğini düşünürüm”, “Şartlar engellemediği surece ramazan ayında oruç tutarım” maddeleri ölçeğe ilave edilmiştir. Böylece orijinal ölçekteki bir maddeye karşılık dört madde eklenmesi ile uyarlanan ölçekteki madde sayısı 23’e çıkmıştır. Çeşitli çalışmalarda ölçeğin Cronbach alpha iç

tutarlık katsayılarının içsel dini yönelim alt ölçeği için .67 ile .93, dışsal dini yönelim alt ölçeği için .76 ile .85 arasında değiştiği bildirilmiştir. Türkçe uyarlaması Cirhinlioğlu (2006) tarafından yapılan Dini Yönelim Ölçeğinde 2 alt boyutun söz konusu olduğu görülmüştür. Türkçe ölçekte Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına bakıldığında içsel dini yönelim alt boyutu için .87 ve dışsal dini yönelim alt boyutu için .60 olarak bulunmuştur. Ölçek Ek 5' de verilmiştir.

3.3.6 Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Form (AİTÖ-Kısa Form)

Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği: Kısa Formu insanların ikili ilişkilerindeki aşk tutumlarını belirlemek amacıyla, Lee'nin (1973) aşk stilleri üzerinden Hendrick, Hendrick ve Dicke (1998) tarafından geliştirilmiştir. Kısa Form, tutkulu aşk, özgeci aşk, sahiplenici aşk, oyun gibi aşk, arkadaşça aşk, mantıklı aşk olmak üzere altı farklı aşk biçimini ölçmektedir. Her bir aşk biçimini ölçmek için dört madde ve beş basamaklı değerlendirme bulunmakta, ölçekten altı ayrı puan elde edilerek, her alt boyut için minimum 4 maksimum 20 puan alınmaktadır. Artan alt boyut puanları o aşk biçiminin tercih edildiği anlamı taşır. Formun üç ayrı çalışmadaki faktör analizine bağlı olarak elde edilen dört ya da üç maddeden oluşan alt ölçeklerinin, Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları tüm çalışmalarda, her bir alt boyut dikkate alındığında, 0.62 ile 0,88 arasında değişmektedir ve hepsi anlamlıdır (Büyükhahin ve Hovardaoğlu, 2004). Büyükhahin ve Hovardaoğlu (2004) üniversite öğrencilerinde yaptıkları geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile ölçeği Türkçe kullanıma kazandırmış, çalışmalarda kullanılması için uygun niteliklere sahip olduğunu göstermişlerdir. Ölçek Ek 6' da verilmiştir.

3.3.7 Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Formu (HCTÖ-Kısa Form)

Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Formu (HCTÖ) HCTÖ cinsel tutumları belirlemek amacıyla Hendrick, Hendrick ve Reich (2006) tarafından geliştirilmiştir. Karaçam, Totan, Korkmaz ve Koyuncu (2012) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması tarafından yapılarak Türkçe versiyonu oluşturulmuştur. Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Formu, 23 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; onaylayıcılık (1-10. madde), doğum kontrolü (11-13. madde), paylaşım (14-18. madde) ve araç olarak değerlendirme (19-23. madde) olup, ölçeğin onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme alt boyut puanları 1-5 arası, doğum kontrolü ve paylaşım alt boyut puanlamaları ise 5-1 olarak ters verilmektedir. Onaylayıcılık için Cronbach alfa katsayısı 0.86, doğum kontrolü için 0.84,

paylaşım için 0.66, araç olarak değerlendirme için ise 0.69 bulunmuştur. Onaylayıcılık alt boyutun toplamından alınan düşük puanlar yanıt verenin gelişmiş güzel cinsel yaşamı ve bu yaşama yönelik tutumu olduğuna işaret etmektedir. Doğum Kontrolü alt boyutun toplamında alınan yüksek puan birey sorumlu ve hoşgörülü cinselliği tercih etme eğiliminde olduğunu ve cinsel eşini merkeze aldığını göstermektedir. Paylaşım alt boyutu toplum tarafından kabul edilebilir ideal cinsel tutuma işaret etmektedir. Alınan yüksek puanlar bireyin ideal cinsel tutum sergilemeye yönelik tutum içerisinde olduğunu göstermektedir. Araç Olarak Değerlendirme alt boyutundan alınan toplam puanın düşük olması bireyin cinsel yaşamında kendisini merkeze alma eğiliminde olduğunu, biyolojik ve faydacı cinsel tutuma yöneldiğine işaret etmektedir (Karaçam vd., 2012). Ölçek Ek 7' de verilmiştir.

3.4 Verilerin Toplanması

Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığından gerekli izinler alındıktan sonra Tıp Fakültesi öğrencilerine “Aşk ve Cinsellik” semineri duyurusu yapılmış, iki tur olmak üzere 390 öğrenci seminere katılmıştır. Seminer sonrası öğrencilere planlanan çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, tamamen gönüllülük esasına dayanan çalışmaya katılmak isteyenler salonda kalmaya devam etmiş (n:274), katılmak istemeyen öğrenciler (n:116) salondan ayrılmıştır. Çalışmayı sözel olarak kabul eden öğrencilere Araştırmaya Gönüllü Katılım Formu, Kişisel Bilgi Formu ve ölçekler tek seferde dağıtılmış, yazılı onamları alınmıştır. Kişisel bilgilerin korunması amacıyla öğrencilerden herhangi bir kimlik bilgisi istenmemiştir. Ölçeklerin doldurulması ortalama 30-35 dakika sürmüştür. Toplanan veriler ve ölçekler etik kurallar çerçevesinde iki yıl boyunca araştırmacının sorumluluğunda kilitli bir dolapta muhafaza edilecektir.

3.5 Verilerin Analizi

Veriler analize tabi tutulmadan veri toplama araçları gözden geçirilmiş, herhangi bir ölçekte birden fazla eksik yanıt olması, bir ölçeğin eksik bırakılması, çift yanıt verme, baştan savma özensiz doldurma gibi kriterlere dikkat edilmiştir. Bu değerlendirme sonrası 213 öğrencinin formları eksiksiz ve tüm ölçekler dolu olarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma verilerinin istatistiksel açıdan çözümlenmesi için Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 24.0 yazılımı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesine geçilmeden önce araştırmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlılıkları için Cronbach alfa testi uygulanmış ve Cronbach Alfa katsayısı, Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ) için 0,935, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ) için 0,971, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE) için 0,968, Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) için 0,987 ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) için 0,976 bulunmuştur.

Araştırmaya alınan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri frekans analiziyle, Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanları ise tanımlayıcı istatistiklerle gösterilmiştir.

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılması için öncelikle Kolmogorov-Smirnov testi, QQ plot grafiği ve çarpıklık-basıklık katsayılarıyla normallik incelenmiş ve normal dağılıma uyduğundan dolayı parametrik hipotez testleri tercih edilmiştir. Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre ölçek puanları karşılaştırılırken bağımsız değişken iki kategorili ise bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla kategorili ise ANOVA kullanılmış ve ileri analizi olarak TUKEY testi uygulanmıştır. Öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyonlar için Pearson testi yapılmış, Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarını yordama durumunun incelenmesinde lineer regresyon analizi kullanılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölüm araştırmanın mevcut verileri sonucunda elde edilen bulgulara ve açıklamalara ayrılmıştır.

4.1 Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Tablo 3'te araştırmaya katılan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarına ilişkin ortalama, standart sapma, en küçük ve en büyük değer şeklinde tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 3. incelendiğinde araştırmaya alınan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık alt boyutundan $\bar{x}=33,56\pm10,54$ puan, doğum kontrolü alt boyutundan $\bar{x}=11,92\pm3,10$ puan, paylaşım alt boyutundan $\bar{x}=15,87\pm4,73$ puan ve araç olarak değerlendirme alt boyutundan $\bar{x}=14,87\pm4,54$ puan aldıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden en düşük 53,0 puan, en yüksek 104,0 puan aldıkları saptanmış olup, ölçek genelinden $\bar{x}=76,22\pm10,74$ puan aldıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci alt boyutundan $\bar{x}=11,27\pm3,40$ puan, arkadaşça alt boyutundan $\bar{x}=12,03\pm3,90$ puan, tutkulu alt boyutundan $\bar{x}=13,61\pm3,43$ puan, mantıklı alt boyutundan $\bar{x}=12,09\pm3,66$ puan, oyun gibi alt boyutundan $\bar{x}=10,34\pm3,07$ puan ve sahiplenici alt boyutundan $\bar{x}=11,84\pm3,20$ puan aldıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları puanlar incelendiğinde, kaygılı bağlanma alt boyutundan $\bar{x}=3,83\pm0,80$ puan ve kaçınmacı bağlanma alt boyutundan $\bar{x}=4,22\pm0,54$ puan aldıkları görülmüştür.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden $\bar{x}=158,93\pm26,16$ puan alırken, ölçekten aldıkları en düşük puan 117, en yüksek puan ise 229 bulunmuştur.

Öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim alt boyutundan $\bar{x}=32,20\pm8,83$ puan, dışsal yönelim alt boyutundan ise $31,59\pm10,76$ puan aldıkları görülmüştür.

Tablo 3.

Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanları

	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
HCTÖ-Onaylayıcılık	213	33,56	10,54	10,00	50,00
HCTÖ-Doğum kontrolü	213	11,92	3,10	3,00	15,00
HCTÖ-Paylaşım	213	15,87	4,73	5,00	25,00
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	213	14,87	4,54	5,00	25,00
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	213	76,22	10,74	53,00	104,00
AİTÖ-Özgeci	213	11,27	3,40	4,00	20,00
AİTÖ-Arkadaşça	213	12,03	3,90	4,00	20,00
AİTÖ-Tutkulu	213	13,61	3,43	4,00	20,00
AİTÖ-Mantıklı	213	12,09	3,66	4,00	20,00
AİTÖ-Oyun gibi	213	10,34	3,07	4,00	19,00
AİTÖ-Sahiplenici	213	11,84	3,20	4,00	20,00
YİYE-Kaygılı bağlanma	213	3,30	1,15	1,33	6,67
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	213	3,49	0,86	1,28	5,39
Öznel İyi Oluş Ölçeği	213	158,93	26,16	117,00	229,00
DYÖ-İçsel yönelim	213	32,20	8,83	11,00	55,00
DYÖ-Dışsal yönelim	213	31,59	10,76	11,00	55,00

4.2 Demografik Özelliklere İlişkin İstatistiksel Analiz Bulguları

Tablo 4.'te öğrencilerin *yaş gruplarına* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin yapılan ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4. incelendiğinde öğrencilerin *yaş gruplarına* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde yer alan onaylayıcılık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). 23 yaş ve üzeri yaş grubundaki öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutundan aldıkları puanlar diğer öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. Ölçekte yer alan diğer alt boyutlardan ve ölçek genelinden alınan puanlar *yaş gruplarına* göre istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklı bulunmamıştır.

Öğrencilerin *yaş gruplarına* göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin *yaş gruplarına* göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde yer alan kaygılı ve kaçınmacı bağlanma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde yer alan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 4.

Öğrencilerin yaş gruplarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Yaş Grubu	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
HCTÖ-Onaylayıcılık	20 yaş ve altı	62	33,31	11,02	10,00	50,00	4,232	0,016*	1-2 1-3
	21-22 yaş	118	29,67	10,25	13,00	50,00			
	23 yaş ve üzeri	33	11,26	3,10	3,00	15,00			
HCTÖ-Doğum kontrolü	20 yaş ve altı	62	12,12	3,17	3,00	15,00	2,165	0,117	
	21-22 yaş	118	12,45	2,72	6,00	15,00			
	23 yaş ve üzeri	33	15,32	4,78	5,00	25,00			
HCTÖ-Paylaşım	20 yaş ve altı	62	15,66	4,69	5,00	25,00	2,965	0,054	
	21-22 yaş	118	17,67	4,52	9,00	25,00			
	23 yaş ve üzeri	33	15,29	3,98	6,00	25,00			
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	20 yaş ve altı	62	15,00	4,76	5,00	25,00	1,604	0,204	
	21-22 yaş	118	13,61	4,60	5,00	25,00			
	23 yaş ve üzeri	33	77,98	9,01	58,00	98,00			
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	20 yaş ve altı	62	76,08	11,31	53,00	104,00	2,006	0,137	
	21-22 yaş	118	73,39	11,32	53,00	99,00			
	23 yaş ve üzeri	33	33,31	11,02	10,00	50,00			
AİTÖ-Özgeci	20 yaş ve altı	62	10,81	3,42	4,00	19,00	0,821	0,441	
	21-22 yaş	118	11,46	3,34	4,00	20,00			
	23 yaş ve üzeri	33	11,48	3,60	4,00	17,00			
AİTÖ-Arkadaşça	20 yaş ve altı	62	12,06	3,90	4,00	20,00	0,175	0,840	
	21-22 yaş	118	12,12	4,11	4,00	20,00			
	23 yaş ve üzeri	33	11,67	3,11	4,00	19,00			
AİTÖ-Tutkulu	20 yaş ve altı	62	13,84	2,99	4,00	19,00	0,192	0,825	
	21-22 yaş	118	13,52	3,59	4,00	20,00			
	23 yaş ve üzeri	33	13,52	3,71	6,00	20,00			
AİTÖ-Mantıklı	20 yaş ve altı	62	12,19	3,29	4,00	20,00	0,192	0,825	
	21-22 yaş	118	11,96	3,85	4,00	20,00			
	23 yaş ve üzeri	33	12,36	3,72	4,00	20,00			
AİTÖ-Oyun gibi	20 yaş ve altı	62	10,29	2,98	4,00	16,00	2,714	0,069	
	21-22 yaş	118	10,06	3,03	4,00	17,00			
	23 yaş ve üzeri	33	11,45	3,23	6,00	19,00			
AİTÖ-Sahiplenici	20 yaş ve altı	62	11,65	3,08	4,00	20,00	0,462	0,631	
	21-22 yaş	118	11,81	3,37	4,00	20,00			
	23 yaş ve üzeri	33	12,30	2,82	7,00	17,00			
YİYE-Kaygılı bağlanma	20 yaş ve altı	62	3,34	1,02	1,33	6,00	0,175	0,840	
	21-22 yaş	118	3,27	1,23	1,33	6,67			
	23 yaş ve üzeri	33	3,38	1,10	1,33	5,33			
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	20 yaş ve altı	62	3,54	0,86	1,44	5,39	1,245	0,290	
	21-22 yaş	118	3,41	0,84	1,33	5,33			
	23 yaş ve üzeri	33	3,66	0,92	1,28	5,06			
Öznel İyi Oluş Ölçeği	20 yaş ve altı	62	160,11	24,49	126,00	217,00	0,557	0,574	
	21-22 yaş	118	159,54	26,64	117,00	229,00			
	23 yaş ve üzeri	33	154,55	27,81	125,00	222,00			
DYÖ-İçsel yönelim	20 yaş ve altı	62	33,45	8,87	11,00	51,00	1,658	0,193	
	21-22 yaş	118	32,15	8,65	11,00	48,00			
	23 yaş ve üzeri	33	30,00	9,24	15,00	55,00			
DYÖ-Dışsal yönelim	20 yaş ve altı	62	32,29	10,55	11,00	51,00	0,465	0,629	
	21-22 yaş	118	31,65	10,70	11,00	50,00			
	23 yaş ve üzeri	33	30,06	11,51	11,00	55,00			

* $p < 0,05$

Tablo 5.'te araştırmaya katılan öğrencilerin *cinsiyetlerine* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılması için uygulanan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5.

Öğrencilerin cinsiyetine göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	T	p
HCTÖ-Onaylayıcılık	Kadın	147	37,10	9,05	8,454	0,000*
	Erkek	66	25,67	9,30		
HCTÖ-Doğum kontrolü	Kadın	147	11,86	3,27	-0,442	0,659
	Erkek	66	12,06	2,72		
HCTÖ-Paylaşım	Kadın	147	15,08	4,60	-3,756	0,000*
	Erkek	66	17,64	4,57		
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Kadın	147	15,61	4,38	3,674	0,000*
	Erkek	66	13,21	4,48		
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Kadın	147	79,65	9,54	7,904	0,000*
	Erkek	66	68,58	9,26		
AİTÖ-Özgeci	Kadın	147	10,73	3,44	-3,538	0,000*
	Erkek	66	12,47	2,99		
AİTÖ-Arkadaşça	Kadın	147	12,06	4,08	0,158	0,875
	Erkek	66	11,97	3,48		
AİTÖ-Tutkulu	Kadın	147	13,75	3,51	0,876	0,382
	Erkek	66	13,30	3,24		
AİTÖ-Mantıklı	Kadın	147	12,07	3,82	-0,085	0,932
	Erkek	66	12,12	3,32		
AİTÖ-Oyun gibi	Kadın	147	10,08	2,93	-1,861	0,064
	Erkek	66	10,92	3,32		
AİTÖ-Sahiplenici	Kadın	147	11,66	3,25	-1,230	0,220
	Erkek	66	12,24	3,07		
YİYE-Kaygılı bağlanma	Kadın	147	3,25	1,13	-1,126	0,261
	Erkek	66	3,44	1,19		
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Kadın	147	3,52	0,85	0,813	0,417
	Erkek	66	3,41	0,89		
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Kadın	147	161,41	26,29	2,075	0,039*
	Erkek	66	153,42	25,22		
DYÖ-İçsel yönelim	Kadın	147	32,44	8,61	0,587	0,558
	Erkek	66	31,67	9,35		
DYÖ-Dışsal yönelim	Kadın	147	32,26	10,30	1,353	0,177
	Erkek	66	30,11	11,66		

*p<0,05

Tablo 5. incelendiğinde öğrencilerin cinsiyetine göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan onaylayıcılık, paylaşım ve araç olarak değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Erkek öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanlar kadınlara göre daha düşük, paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar ise daha yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyetine göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan arkadaşça, tutkulu, mantıklı, oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan özgeci alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu ve erkek öğrencilerin özgeci alt boyutundan aldıkları puanların kadınlara göre yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Öğrencilerin cinsiyetine göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde yer alan kaygılı ve kaçınmacı bağlanma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Kadın ve erkek öğrencilerin kaygılı ve kaçınmacı bağlanma puanları benzerdir.

Öğrencilerin cinsiyetine göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Kadın öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden erkek öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin cinsiyetine göre Dini Yönelim Ölçeğinde yer alan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 6.'da gösterilen bağımsız örneklem t testi sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin *çalışma durumuna* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 6.

Öğrencilerin çalışma durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Çalışma durumu	n	$\bar{x}$	s	T	p
HCTÖ-Onaylayıcılık	Çalışmayan	200	33,57	10,63	0,034	0,973
	Çalışan	13	33,46	9,40		
HCTÖ-Doğum kontrolü	Çalışmayan	200	11,93	3,08	0,181	0,857
	Çalışan	13	11,77	3,61		
HCTÖ-Paylaşım	Çalışmayan	200	15,89	4,74	0,202	0,840
	Çalışan	13	15,62	4,77		
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Çalışmayan	200	14,98	4,51	1,346	0,180
	Çalışan	13	13,23	4,80		
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Çalışmayan	200	76,36	10,92	0,742	0,459
	Çalışan	13	74,08	7,45		
AİTÖ-Özgeci	Çalışmayan	200	11,35	3,40	1,226	0,222
	Çalışan	13	10,15	3,29		
AİTÖ-Arkadaşça	Çalışmayan	200	12,16	3,92	1,803	0,073
	Çalışan	13	10,15	3,00		
AİTÖ-Tutkulu	Çalışmayan	200	13,63	3,45	0,328	0,744
	Çalışan	13	13,31	3,28		
AİTÖ-Mantıklı	Çalışmayan	200	12,15	3,65	0,950	0,343
	Çalışan	13	11,15	3,91		
AİTÖ-Oyun gibi	Çalışmayan	200	10,29	3,06	-1,076	0,283
	Çalışan	13	11,23	3,24		
AİTÖ-Sahiplenici	Çalışmayan	200	11,84	3,21	-0,007	0,995
	Çalışan	13	11,85	3,16		
YİYE-Kaygılı bağlanma	Çalışmayan	200	3,29	1,16	-0,767	0,444
	Çalışan	13	3,54	1,07		
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Çalışmayan	200	3,46	0,87	-1,500	0,135
	Çalışan	13	3,83	0,72		
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Çalışmayan	200	159,09	26,30	0,329	0,742
	Çalışan	13	156,62	24,94		
DYÖ-İçsel yönelim	Çalışmayan	200	32,27	8,62	0,471	0,638
	Çalışan	13	31,08	12,02		
DYÖ-Dışsal yönelim	Çalışmayan	200	31,66	10,58	0,364	0,717
	Çalışan	13	30,54	13,65		

* $p < 0,05$

Tablo 7.

Öğrencilerin ekonomik durumlarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Ekonomik	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
HCTÖ-Onaylayıcılık	Alt	9	37,89	8,62	21,00	50,00	0,819	0,442	
	Orta	184	33,42	10,56	10,00	50,00			
	Üst	20	32,85	11,18	12,00	50,00			
HCTÖ-Doğum kontrolü	Alt	9	11,44	2,83	6,00	15,00	1,806	0,167	
	Orta	184	11,81	3,18	3,00	15,00			
	Üst	20	13,15	2,18	8,00	15,00			
HCTÖ-Paylaşım	Alt	9	12,56	3,50	8,00	18,00	4,498	0,012*	1-3
	Orta	184	15,80	4,77	5,00	25,00			
	Üst	20	18,05	3,90	9,00	23,00			
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Alt	9	16,67	3,00	12,00	20,00	0,747	0,475	
	Orta	184	14,80	4,62	5,00	25,00			
	Üst	20	14,65	4,30	7,00	25,00			
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Alt	9	78,56	9,82	64,00	94,00	0,862	0,424	
	Orta	184	75,84	10,61	53,00	104,00			
	Üst	20	78,70	12,36	53,00	99,00			
AİTÖ-Özgeci	Alt	9	11,78	2,59	8,00	16,00	0,342	0,711	
	Orta	184	11,20	3,42	4,00	20,00			
	Üst	20	11,75	3,61	4,00	17,00			
AİTÖ-Arkadaşça	Alt	9	12,11	3,62	7,00	18,00	0,130	0,878	
	Orta	184	11,98	3,96	4,00	20,00			
	Üst	20	12,45	3,52	8,00	20,00			
AİTÖ-Tutkulu	Alt	9	13,44	1,74	11,00	16,00	1,332	0,266	
	Orta	184	13,49	3,45	4,00	20,00			
	Üst	20	14,80	3,74	6,00	20,00			
AİTÖ-Mantıklı	Alt	9	13,56	2,13	10,00	16,00	1,720	0,182	
	Orta	184	11,91	3,67	4,00	20,00			
	Üst	20	13,10	3,95	6,00	20,00			
AİTÖ-Oyun gibi	Alt	9	12,22	3,15	7,00	16,00	3,219	0,042*	1-2
	Orta	184	10,14	3,02	4,00	18,00			
	Üst	20	11,35	3,20	7,00	19,00			
AİTÖ-Sahiplenici	Alt	9	12,89	3,10	10,00	19,00	0,969	0,381	
	Orta	184	11,72	3,26	4,00	20,00			
	Üst	20	12,45	2,67	7,00	16,00			
YİYE-Kaygılı bağlanma	Alt	9	3,07	1,17	1,33	4,39	0,593	0,553	
	Orta	184	3,29	1,17	1,33	6,67			
	Üst	20	3,53	0,94	1,44	5,28			
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Alt	9	3,58	1,05	1,67	4,94	0,269	0,764	
	Orta	184	3,47	0,87	1,28	5,39			
	Üst	20	3,60	0,75	2,11	5,06			
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Alt	9	145,11	14,97	126,00	167,00	4,643	0,011*	1-2
	Orta	184	158,02	25,38	117,00	217,00			1-3
	Üst	20	173,55	31,92	129,00	229,00			2-3
DYÖ-İçsel yönelim	Alt	9	29,56	5,81	19,00	37,00	0,556	0,574	
	Orta	184	32,21	8,96	11,00	55,00			
	Üst	20	33,30	8,82	15,00	45,00			
DYÖ-Dışsal yönelim	Alt	9	31,89	8,99	11,00	43,00	0,518	0,597	
	Orta	184	31,33	10,88	11,00	55,00			
	Üst	20	33,90	10,56	11,00	46,00			

* $p < 0,05$

Öğrencilerin ekonomik durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılması için uygulanan ANOVA sonuçları Tablo 7' de gösterilmiştir.

Öğrencilerin ekonomik durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan onaylayıcılık, doğum kontrolü ve araç olarak değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiş olup, üst düzey ekonomik durumda olan öğrencilerin paylaşım alt boyutundan alt düzey öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Öğrencilerin ekonomik durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan özgeci, arkadaşça, tutkulu, mantıklı ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Araştırmaya alınan öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan oyun gibi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Alt düzeyde ekonomik durumda olan öğrencilerin oyun gibi aşk alt boyutundan aldıkları puanlar orta düzeye göre daha yüksektir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin ekonomik durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde yer alan kaygılı ve kaçınmacı bağlanma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farkın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin ekonomik durumuna göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Ekonomik durumu üst düzeyde olan öğrenciler, Öznel İyi Oluş Ölçeğinden alt ve orta olan öğrencilere göre daha yüksek puan almıştır. Ayrıca ekonomik durumu orta düzey olan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar ekonomik durumu alt olanlara göre daha yüksektir. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin ekonomik durumuna göre Dini

Yönelim Ölçeğinde yer alan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$).

Tablo 8.

Öğrencilerin okudukları bölümden memnun olma durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Bölümden memnuniyet	n	$\bar{x}$	s	t	p
HCTÖ-Onaylayıcılık	Memnun olmayan	24	30,38	8,49	1,577	0,116
	Memnun olan	189	33,96	10,72		
HCTÖ-Doğum kontrolü	Memnun olmayan	24	11,13	2,63	-1,335	0,183
	Memnun olan	189	12,02	3,15		
HCTÖ-Paylaşım	Memnun olmayan	24	16,00	3,98	0,139	0,890
	Memnun olan	189	15,86	4,83		
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Memnun olmayan	24	12,96	3,79	2,210	0,028*
	Memnun olan	189	15,11	4,57		
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Memnun olmayan	24	70,46	9,90	-2,836	0,005*
	Memnun olan	189	76,95	10,65		
AİTÖ-Özgeci	Memnun olmayan	24	11,71	4,30	0,666	0,506
	Memnun olan	189	11,22	3,28		
AİTÖ-Arkadaşça	Memnun olmayan	24	11,08	3,65	-1,269	0,206
	Memnun olan	189	12,15	3,92		
AİTÖ-Tutkulu	Memnun olmayan	24	12,71	3,36	-1,370	0,172
	Memnun olan	189	13,72	3,43		
AİTÖ-Mantıklı	Memnun olmayan	24	11,13	3,94	-1,372	0,172
	Memnun olan	189	12,21	3,62		
AİTÖ-Oyun gibi	Memnun olmayan	24	10,21	3,36	-0,227	0,821
	Memnun olan	189	10,36	3,04		
AİTÖ-Sahiplenici	Memnun olmayan	24	12,29	3,43	0,732	0,465
	Memnun olan	189	11,78	3,18		
YİYE-Kaygılı bağlanma	Memnun olmayan	24	3,41	1,28	0,492	0,623
	Memnun olan	189	3,29	1,14		
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Memnun olmayan	24	3,32	0,94	-0,981	0,328
	Memnun olan	189	3,51	0,85		
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Memnun olmayan	24	142,42	19,09	-3,362	0,001*
	Memnun olan	189	161,03	26,23		
DYÖ-İçsel yönelim	Memnun olmayan	24	31,42	10,36	-0,459	0,647
	Memnun olan	189	32,30	8,65		
DYÖ-Dışsal yönelim	Memnun olmayan	24	30,54	11,87	-0,507	0,613
	Memnun olan	189	31,72	10,64		

* $p<0,05$

Tablo 8.'de araştırmaya katılan öğrencilerin *şu an okudukları bölümden memnun olma* durumuna Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanların karşılaştırması amacıyla uygulanan bağımsız örneklem t testi sonuçları gösterilmiştir.

Öğrencilerin *şu an okudukları bölümden memnun olma* durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan araç olarak değerlendirme alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Okudukları bölümden memnun olmayan öğrencilerin ölçek genelinden ve araç olarak değerlendirme alt boyutundan aldıkları puanlar, memnun olanlara göre daha düşüktür. Öğrencilerin *şu an okudukları bölümlerden memnun olma* durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde yer alan diğer alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin *şu an okudukları bölümden memnun olma* durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Öğrencilerin *şu an okudukları bölümden memnun olma* durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin *şu an okudukları bölümden memnun olma* durumuna göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). *Şu an okudukları bölümden memnun olan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği memnun olmayanlara göre daha yüksektir.*

Öğrencilerin *şu an okudukları bölümden memnun olma* durumuna göre Dini Yönelim Ölçeği puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 9.

Öğrencilerin akademik başarılarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Başarı	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
HCTÖ-Onaylayıcılık	Başarılı	58	34,41	10,17	10,00	50,00	1,679	0,189	
	Orta	128	33,89	10,33	10,00	50,00			
	Başarısız	27	30,15	11,99	10,00	50,00			
HCTÖ-Doğum kontrolü	Başarılı	58	12,22	2,85	3,00	15,00	3,440	0,034*	1-3
	Orta	128	12,09	2,98	3,00	15,00			2-3
	Başarısız	27	10,48	3,84	3,00	15,00			
HCTÖ-Paylaşım	Başarılı	58	15,71	4,97	5,00	25,00	1,160	0,316	
	Orta	128	16,20	4,61	5,00	25,00			
	Başarısız	27	14,70	4,75	5,00	21,00			
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Başarılı	58	15,22	4,91	5,00	25,00	0,827	0,439	
	Orta	128	14,55	4,22	5,00	25,00			
	Başarısız	27	15,59	5,18	7,00	25,00			
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Başarılı	58	77,57	10,78	56,00	104,00	3,988	0,020*	1-3
	Orta	128	76,73	10,50	53,00	102,00			2-3
	Başarısız	27	70,93	10,64	53,00	91,00			
AİTÖ-Özgeci	Başarılı	58	11,14	3,75	4,00	19,00	0,266	0,767	
	Orta	128	11,24	3,32	4,00	20,00			
	Başarısız	27	11,70	3,04	5,00	18,00			
AİTÖ-Arkadaşça	Başarılı	58	11,93	3,77	4,00	20,00	0,029	0,972	
	Orta	128	12,06	4,00	4,00	20,00			
	Başarısız	27	12,11	3,81	5,00	18,00			
AİTÖ-Tutkulu	Başarılı	58	13,45	3,70	4,00	20,00	0,184	0,832	
	Orta	128	13,73	3,35	4,00	20,00			
	Başarısız	27	13,41	3,32	6,00	18,00			
AİTÖ-Mantıklı	Başarılı	58	12,07	3,49	4,00	18,00	0,118	0,889	
	Orta	128	12,03	3,82	4,00	20,00			
	Başarısız	27	12,41	3,38	6,00	19,00			
AİTÖ-Oyun gibi	Başarılı	58	10,24	3,25	4,00	17,00	0,628	0,535	
	Orta	128	10,26	3,00	4,00	19,00			
	Başarısız	27	10,96	3,04	5,00	17,00			
AİTÖ-Sahiplenici	Başarılı	58	11,66	3,35	4,00	20,00	0,292	0,747	
	Orta	128	11,98	3,08	4,00	20,00			
	Başarısız	27	11,59	3,53	5,00	17,00			
YİYE-Kaygılı bağlanma	Başarılı	58	3,15	1,10	1,33	6,50	2,918	0,056	
	Orta	128	3,27	1,14	1,33	6,67			
	Başarısız	27	3,78	1,25	1,33	6,00			
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Başarılı	58	3,45	0,79	1,33	5,33	0,664	0,516	
	Orta	128	3,54	0,90	1,28	5,39			
	Başarısız	27	3,34	0,86	1,44	4,61			
Öznel iyi Oluş Ölçeği	Başarılı	58	165,95	26,47	124,00	212,00	8,028	0,000*	1-2
	Orta	128	159,26	26,28	117,00	229,00			1-3
	Başarısız	27	142,33	16,62	117,00	186,00			2-3
DYÖ-İçsel yönelim	Başarılı	58	34,36	7,58	15,00	48,00	4,596	0,011*	1-3
	Orta	128	32,05	8,93	11,00	55,00			
	Başarısız	27	28,26	9,70	15,00	50,00			
DYÖ-Dışsal yönelim	Başarılı	58	33,76	9,36	11,00	47,00	3,689	0,027*	1-3
	Orta	128	31,57	11,13	11,00	55,00			
	Başarısız	27	27,04	10,71	11,00	45,00			

* $p < 0,05$

Tablo 9. 'da öğrencilerin *akademik başarı durumuna* Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanların karşılaştırmasına ilişkin yapılan ANOVA sonuçları verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin akademik başarı durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve doğum kontrolü alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Akademik olarak başarısız olan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve doğum kontrolü alt boyutundan aldıkları puanlar diğer öğrencilere göre düşük bulunmuştur. Öğrencilerin akademik başarı durumuna göre ölçeğe yer alan onaylayıcılık, paylaşım ve araç olarak göre alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin akademik başarı durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan özgeci, arkadaşça, tutkulu, mantıklı, oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Araştırmaya alınan öğrencilerin akademik başarı durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Öğrencilerin akademik başarı durumuna göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Akademik olarak başarılı olan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar diğer öğrencilere göre daha yüksektir. Bunun yanı sıra akademik olarak orta düzeyde olduğunu ifade eden öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar başarısız olanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin akademik başarı durumuna göre Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Akademik olarak başarılı olan öğrencilerin içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar başarısız öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 10.

Öğrencilerin yetiştikleri yerleşim birimine göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Yer	N	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
HCTÖ-Onaylayıcılık	Köy/İlçe	95	35,56	10,16	10,00	50,00	3,319	0,038*	1-2 1-3
	Şehir	76	31,54	10,67	10,00	50,00			
	Büyükşehir	42	32,69	10,56	12,00	50,00			
HCTÖ-Doğum kontrolü	Köy/İlçe	95	11,25	3,60	3,00	15,00	4,093	0,018*	1-2 1-3
	Şehir	76	12,49	2,47	3,00	15,00			
	Büyükşehir	42	12,40	2,66	3,00	15,00			
HCTÖ-Paylaşım	Köy/İlçe	95	15,36	5,08	5,00	25,00	1,235	0,293	
	Şehir	76	16,50	4,25	5,00	25,00			
	Büyükşehir	42	15,90	4,71	5,00	25,00			
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Köy/İlçe	95	15,68	4,87	5,00	25,00	2,934	0,055	
	Şehir	76	14,07	3,90	5,00	25,00			
	Büyükşehir	42	14,48	4,62	5,00	25,00			
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Köy/İlçe	95	77,85	9,75	55,00	104,00	2,092	0,126	
	Şehir	76	74,59	11,27	53,00	100,00			
	Büyükşehir	42	75,48	11,61	53,00	100,00			
AİTÖ-Özgeci	Köy/İlçe	95	11,21	3,34	4,00	20,00	0,048	0,953	
	Şehir	76	11,37	3,43	4,00	19,00			
	Büyükşehir	42	11,24	3,55	4,00	19,00			
AİTÖ-Arkadaşça	Köy/İlçe	95	12,24	3,86	4,00	20,00	0,285	0,753	
	Şehir	76	11,79	3,89	4,00	20,00			
	Büyükşehir	42	12,00	4,07	4,00	20,00			
AİTÖ-Tutkulu	Köy/İlçe	95	13,45	3,64	4,00	20,00	4,762	0,009*	1-3 2-3
	Şehir	76	13,04	3,39	4,00	20,00			
	Büyükşehir	42	15,00	2,60	9,00	20,00			
AİTÖ-Mantıklı	Köy/İlçe	95	12,48	3,65	4,00	20,00	1,480	0,230	
	Şehir	76	11,53	3,53	4,00	20,00			
	Büyükşehir	42	12,21	3,89	6,00	20,00			
AİTÖ-Oyun gibi	Köy/İlçe	95	10,27	3,23	4,00	19,00	0,043	0,958	
	Şehir	76	10,39	3,12	4,00	17,00			
	Büyükşehir	42	10,40	2,66	5,00	18,00			
AİTÖ-Sahiplenici	Köy/İlçe	95	11,91	3,33	4,00	20,00	0,381	0,683	
	Şehir	76	11,61	3,34	4,00	19,00			
	Büyükşehir	42	12,12	2,64	8,00	17,00			
YİYE-Kaygılı bağlanma	Köy/İlçe	95	3,15	1,04	1,33	6,00	2,664	0,072	
	Şehir	76	3,32	1,20	1,33	6,67			
	Büyükşehir	42	3,63	1,26	1,33	6,50			
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Köy/İlçe	95	3,44	0,91	1,28	5,39	0,328	0,721	
	Şehir	76	3,50	0,80	1,44	5,06			
	Büyükşehir	42	3,56	0,88	1,67	5,06			
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Köy/İlçe	95	158,82	26,50	117,00	217,00	2,532	0,082	
	Şehir	76	155,03	24,46	117,00	216,00			
	Büyükşehir	42	166,26	27,42	125,00	229,00			
DYÖ-İçsel yönelim	Köy/İlçe	95	32,87	8,70	12,00	55,00	0,782	0,459	
	Şehir	76	32,11	8,80	11,00	50,00			
	Büyükşehir	42	30,83	9,24	15,00	51,00			
DYÖ-Dışsal yönelim	Köy/İlçe	95	32,07	10,58	11,00	55,00	0,245	0,783	
	Şehir	76	31,49	10,52	11,00	50,00			
	Büyükşehir	42	30,69	11,73	11,00	51,00			

* $p < 0,05$

Tablo 10.' da öğrencilerin *yetiştikleri yerleşim birimine* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanların karşılaştırması için uygulanan ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde yer alan onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Köy/ilçede yetişen öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutundan aldıkları puanlar şehir ve büyükşehirde yetişen öğrencilere yüksek, doğum kontrolü alt boyutundan aldıkları puanlar şehir ve büyükşehirde yetişen öğrencilere göre daha düşüktür.

Öğrencilerin yetiştikleri yerleşim birimine Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci, arkadaşça, mantıklı, oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$), tutkulu alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Büyükşehirde yetişen öğrencilerin tutkulu alt boyutundan aldıkları puanlar diğer öğrencilere göre daha yüksektir.

Öğrencilerin yetiştikleri yerleşim birimine göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Dini Yönelim Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 11.'de öğrencilerin *kendilerini yetiştiren kişilere* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları gösterilmiştir

Tablo 11.

Öğrencilerin kendilerini yetiştiren kişilere göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Yetiştiren kişi	n	$\bar{x}$	s	t	p
HCTÖ-Onaylayıcılık	Anne-Baba	164	33,57	10,66	-0,021	0,983
	Diğer	49	33,53	10,22		
HCTÖ-Doğum kontrolü	Anne-Baba	164	11,74	3,13	-1,521	0,130
	Diğer	49	12,51	2,95		
HCTÖ-Paylaşım	Anne-Baba	164	15,72	4,76	-0,867	0,387
	Diğer	49	16,39	4,65		
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Anne-Baba	164	14,83	4,50	0,231	0,818
	Diğer	49	15,00	4,70		
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Anne-Baba	164	75,86	10,45	-0,897	0,371
	Diğer	49	77,43	11,70		
AİTÖ-Özgeci	Anne-Baba	164	11,20	3,41	-0,605	0,546
	Diğer	49	11,53	3,39		
AİTÖ-Arkadaşça	Anne-Baba	164	12,15	3,80	0,777	0,438
	Diğer	49	11,65	4,22		
AİTÖ-Tutkulu	Anne-Baba	164	13,74	3,36	1,040	0,300
	Diğer	49	13,16	3,65		
AİTÖ-Mantıklı	Anne-Baba	164	12,27	3,48	1,352	0,178
	Diğer	49	11,47	4,21		
AİTÖ-Oyun gibi	Anne-Baba	164	10,30	3,04	-0,381	0,704
	Diğer	49	10,49	3,21		
AİTÖ-Sahiplenici	Anne-Baba	164	11,87	3,13	0,263	0,793
	Diğer	49	11,73	3,46		
YİYE-Kaygılı bağlanma	Anne-Baba	164	3,25	1,13	-1,186	0,237
	Diğer	49	3,48	1,23		
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Anne-Baba	164	3,42	0,88	-1,951	0,052
	Diğer	49	3,70	0,78		
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Anne-Baba	164	159,07	26,30	0,141	0,888
	Diğer	49	158,47	25,98		
DYÖ-İçsel yönelim	Anne-Baba	164	31,86	8,91	-1,020	0,309
	Diğer	49	33,33	8,56		
DYÖ-Dışsal yönelim	Anne-Baba	164	31,35	10,86	-0,605	0,546
	Diğer	49	32,41	10,48		

* $p < 0,05$

Tablo 11. incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin kendilerini yetiştiren kişilere göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Öğrencilerin kendilerini yetiştiren kişilere göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci, arkadaşça, tutkulu, mantıklı, oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlarından almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Öğrencilerin kendilerini yetiştiren kişilere göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde yer alan kaygılı ve kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin kendilerini yetiştiren kişilere göre öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>0,05$).

Öğrencilerini kendilerini yetiştiren kişilere göre Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 12.'de öğrencilerin *anne eğitim durumuna* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 12.

Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Anne Eğt. Dur.	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
HCTÖ-Onaylayıcılık	İlköğretim ve altı	102	35,55	9,72	10,00	50,00	4,016	0,019	1-2
	Lise	63	32,52	11,30	10,00	50,00			1-3
	Lisans	48	30,69	10,53	12,00	50,00			
HCTÖ-Doğum kontrolü	İlköğretim ve altı	102	11,51	3,00	3,00	15,00	2,929	0,056	
	Lise	63	11,90	3,34	3,00	15,00			
	Lisans	48	12,81	2,86	3,00	15,00			
HCTÖ-Paylaşım	İlköğretim ve altı	102	15,11	4,70	5,00	25,00	2,665	0,072	
	Lise	63	16,71	4,61	5,00	25,00			
	Lisans	48	16,40	4,80	5,00	25,00			
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	İlköğretim ve altı	102	14,97	4,59	5,00	25,00	1,542	0,216	
	Lise	63	14,13	4,70	5,00	25,00			
	Lisans	48	15,63	4,14	5,00	25,00			
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	İlköğretim ve altı	102	77,14	9,59	55,00	98,00	0,718	0,489	
	Lise	63	75,27	11,70	53,00	104,00			
	Lisans	48	75,52	11,78	53,00	100,00			
AİTÖ-Özgeci	İlköğretim ve altı	102	11,07	3,27	4,00	20,00	1,118	0,329	
	Lise	63	11,11	3,48	4,00	18,00			
	Lisans	48	11,92	3,54	4,00	19,00			
AİTÖ-Arkadaşça	İlköğretim ve altı	102	12,13	3,84	4,00	20,00	0,058	0,944	
	Lise	63	11,94	3,92	4,00	19,00			
	Lisans	48	11,96	4,06	5,00	20,00			
AİTÖ-Tutkulu	İlköğretim ve altı	102	13,31	3,39	4,00	20,00	0,748	0,475	
	Lise	63	13,94	3,52	4,00	20,00			
	Lisans	48	13,81	3,41	6,00	20,00			
AİTÖ-Mantıklı	İlköğretim ve altı	102	12,68	3,65	4,00	20,00	2,552	0,080	
	Lise	63	11,54	3,34	4,00	18,00			
	Lisans	48	11,56	3,97	4,00	20,00			
AİTÖ-Oyun gibi	İlköğretim ve altı	102	10,57	3,19	4,00	19,00	1,126	0,326	
	Lise	63	9,86	2,85	4,00	16,00			
	Lisans	48	10,50	3,09	4,00	18,00			
AİTÖ-Sahiplenici	İlköğretim ve altı	102	12,02	3,17	4,00	20,00	0,305	0,737	
	Lise	63	11,67	3,21	4,00	18,00			
	Lisans	48	11,69	3,30	6,00	20,00			
YİYE-Kaygılı bağlanma	İlköğretim ve altı	102	3,24	1,04	1,33	6,00	0,557	0,574	
	Lise	63	3,31	1,29	1,33	6,67			
	Lisans	48	3,45	1,20	1,56	6,50			
YİYE-Kaçıncı bağlanma	İlköğretim ve altı	102	3,34	0,81	1,28	4,94	3,643	0,028*	1-3
	Lise	63	3,54	0,86	1,56	5,33			
	Lisans	48	3,73	0,91	1,33	5,39			
Öznel İyi Oluş Ölçeği	İlköğretim ve altı	102	157,95	26,61	117,00	216,00	0,143	0,867	
	Lise	63	159,60	24,17	117,00	217,00			
	Lisans	48	160,15	28,14	125,00	229,00			
DYÖ-İçsel yönelim	İlköğretim ve altı	102	33,68	8,77	11,00	51,00	2,931	0,056	
	Lise	63	30,46	8,49	15,00	48,00			
	Lisans	48	31,33	9,04	15,00	55,00			
DYÖ-Dışsal yönelim	İlköğretim ve altı	102	33,56	10,69	11,00	51,00	3,368	0,036*	1-2
	Lise	63	29,97	10,34	11,00	47,00			1-3
	Lisans	48	29,54	10,90	11,00	55,00			

* $p < 0,05$

Tablo 12. incelendiğinde öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde yer alan onaylayıcılık alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Annesi ilköğretim ve altı düzeyde eğitim alan öğrencilerin onaylayıcılık alt boyutundan aldıkları puanlar annesi lise ve lisans düzeyinden eğitim almış olan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar ve Öznel İyi Oluş ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde bulunan kaygılı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı ($p>0,05$), kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın ise anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Annesi lisans mezunu olan öğrencilerin kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar annesi ilköğretim ve altı düzeyde eğitim almış öğrencilere göre daha yüksektir.

Araştırmaya alınan öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan dışsal yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve annesi ilköğretim ve altı düzeyde eğitim alan öğrencilerin dışsal yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar annesi lise ve lisans düzeyinden eğitim almış olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Tablo 13.'te araştırmaya dahil edilen öğrencilerin *baba eğitim durumuna* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 13.

Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Baba Eğt. Dur.	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
HCTÖ-Onaylayıcılık	İlköğretim ve altı	86	35,14	9,55	12,00	50,00	1,672	0,190	
	Lise	56	32,20	11,78	10,00	50,00			
	Lisans	71	32,72	10,55	10,00	50,00			
HCTÖ-Doğum kontrolü	İlköğretim ve altı	86	11,57	2,50	3,00	15,00	1,959	0,144	
	Lise	56	11,71	3,48	3,00	15,00			
	Lisans	71	12,51	3,39	3,00	15,00			
HCTÖ-Paylaşım	İlköğretim ve altı	86	15,10	4,38	5,00	25,00	2,456	0,088	
	Lise	56	16,88	4,88	5,00	25,00			
	Lisans	71	16,01	4,92	5,00	25,00			
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	İlköğretim ve altı	86	14,93	4,35	5,00	25,00	1,094	0,337	
	Lise	56	14,16	4,66	5,00	25,00			
	Lisans	71	15,35	4,65	5,00	25,00			
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	İlköğretim ve altı	86	76,74	9,37	56,00	95,00	0,536	0,586	
	Lise	56	74,95	11,62	53,00	102,00			
	Lisans	71	76,59	11,62	53,00	104,00			
AİTÖ-Özgeci	İlköğretim ve altı	86	10,93	3,19	4,00	18,00	1,847	0,160	
	Lise	56	11,00	3,63	5,00	20,00			
	Lisans	71	11,90	3,41	4,00	19,00			
AİTÖ-Arkadaşça	İlköğretim ve altı	86	12,06	4,05	4,00	20,00	0,042	0,959	
	Lise	56	12,13	3,98	5,00	20,00			
	Lisans	71	11,93	3,69	4,00	20,00			
AİTÖ-Tutkulu	İlköğretim ve altı	86	13,42	3,50	4,00	20,00	0,636	0,530	
	Lise	56	13,43	3,71	5,00	20,00			
	Lisans	71	13,99	3,12	6,00	20,00			
AİTÖ-Mantıklı	İlköğretim ve altı	86	12,78	3,59	4,00	20,00	2,779	0,064	
	Lise	56	11,84	3,47	4,00	20,00			
	Lisans	71	11,45	3,81	4,00	20,00			
AİTÖ-Oyun gibi	İlköğretim ve altı	86	10,57	3,23	4,00	19,00	1,598	0,205	
	Lise	56	9,71	3,18	4,00	18,00			
	Lisans	71	10,56	2,75	4,00	17,00			
AİTÖ-Sahiplenici	İlköğretim ve altı	86	11,85	3,05	4,00	20,00	1,033	0,358	
	Lise	56	11,38	3,63	4,00	20,00			
	Lisans	71	12,20	3,02	6,00	20,00			
YİYE-Kaygılı bağlanma	İlköğretim ve altı	86	3,22	1,12	1,33	6,33	1,332	0,226	
	Lise	56	3,20	1,13	1,33	6,67			
	Lisans	71	3,49	1,20	1,33	6,50			
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	İlköğretim ve altı	86	3,28	0,87	1,28	5,00	4,828	0,009*	1-3
	Lise	56	3,52	0,76	1,78	5,33			
	Lisans	71	3,70	0,88	1,33	5,39			
Öznel İyi Oluş Ölçeği	İlköğretim ve altı	86	156,76	26,17	117,00	216,00	1,040	0,355	
	Lise	56	163,13	24,17	129,00	229,00			
	Lisans	71	158,27	27,61	124,00	222,00			
DYÖ-İçsel yönelim	İlköğretim ve altı	86	33,16	8,64	11,00	48,00	1,169	0,313	
	Lise	56	32,23	8,54	15,00	46,00			
	Lisans	71	31,00	9,26	11,00	55,00			
DYÖ-Dışsal yönelim	İlköğretim ve altı	86	33,33	10,17	11,00	48,00	1,944	0,146	
	Lise	56	30,77	10,68	11,00	50,00			
	Lisans	71	30,14	11,35	11,00	55,00			

* $p < 0,05$

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin baba eğitim durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde bulunan kaygılı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$). Öğrencilerin kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar incelendiğinde, baba eğitim durumuna göre kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak düzeyde anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Babası lisans mezunu olan öğrencilerin kaçınmacı bağlanma alt boyutundan almış oldukları puanlar, babası ilköğretim ve altı düzeyde eğitim almış öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin *genel olarak hayatlarından memnun* olma durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılmasına dair bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 14.'te gösterilmiştir.

Tablo 14.

Öğrencilerin hayattan genel olarak memnun olma durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Hayattan memnuniyet	n	$\bar{x}$	s	t	p
HCTÖ-Onaylayıcılık	Memnun olmayan	46	31,20	9,24	-1,726	0,086
	Memnun olan	167	34,21	10,80		
HCTÖ-Doğum kontrolü	Memnun olmayan	46	11,78	2,96	-0,339	0,735
	Memnun olan	167	11,96	3,15		
HCTÖ-Paylaşım	Memnun olmayan	46	16,57	4,64	1,121	0,263
	Memnun olan	167	15,68	4,75		
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Memnun olmayan	46	14,15	4,48	-1,211	0,227
	Memnun olan	167				
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Memnun olmayan	46	15,07	4,55	-1,810	0,072
	Memnun olan	167	73,70	9,85		
AİTÖ-Özgeci	Memnun olmayan	46	76,92	10,90	2,606	0,010*
	Memnun olan	167	12,41	3,25		
AİTÖ-Arkadaşça	Memnun olmayan	46	10,96	3,38	1,132	0,259
	Memnun olan	167	12,61	3,39		
AİTÖ-Tutkulu	Memnun olmayan	46	11,87	4,02	0,675	0,500
	Memnun olan	167	13,91	2,91		
AİTÖ-Mantıklı	Memnun olmayan	46	13,53	3,56	0,041	0,968
	Memnun olan	167	12,11	3,45		
AİTÖ-Oyun gibi	Memnun olmayan	46	12,08	3,73	2,424	0,016*
	Memnun olan	167	11,30	3,39		
AİTÖ-Sahiplenici	Memnun olmayan	46	10,08	2,94	3,544	0,000*
	Memnun olan	167	13,28	3,16		
YİYE-Kaygılı bağlanma	Memnun olmayan	46	11,44	3,11	-1,309	0,192
	Memnun olan	167	3,11	1,18		
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Memnun olmayan	46	3,36	1,14	-1,387	0,167
	Memnun olan	167	3,33	0,88		
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Memnun olmayan	46	3,53	0,85	-4,980	0,000*
	Memnun olan	167	142,80	12,39		
DYÖ-İçsel yönelim	Memnun olmayan	46	163,38	27,22	-1,438	0,152
	Memnun olan	167	30,54	8,00		
DYÖ-Dışsal yönelim	Memnun olmayan	46	32,65	9,02	-0,932	0,353
	Memnun olan	167	30,28	10,47		
	Memnun olan	167	31,95	10,84		

* $p < 0,05$

Tablo 14. incelendiğinde öğrencilerin genel olarak hayatlarından memnun olma durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelince ve ölçekteki onaylayıcılık, doğum kontrolü, paylaşım ve araç olarak görme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin genel olarak hayatlarından memnun olma durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci, oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Genel olarak hayatlarından memnun olan öğrencilerin oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanlar, hayatlarından memnun olmayanlara göre daha yüksektir, özgeci alt boyutundan aldıkları puanlar ise düşüktür.

Öğrencilerin genel olarak hayatlarından memnun olma durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistikse olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin genel olarak hayatlarından memnun olma durumuna göre Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu ve hayatından memnun olan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarının hayatından memnun olmayanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin genel olarak hayatlarından memnun olma durumuna göre Dini Yönelimler Ölçeğindeki içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0,05$).

Tablo 15.'te öğrencilerin herhangi *bir psikolojik sorun yaşama* durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılmasına dair bağımsız örneklem t testinden elde edilen bulgular gösterilmiştir.

Tablo 15.

Öğrencilerin psikolojik sorun yaşama durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Psikolojik sorun	n	$\bar{x}$	s	t	p
HCTÖ-	Yok	198	33,59	10,39		
Onaylayıcılık	Var	15	33,13	12,72	0,162	0,872
HCTÖ-	Yok	198	11,87	3,08		
Doğum kontrolü	Var	15	12,60	3,46	-0,880	0,380
HCTÖ-	Yok	198	15,82	4,71		
Paylaşım	Var	15	16,60	5,15	-0,616	0,538
HCTÖ-Araç olarak	Yok	198	14,90	4,50		
değerlendirme	Var	15	14,47	5,15	0,355	0,723
Hendrick Cinsel	Yok	198	76,18	10,60		
Tutumlar Ölçeği	Var	15	76,80	12,85	-0,216	0,829
AİTÖ-Özgeci	Yok	198	11,12	3,31		
	Var	15	13,33	3,99	-2,465	0,014*
AİTÖ-Arkadaşça	Yok	198	12,07	3,87		
	Var	15	11,53	4,31	0,514	0,608
AİTÖ-Tutkulu	Yok	198	13,48	3,45		
	Var	15	15,33	2,66	-2,033	0,043*
AİTÖ-Mantıklı	Yok	198	12,10	3,66		
	Var	15	11,93	3,90	0,171	0,865
AİTÖ-Oyun gibi	Yok	198	10,25	2,98		
	Var	15	11,53	4,07	-1,562	0,120
AİTÖ-Sahiplenici	Yok	198	11,73	3,13		
	Var	15	13,33	3,79	-1,885	0,061
YİYE-Kaygılı	Yok	198	3,32	1,16		
bağlanma	Var	15	3,12	0,99	0,650	0,516
YİYE-Kaçınmacı	Yok	198	3,52	0,83		
bağlanma	Var	15	3,04	1,17	2,094	0,037*
Öznel İyi	Yok	198	159,19	26,57		
Oluş Ölçeği	Var	15	155,60	20,40	0,511	0,610
DYÖ-İçsel	Yok	198	32,21	8,78		
yönelim	Var	15	32,07	9,84	0,059	0,953
DYÖ-Dışsal	Yok	198	31,63	10,76		
yönelim	Var	15	31,13	11,06	0,171	0,865

* $p < 0,05$

Araştırmaya alınan öğrencilerin herhangi bir psikolojik sorun yaşama durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekteki alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin herhangi bir psikolojik sorun yaşama durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci ve tutkulu alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeye bir farkın olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Psikolojik sorun yaşayan öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci ve tutkulu alt boyutlarından aldıkları puanlar, herhangi bir psikolojik sorun yaşamayan öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin psikolojik sorun yaşama durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde yer alan kaygılı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanırken ($p>0,05$), kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Psikolojik sorun yaşayan öğrencilerin kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar, yaşamayan öğrencilere göre düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik sorun yaşama durumuna göre Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$)

Öğrencilerin psikolojik sorun yaşama durumuna göre Dini Yönelimler Ölçeğindeki içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 16.'da araştırmaya dahil edilen öğrencilerin *şu anda romantik ilişkisi olma* durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanlarının karşılaştırılmasına dair bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 16.

Öğrencilerin şu an romantik ilişkisi olması durumuna göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Şu an romantik ilişkisi	n	$\bar{x}$	s	t	p
HCTÖ-Onaylayıcılık	Olmayan	104	33,74	10,53	0,245	0,806
	Olan	109	33,39	10,59		
HCTÖ-Doğum kontrolü	Olmayan	104	11,90	2,86	-0,075	0,940
	Olan	109	11,94	3,33		
HCTÖ-Paylaşım	Olmayan	104	15,38	4,68	-1,506	0,134
	Olan	109	16,35	4,75		
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Olmayan	104	14,37	4,50	1,587	0,114
	Olan	109	15,35	4,54		
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Olmayan	104	75,38	10,42	-1,110	0,268
	Olan	109	77,02	11,03		
AİTÖ-Özgeci	Olmayan	104	10,74	3,24	-2,253	0,025*
	Olan	109	11,78	3,48		
AİTÖ-Arkadaşça	Olmayan	104	12,04	3,48	0,020	0,984
	Olan	109	12,03	4,27		
AİTÖ-Tutkulu	Olmayan	104	12,91	3,19	-2,948	0,004*
	Olan	109	14,28	3,53		
AİTÖ-Mantıklı	Olmayan	104	12,31	3,51	0,850	0,396
	Olan	109	11,88	3,81		
AİTÖ-Oyun gibi	Olmayan	104	10,63	2,96	1,312	0,191
	Olan	109	10,07	3,17		
AİTÖ-Sahiplenici	Olmayan	104	11,57	2,99	-1,217	0,225
	Olan	109	12,10	3,39		
YİYE-Kaygılı bağlanma	Olmayan	104	3,19	1,21	-1,387	0,167
	Olan	109	3,41	1,09		
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Olmayan	104	3,53	0,80	0,637	0,527
	Olan	109	3,45	0,92		
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Olmayan	104	158,11	25,72	-0,451	0,653
	Olan	109	159,72	26,68		
DYÖ-İçsel yönelim	Olmayan	104	33,06	8,72	1,392	0,165
	Olan	109	31,38	8,90		
DYÖ-Dışsal yönelim	Olmayan	104	33,35	9,97	2,350	0,020*
	Olan	109	29,92	11,25		

* $p < 0,05$

Araştırmaya alınan öğrencilerin şu anda romantik ilişkisi olma durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekteki alt boyutlardan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$). Şu anda romantik ilişkisi olan ve olmayan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekteki alt boyutlardan aldıkları puanlar benzerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin şu anda romantik ilişkisi olma durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci ve tutkulu alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeye bir fark bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Şu anda romantik ilişkisi olan öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci ve tutkulu alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksektir.

Öğrencilerin şu anda romantik ilişkisi olması durumuna göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Öğrencilerin şu anda romantik ilişkisi olması durumuna göre Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin şu anda romantik ilişkisi olması durumuna göre Dini Yönelimler Ölçeğindeki içsel yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar arasında fark olmadığı, dışsal yönelim alt boyutundan aldıkları puanların ise anda romantik ilişkisi olması durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Şu anda romantik ilişkisi olan öğrencilerin dışsal yönelim alt boyutundan aldıkları puanlar, romantik ilişkisi olmayanlara göre düşüktür.

Tablo 17’de araştırmaya katılan öğrencilerin *daha önce romantik ilişkisi olma* durumuna Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanların karşılaştırması amacıyla uygulanan bağımsız örneklem t testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 17.

Öğrencilerin daha önce romantik ilişkisi olma göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Daha önce romantik ilişkisi	n	$\bar{x}$	s	t	p
HCTÖ-Onaylayıcılık	Olmayan	26	38,31	9,40	-2,482	0,014*
	Olan	187	32,90	10,54		
HCTÖ-Doğum kontrolü	Olmayan	26	11,96	2,16	0,072	0,942
	Olan	187	11,91	3,22		
HCTÖ-Paylaşım	Olmayan	26	14,04	4,34	-2,128	0,034*
	Olan	187	16,13	4,74		
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Olmayan	26	15,46	4,06	-0,710	0,478
	Olan	187	14,79	4,60		
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Olmayan	26	79,77	9,25	1,807	0,072
	Olan	187	75,73	10,86		
AİTÖ-Özgeci	Olmayan	26	10,19	3,09	-1,738	0,084
	Olan	187	11,42	3,42		
AİTÖ-Arkadaşça	Olmayan	26	11,35	3,27	-0,959	0,339
	Olan	187	12,13	3,98		
AİTÖ-Tutkulu	Olmayan	26	12,69	2,95	-1,460	0,146
	Olan	187	13,74	3,48		
AİTÖ-Mantıklı	Olmayan	26	12,65	3,76	0,838	0,403
	Olan	187	12,01	3,65		
AİTÖ-Oyun gibi	Olmayan	26	10,08	2,87	-0,470	0,639
	Olan	187	10,38	3,11		
AİTÖ-Sahiplenici	Olmayan	26	11,27	2,95	-0,971	0,333
	Olan	187	11,92	3,23		
YİYE-Kaygılı bağlanma	Olmayan	26	3,01	0,89	-1,415	0,159
	Olan	187	3,35	1,18		
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Olmayan	26	3,41	0,80	-0,495	0,621
	Olan	187	3,50	0,87		
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Olmayan	26	160,19	18,63	0,261	0,794
	Olan	187	158,76	27,08		
DYÖ-İçsel yönelim	Olmayan	26	32,62	9,44	0,257	0,797
	Olan	187	32,14	8,77		
DYÖ-Dışsal yönelim	Olmayan	26	32,81	10,76	0,614	0,540
	Olan	187	31,42	10,77		

*p<0,05

Öğrencilerin daha önce romantik ilişkisi olma durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık ve paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Daha önce romantik ilişkisi olan öğrencilerin ölçekte bulunan onaylayıcılık alt boyutundan aldıkları puanlar hiç romantik ilişkisi olmayanlara göre düşük, paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar ise yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin daha önce romantik ilişkisi olma durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Öğrencilerin daha önce romantik ilişkisi olma göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin daha önce romantik ilişkisi olma durumuna göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Öğrencilerin daha önce romantik ilişkisi olma durumuna göre Dini Yönelim Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin *cinsel yaşantılarına* göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanların karşılaştırması amacıyla uygulanan ANOVA sonuçları Tablo 18.'de verilmiştir.

Tablo 18.

Öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanlarının karşılaştırılması

	Cinsel yaşantı	n	$\bar{x}$	s	Min	Max	F	p	Fark
HCTÖ-Onaylayıcılık	Düzenli	29	28,03	11,51	10,00	50,00	36,066	0,000*	1-3
	Düzensiz	44	25,14	7,35	10,00	41,00			2-3
	Hiç olmadı	140	37,35	9,09	10,00	50,00			
HCTÖ-Doğum kontrolü	Düzenli	29	13,00	2,41	5,00	15,00	4,806	0,009*	1-3
	Düzensiz	44	12,68	2,12	8,00	15,00			2-3
	Hiç olmadı	140	11,46	3,39	3,00	15,00			
HCTÖ-Paylaşım	Düzenli	29	18,52	4,49	9,00	25,00	17,750	0,000*	1-3
	Düzensiz	44	18,25	3,76	9,00	25,00			2-3
	Hiç olmadı	140	14,58	4,56	5,00	25,00			
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	Düzenli	29	14,52	4,63	5,00	25,00	11,957	0,000*	1-3
	Düzensiz	44	12,16	3,77	5,00	20,00			2-3
	Hiç olmadı	140	15,79	4,41	6,00	25,00			
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği	Düzenli	29	74,07	12,42	53,00	99,00	32,776	0,000*	1-2
	Düzensiz	44	68,23	7,62	53,00	87,00			1-3
	Hiç olmadı	140	79,18	9,85	56,00	104,00			2-3
AİTÖ-Özgeci	Düzenli	29	11,72	4,28	4,00	20,00	0,721	0,487	
	Düzensiz	44	11,61	2,65	5,00	17,00			
	Hiç olmadı	140	11,07	3,41	4,00	19,00			
AİTÖ-Arkadaşça	Düzenli	29	11,66	4,43	4,00	20,00	0,476	0,622	
	Düzensiz	44	11,68	3,16	5,00	18,00			
	Hiç olmadı	140	12,22	4,00	4,00	20,00			
AİTÖ-Tutkulu	Düzenli	29	14,38	3,33	7,00	20,00	1,192	0,306	
	Düzensiz	44	13,11	3,05	6,00	18,00			
	Hiç olmadı	140	13,61	3,55	4,00	20,00			
AİTÖ-Mantıklı	Düzenli	29	10,17	4,22	4,00	20,00	5,252	0,006*	1-3
	Düzensiz	44	11,93	3,44	4,00	17,00			
	Hiç olmadı	140	12,54	3,50	4,00	20,00			
AİTÖ-Oyun gibi	Düzenli	29	10,45	3,64	4,00	19,00	1,322	0,269	
	Düzensiz	44	10,98	2,60	5,00	16,00			
	Hiç olmadı	140	10,12	3,08	4,00	17,00			
AİTÖ-Sahiplenici	Düzenli	29	12,41	3,76	5,00	20,00	0,747	0,475	
	Düzensiz	44	11,48	2,80	7,00	17,00			
	Hiç olmadı	140	11,84	3,20	4,00	20,00			
YİYE-Kaygılı bağlanma	Düzenli	29	3,64	0,94	1,67	5,33	3,732	0,026*	1-3
	Düzensiz	44	3,57	1,15	1,33	6,67			
	Hiç olmadı	140	3,15	1,17	1,33	6,50			
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	Düzenli	29	3,39	1,02	1,33	5,06	0,377	0,686	
	Düzensiz	44	3,57	0,84	1,28	5,06			
	Hiç olmadı	140	3,48	0,84	1,33	5,39			
Öznel İyi Oluş Ölçeği	Düzenli	29	158,62	29,04	124,00	222,00	0,750	0,474	
	Düzensiz	44	154,77	25,36	125,00	229,00			
	Hiç olmadı	140	160,31	25,84	117,00	217,00			
DYÖ-İçsel yönelim	Düzenli	29	26,24	9,69	15,00	44,00	14,724	0,000*	1-3
	Düzensiz	44	29,32	8,11	11,00	44,00			2-3
	Hiç olmadı	140	34,34	8,06	11,00	55,00			
DYÖ-Dışsal yönelim	Düzenli	29	22,76	11,41	11,00	46,00	22,775	0,000*	1-2
	Düzensiz	44	27,48	9,66	11,00	44,00			1-3
	Hiç olmadı	140	34,71	9,48	11,00	55,00			2-3

* $p < 0,0$

Tablo 18. incelendiğinde öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte bulunan onaylayıcılık, doğum kontrolü, paylaşım ve araç olarak görme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Daha önce hiç cinsel birliktelik yaşamamış olan öğrencilerin ölçek genelinden ve ölçekte yer alan onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanlar diğer öğrencilere göre yüksek, paylaşım ve doğum kontrolü alt boyutlarından aldıkları puanlar ise düşüktür. Ayrıca düzenli cinsel yaşantısı olan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden aldıkları puanlar, düzensiz cinsel yaşantısı olanlara göre yüksektir.

Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan mantıklı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Daha önce hiç cinsel birliktelik yaşamamış olan öğrenciler bu alt boyuttan, düzenli cinsel yaşantısı olan öğrencilere göre daha yüksek puan almıştır. Öğrencilerin cinsel yaşantılarına olma göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan özgeci, arkadaşça, tutkulu, oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Araştırmaya alınan öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde bulunan kaygılı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Düzenli bir cinsel yaşantısı olan öğrencilerin kaygılı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar hiç cinsel birliktelik yaşamamış olan öğrencilere göre daha yüksektir. Öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinde bulunan kaçınmacı bağlanma alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Öğrencilerin daha cinsel yaşantılarına göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. ($p>0,05$). Öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre Dini Yönelim Ölçeğinde yer alan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir

($p<0,05$). Daha önce hiç cinsel birliktelik yaşamamış olan öğrenciler içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutundan diğer öğrencilere göre daha yüksek puan almıştır. Ayrıca düzenli cinsel yaşantısı olan öğrencilerin dışsal yönelim puanları düzensiz cinsel yaşantısı olan öğrencilerden daha düşük bulunmuştur.

4.3 Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Dini Yönelim Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonel Bulgular

Tablo 19.'da araştırmaya dahil edilen öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE), Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) ve Dini Yönelim Ölçeği (DYÖ) puanları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla uygulanan Pearson testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo incelediğinde araştırmaya katılan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan oyun gibi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında negatif yönlü, tutkulu alt boyutundan aldıkları puanlar arasında ise pozitif yönlü korelasyonlar olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan oyun gibi alt boyutundan aldıkları azalmakta, tutkulu alt boyutundan aldıkları puanlar ise artmaktadır.

Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar da artmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ve pozitif yönlü korelasyonlar saptanmıştır ($p<0,05$). Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar artmaktadır.

Tablo 19.*Öğrencilerin HCTÖ, AİTÖ, YİYE, ÖİÖÖ ve DYÖ puanları arasındaki korelasyonlar*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Onaylayıcılık (1)	1															
Doğum kontrolü (2)	-0,345*	1														
Paylaşım (3)	-0,590*	0,468*	1													
Araç olarak değerlendirme (4)	0,563*	-0,332*	-0,583*	1												
Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği (5)	0,859*	0,017	-0,250*	0,622*	1											
Özgeci (6)	-0,084	0,079	0,093	-0,003	-0,020	1										
Arkadaşça (7)	0,030	0,018	0,035	-0,060	0,024	0,305*	1									
Tutkulu (8)	0,050	0,240*	0,089	-0,004	0,156*	0,449*	0,491*	1								
Mantıklı (9)	0,198*	-0,102	-0,098	0,010	0,126	0,265*	0,296*	0,392*	1							
Oyun gibi (10)	-0,226*	0,041	0,119	-0,163*	-0,226*	0,286*	0,201*	0,114	0,289*	1						
Sahiplenici (11)	0,005	0,118	0,152*	-0,063	0,079	0,617*	0,332*	0,478*	0,437*	0,463*	1					
Kaygılı bağlanma (12)	0,020	-0,109	-0,033	0,189*	0,054	0,010	-0,021	-0,004	-0,035	-0,066	-0,044	1				
Kaçınmacı bağlanma (13)	0,075	-0,129	-0,059	0,092	0,050	-0,009	0,050	-0,065	-0,003	-0,001	-0,075	0,220*	1			
Öznel İyi Oluş Ölçeği (14)	0,206*	0,243*	-0,040	0,134	0,312*	-0,049	0,018	0,290*	0,104	-0,159*	-0,083	0,019	0,097	1		
İçsel yönelim (15)	0,264*	-0,165*	-0,164*	0,095	0,179*	0,023	0,055	0,003	0,291*	0,029	0,118	-0,041	0,042	0,135*	1	
Dışsal yönelim (16)	0,310*	-0,143*	-0,165*	0,120	0,241*	-0,042	0,084	-0,015	0,286*	0,058	0,083	-0,078	0,077	0,139*	0,881*	1

* $p < 0,05$

Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar ile Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan oyun gibi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ve negatif yönlü korelasyonlar olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan oyun gibi alt boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır. Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları ile Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinde yer alan doğum kontrolü ve onaylayıcılık alt boyutundan, Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği toplam puan ve Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan tutkulu alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü korelasyonlar saptanmıştır ($p<0,05$). Buna göre öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları arttıkça, Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği toplam puan, Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinde yer alan doğum kontrolü, onaylayıcılık alt boyutundan ve Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan tutkulu alt boyutundan aldıkları puanlar da artmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar ile Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan mantıklı alt boyutundan, Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık boyutundan ve ölçek genelinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel ve dışsal alt boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan mantıklı alt boyutundan, Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği onaylayıcılık alt boyutu ve ölçek genel toplamından aldıkları puanlar da artış göstermektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar ile Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinde bulunan doğum kontrolü ve paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü korelasyonlar saptanmıştır ($p<0,05$). Buna göre Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel ve dışsal alt boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinde bulunan doğum kontrolü ve paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar azalmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar ile Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Öğrencilerin Dini Yönelim Ölçeğinde bulunan içsel

ve dişsal alt boyutlarından aldıkları puanlar arttıkça, ile Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar da artış göstermektedir.

4.4 Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğİ, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğİ, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Dini Yönelim Ölçeğİ Puanları ile Öznel İyi Oluş Ölçeğİ Puanları Arasındaki Regresyonel Bulgular

Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğİ (HCTÖ), Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğİ (AİTÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE) ve Dini Yönelim Ölçeğİ (DYÖ) puanlarının Öznel İyi Oluş Ölçeğİ puanlarını yordamasına ilişkin yapılan doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 20.'de gösterilmiştir.

Tabloya göre öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutlarından, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan tutkulu ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanların Öznel İyi Oluş Ölçeğİ puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı ve Öznel İyi Oluş Ölçeğİ puanlarındaki varyansın %30,8'ini açıkladığı görölmüştür ($p<0,05$). Buna göre öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan sahiplenici alt boyutundan aldıkları puanların Öznel İyi Oluşu azalttığı, Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutundan ve Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan tutkulu alt boyutundan aldıkları puanların ise Öznel İyi Oluşu artırdığı tespit edilmiştir.

Tablo 20.

Öğrencilerin HCTÖ, AİTÖ, YİYE ve DYÖ puanlarının ÖİÖÖ puanlarını yordaması

	Standardize Olmayan		Standardize	t	p
	Katsayılar		Katsayılar		
	B	SH	Beta		
(Sabit)	65,670	18,946		3,466	0,001*
HCTÖ-Onaylayıcılık	0,490	0,216	0,198	2,271	0,024*
HCTÖ-Doğum kontrolü	2,697	0,605	0,320	4,455	0,000*
HCTÖ-Paylaşım	0,245	0,473	0,044	0,519	0,605
HCTÖ-Araç olarak değerlendirme	0,606	0,467	0,105	1,296	0,196
AİTÖ-Özgeci	-0,402	0,612	-0,052	-0,656	0,513
AİTÖ-Arkadaşça	-0,690	0,475	-0,103	-1,454	0,147
AİTÖ-Tutkulu	2,905	0,630	0,381	4,613	0,000*
AİTÖ-Mantıklı	0,572	0,533	0,080	1,073	0,285
AİTÖ-Oyun gibi	-0,218	0,621	-0,026	-0,352	0,725
AİTÖ-Sahiplenici	-2,202	0,744	-0,269	-2,959	0,003*
YİYE-Kaygılı bağlanma	-0,014	1,428	-0,001	-0,010	0,992
YİYE-Kaçınmacı bağlanma	3,646	1,879	0,120	1,941	0,054
DYÖ-İçsel yönelim	0,476	0,383	0,161	1,241	0,216
DYÖ-Dışsal yönelim	-0,048	0,321	-0,020	-0,150	0,881

* $p < 0,05$, $R^2 = 0,308$

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada Üniversite öğrencilerinde Bağlanma, Dini Yönelim, Aşka İlişkin ve Cinsel Tutumlar ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler korelasyonel ve regresyonel olarak incelenmiştir. Ayrıca demografik veriler ve ilgili ölçeklerdeki alt boyutlar arasındaki ilişkiler ile ilgili de analizler yapılmıştır. Bu bölümde çalışma bulguları literatür ışığında tartışılacaktır.

5.1 Demografik verilere göre üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri, aşk tutumu, cinsel tutum, dini yönelim ve öznel iyi oluş farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemde öğrencilerin yaşı, cinsiyeti gibi demografik verileri ile ölçek alt boyutlar arasında analiz yapılmış, demografik verilere göre istatistiksel açıdan anlamı fark olup olmadığına bakılmıştır.

Öncelikle yapılan analizler sonucunda yaş gruplarına göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Dini Yönelim Ölçeği ve Öznel İyi Oluş Ölçeği' deki puanların karşılaştırılmasına ilişkin yapılan ANOVA sonuçlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı fark olmadığı izlenmiştir. Yaşa göre diğer ölçek parametrelerinde farklılaşmanın olmaması yaş grupları arasındaki yakınlık ve örneklemin özelliğinden kaynaklanmış olduğu düşünülmüştür.

Yaş gruplarına göre bakılan Hendrick Cinsel tutumlar ölçeğinde ise 23 yaş ve üzeri grupta onaylayıcılık alt boyutu puanı diğer öğrencilere göre istatistiksel açıdan anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Bu alt boyutun toplamından alınan düşük puanlar yanıt verenin gelişi güzel cinsel yaşamı ve bu yaşama yönelik tutumu olduğuna işaret etmektedir. Çalışmamızda yaş grupları birbirine çok yakın olmasına rağmen bu farkın çıkması yaş ilerledikçe bireylerin cinsel

yaşamda daha onaylayıcı ve özgür olduklarını, gelişi güzel cinsel yaşama yönelik tutum sergilediklerini, partnerlerine bağlamadan, kuralsız ve çok sayıda cinsel partnere cinselliği kabul edebildiklerini göstermektedir. Yaş ve cinsel tutumlar hakkında yapılan araştırmalar daha çok yetişkinlik, yaşlılık veya menapoz/andropoz döneminde değişen cinsel tutumları kapsamaktadır. Çalışmalar onaylayıcılık boyutunun yaş ilerledikçe genç yaşa göre azaldığını belirtmiştir (Gall, Mullet ve Shafighi, 2002). Bu çalışmada çıkan sonuç ve ilgili yaş grubu için bir çalışmaya rastlanmamış olsa da gençlerin yaşları ve sınıfları ilerledikçe daha özgür cinsellik yaşadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin cinsiyetleri değerlendirilerek yapılan analizlerde Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri kaygılı ve kaçınmacı alt boyutu, Dini Yönelim Ölçeği ve Öznel İyi Oluş Ölçeği' deki puanlar arasında uygulanan bağımsız örneklem t-testi sonucuna göre istatistiksel açıdan anlamı fark olmadığı izlenmiştir.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden alınan puanlar arasında cinsiyetler arası fark saptanmamıştır. Yine bazı çalışmalar bu bulgu ile uyumlu olarak bağlanma stilleri ve cinsiyet arasında istatistiksel açıdan anlamı fark bulamamıştır (Van Ijzendoorn ve Bakermans-Kranenburg, 2010). Öte yandan Remshard'ın (1999) yaptığı bir araştırma erkeklerin kadınlara göre daha fazla kaçınan bağlanma stiline sahip olduğunu göstermiştir. Bartholomew ve Horowitz'in (1991) çalışmasında kaygılı bağlanmanın kadınlarda daha sık olduğu belirtilmiştir. Bu araştırmada bağlanma stillerinin cinsiyetler arası farklı çıkmaması örneklem özelliğinden ve kadın erkek sayısındaki eşitsizlikten kaynaklanması muhtemeldir.

Öğrencilerin cinsiyetine göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Kadın öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden erkek öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Bu konuda literatürdeki araştırmaların sonuçları değişiklik göstermektedir. Öznel İyi Oluş araştırmaları sıkça cinsiyeti incelemiş olmakla birlikte kadın erkek arasında önemli ölçüde fark bulunamamıştır (Diener ve Ryan, 2009). Diener ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında da erkekler ve kadınlar arasında öznel iyi olma düzeyinde çok az farklılık çıkmıştır. Ayrıca ülkemizde 700 üniversite öğrencisi ile yapılan bir doktora çalışmasında cinsiyetler arası fark bulunamamıştır (Dost, 2004). Bunun

yanında Cenkseven (2004) tarafından yapılan çalışmada cinsiyetin toplam varyansa etkisinin çok az olduğunu belirlenmiştir. Yine Fujita, Diener ve Sandvik (1991), yaptığı çalışmada cinsiyetin öznel iyi oluşta varyansın %1'inden azını etkilediğini saptamıştır. Bazı çalışmalar ise kadınların daha yoğun mutluluk ve mutsuzluk yaşadıklarını belirtmiştir (Akt. Diener ve Ryan, 2009). Kelley ve Stack (2000) tarafından yürütülen çalışma ise kadın ve erkekler arasında iyi oluş düzeylerinin farklı olduğu belirtmiştir (Akt. Dost, 2004). Bu farklılıkların kültürden veya kadın ve erkeğin toplum içindeki yerinden kaynaklandığı yargısı olsa da mevcut çalışmanın örnekleminin Tıp Fakültesi öğrencileri olduğu düşünüldüğünde kadınların daha özgür, sosyal olarak daha iyi durumda olduğu ve öznel iyi oluşlarının daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Dini Yönelim Ölçeği açısından değerlendirildiğinde çalışmada cinsiyetler arası farklılaşma saptanmamıştır. Benzer şekilde Öztürk'ün (2017) ergenler ve dindarlık üzerine yaptığı 540 kişiden oluşan çalışmasından cinsiyetlere göre dindarlık puanlarında farklılık saptanmamıştır. Öte yandan Şentepe ve Güven (2015) kişilik özellikleri ve dindarlık ile ilgili yaptıkları yayında dindarlık puanı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılaşma bulmuştur. Mevcut çalışmanın sonucu cinsiyetin dini yönelimler üzerinde bir etkisi olmadığını göstermiş olup, kullanılan ki boyutlu ölçek nedeniyle olabileceği düşünülmüştür. Alanyazındaki benzer çalışmalarda daha çok dindarlık ölçeği gibi tek dindarlığı tek boyutu ölçen araçlar kullanılmıştır.

Öte yandan öğrencilerin cinsiyetine göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan onaylayıcılık, paylaşım ve araç olarak değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanlar kadınlara göre daha düşük, paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar ise daha yüksektir.

Tarih boyu kadınların cinsel tutumları daha konservatif olurken, erkekler daha liberal olarak gözlenmiştir. Bu son yıllarda bazı toplumlarda değişiklik gösterse de literatür bu tutumda kadın erkek eşitliği gösterememiştir. Kültür ve toplumsal tutumun etkisi bireylerin cinsel davranış ve düşüncelerini değiştirebilse de

genel olarak dünya üzerinde erkekler daha özgür, ben merkezci ve onaylayıcı tutum sergilerler. Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği onaylayıcılık alt boyutundan düşük puan yanıt verenin gelişi güzel cinsel yaşamı ve bu yaşama yönelik tutumu olduğuna işaret etmektedir (Karaçam, 2012). “*Birisiyle seks yapmak için ona bağlanmak zorunda değilim.*”, “*Tek gecelik ilişkiler, bazen çok eğlenceli olabilir.*”, “*Çok sayıda partnerle seks yapmaktan hoşlanırım.*” şeklindeki ifadeler ölçekte onaylayıcı boyut ile ilgilidir. Benzer ilişki birçok araştırmada ortaya koyulmuştur (Hendrick 1985; Hendrick ve Hendrick, 1987a, 1987b, 1987c; Frey ve Hojjat, 1998; Gall, 2002; Karaçam, 2012; Sprecher, 2013). Dolayısıyla bulgu alanyazınla paralellik göstermektedir.

Öte yandan erkeklerin araç olarak değerlendirme alt boyutundan aldıkları puanlar kadınlara göre düşük olup, bireyin cinsel yaşamında kendisini merkeze alma eğiliminde olduğunu, biyolojik ve faydacı cinsel tutuma yöneldiğine işaret etmektedir (Karaçam, 2012). “*En iyi seks, kendi zevkine odaklandığın sekstir.*”, “*Seks, öncelikle fiziksel bir şeydir.*”, “*Seks, esasen yemek yemek gibi bir beden işlevidir.*” gibi maddeler araç olarak değerlendirmeyi ölçen maddelerdir. Evrimsel anlamda bakıldığında kadın ve erkeğin farklı cinsel strateji ve tutumlarını olması beklenebilir bir durumdur. Kadınlar her ay için bir tane döllenecek yumurtasının varlığı ve üreme çağında sınırlı kaynağının olması, onun cinsel ilişkiye gireceği partnerde bağlılık, güven, tek eşlilik araması gerçeğinin evrimsel yorumudur. Tam tersi olarak erkekte duygusal yakınlık ve bağlılığa önem vermeden cinsellikte haz, gelişigüzel ve daha fazla cinsel partner arayabilir. Çünkü erkeğin sperm üretimi sınırlı değildir ve kaynağını tek partnerde kullanmak istemez ve genini yaymak ister (Petersen ve Hyde, 2011). Bu evrimsel bakış açısı kadın ve erkeğin farklı üreme stratejisini ve cinsel tutumunu açıklamaktadır. Ayrıca toplumumuzun cinselliğe bakış açısı düşünüldüğünde bu bulgu şaşırtıcı değildir. Öte yandan kadınların cinsellikte yakınlık aradıkları, cinselliği aşkın ifadesi olarak kullandıkları bilinen bir gerçektir. Sonuç olarak alınan sonuçlar şaşırtıcı alanyazınla uyumluluk göstermektedir (Hendrick 1985; Hendrick ve Hendrick, 1987a, 1987b, 1987c; Frey ve Hojjat, 1998; Gall, 2002; Karaçam, 2012).

Çalışmamızda farklı olarak Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği paylaşım alt boyutundan aldıkları puan kadınlara göre yüksektir. Bu alt boyut toplum tarafından kabul edilebilir ideal cinsel tutuma işaret etmektedir. Alınan yüksek

puanlar bireyin ideal cinsel tutum sergilemeye yönelik olduğunu göstermektedir (Karaçam, 2012). *“Birbirini çok seven iki kişi arasındaki cinsel ilişki, en üst düzeydeki insan etkileşimidir.”*, *“Seks, yaşamın çok önemli bir parçasıdır”*, *“İki kişi arasında en yakın iletişim tarzı sekstir.”* gibi anket maddeleri paylaşım alt boyutunu belirlemektedir. Ayrıca bu puanın yüksekliği cinselliğin yakınlık boyutu ile ilişkilidir. Orijinal çalışmada paylaşım puanları kadınlarda daha yüksek çıksa da ölçek sahibinin de belirttiği gibi cinsiyetler arası ayrım en fazla onaylayıcılık (alt boyut soru sayısının fazlalığı nedeniyle olabilir) ve ikinci olarak araç için değerlendirme için uygundur (Hendrick ve Hendrick, 1987c). Yine aynı araştırmacılar tarafından yapılan bir çalışmada ise paylaşım alt boyutunda cinsiyetler arası fark bulunamamıştır (Hendrick, 1985). Karaçam (2012) tarafından yapılan orijinal ölçek uyarlama çalışmasında da paylaşım alt boyutunda kadın erkek arasında önemli farklılık çıkmamıştır. Karaçam’ın çalışmasında puanların cinsiyetler arası benzer çıkması ve bu çalışmada ise erkeklerin yüksek puanlar alması orijinal çalışma ile karşılaştırıldığında kültürel farklara bağlanmaktadır. Çünkü gelişmiş toplumlar ve diğer toplumlarda cinselliğe bakış oldukça farklılaşmaktadır. Kadın ve erkek arasında cinsellik açısından çifte standart bulunmaktadır. Çoğu çevre için evlilik öncesi cinsel birliktelik özellikle kadınlar için uygun görülmemekte, genç erkeklerin cinsel etkinliği kabul edilirken, genç kadınların cinsel aktiviteleri yasaklanmaktadır. Devam etmekte olan kızlık zarı ve namus algısı özellikle kadınlarda cinsel tutumları etkilemekte, değerler çoğu zaman toplum tarafından konulan kurallara üzerinden yürütülmektedir. Dolayısıyla kadın cinselliğinin toplumsal tabularla baskılanması örneklemdaki sorulara verilen cevapları etkilemiş gibi gözükmektedir.

Çalışma örnekleminde öğrencilerin ekonomik durumuna göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan onaylayıcılık, doğum kontrolü ve araç olarak değerlendirme alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiş olup, üst düzey ekonomik durumda olan öğrencilerin paylaşım alt boyutundan alt düzey öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Bu üst sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin toplum tarafından

kabul edilebilir ideal cinsel tutumuna işaret etmektedir. Alınan yüksek puanlar bireyin ideal cinsel tutum sergilemeye yönelik tutum içerisinde olduğunu göstermektedir. Bununla ilgili literatür çalışmasına rastlanmamış olsa da ekonomik düzeyin iyi oluş, cinsel eğitim ve bilgi seviyesinde artma, aileden veya çevreden edinilen olumlu cinsel tutum ve davranış belirtisi olduğu düşünülebilir. Bu nedenle bu bireylerin toplumsal açıdan kabul edilebilir, paylaşma, iletişime ve yakın ilişkiye açık bireyler olduğu yorumu yapılabilir.

Çalışmada öğrencilerin cinsiyetine göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan arkadaşça (Storge) tutkulu (Eros), mantıklı (Pragma), oyun gibi (Ludus) ve sahiplenici (Mania) alt boyutlardan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan özgeci alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu ve erkek öğrencilerin özgeci alt boyutundan aldıkları puanların kadınlara göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin özgeci alt boyutundan aldığı puanların yüksek olması diğer benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örnek olarak Türkiye'de 576 öğrenciye uygulanan aşk stilleri, demografik değişkenler, ana-babaya bağlanma ve kişilik özelliklerinin birlikte değerlendirildiği bir çalışmada benzer sonuç alınmıştır (Durmaz ve Ercan, 2019). Yine Büyükşahin ve Hovardaoğlu (2004) tarafından yapılan bir çalışmada Lee'nin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği 53 çift üzerinde uygulanmış, varyans analizleri sonucunda cinsiyetin temel etkisinin sadece özgeci aşk tutumu ile ilgili olduğu saptanmış, bu çalışmada da diğer aşk tutumları yönünden cinsiyetler arası fark bulunamamıştır. Büyükşahin (2006) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise yine erkeklerin özgeci aşk puanları kadınlardan yüksek bulunmuştur. Hendrick ve arkadaşları (1998) tarafından Aşk Tutumları Ölçeği Uzun formu kullanılarak yapılan bir çalışmada yapılan çalışmada ise kadınların Storge, Pragma ve Mania stili aşkı, erkeklerin ise Ludus tipi aşkı tercih ettikleri, Eros ve Agape tutumları arasında fark olmadığı ortaya konulmuştur. Aynı ekibin yaptığı Aşk Tutumları Ölçeği, Kısa Formu ile yapılan ikinci çalışmada ise Eros ve Mania tutumunda fark bulunamamış, Ludus ve Agape aşk tutumu erkekler tarafından, Storge ve Pragma aşk tutumu kadınlar tarafından tercih edilmiştir. 2001 yılında 439 kadın, 111 erkek ile yapılan bir çalışmada ise erkeklerde Ludus ve Agape aşk tutum puanlarının anlamlı olarak yüksek olduğunu bulmuş, diğer aşk

tutumlarında cinsiyetler arası anlamlı fark saptamamıştır (Worobey, 2001). Yine Neto (1993) tarafından yapılan çalışmada da Ludus ve Agape aşk tutumlarının erkeklerde kadınlara göre fazla olduğunu saptanmıştır. Bu çalışmada Agape aşk tutumunun erkekler tarafından kadınlara oranla daha fazla görülmesi sebebiyle literatürle uyumludur.

Agapik aşk Eros ve Storge aşk biçiminin birleşmesi ile oluşur, partnerini en fazla düşünen aşk tutumu olup, ilişkiden doyum aldığı sürece karşılık beklemez, kendisini partnerine adar. Evrimsel açıdan bakıldığında erkeğin koruyucu olması ilişkilerde beklenen bir durumdur. Ülkemizde kültürel olarak ataerkil bir tutum benimsenmesi bu sonucun sebeplerinden biri olmaktadır. Büyüksahin (2006) ve Neto (2003) tarafından açıklandığı gibi kadınların artık daha özgür olması neticesinde erkeklerin partnerlerini kaybetmemek için özgeci davranışlarda bulunması da bu sonucu açıklayabilir. Mevcut çalışmaların çoğunu farklı bölümlerde okuyan öğrenciler oluşturmakta, birkaç çalışma yetişkin çiftleri ele almaktadır. Araştırmada örneklemin Tıp Fakültesi öğrencilerinden oluşuyor olması daha sorumluluk sahibi, daha özverili gençlerden oluştuğunu da düşündürmektedir.

Ludus aşk tutumu bağlayıcılığı düşük, eğlenceye düşkün ve multipartnerli bir aşk türüdür. Ludus aşk tutumu yapılan birçok çalışmada erkeklerin tercih ettiği bir tutum iken mevcut örnekleme anlamlı farklılaşma göstermemiştir. Burada toplumsal etkilerden bahsedilebilir. Multipartnerli olma, sık partner değiştirme gibi davranışlar Türk kültüründe onay görmemektedir. Toplumun tek eşli olma ve ilişkiyi sürdürme eğilimi buna sebep olmuş olabilir. Ayrıca bu durumun örneklemden kaynaklaması ve öğrencilerin Tıp Fakültesi gibi ağır bir bölümde okuyor olması gerekçe gösterilebilir. Diğer alt boyutlarla ilgili kadın erkek arası anlamlı fark bulunmayışı birçok araştırma ile benzerlik gösterse de örneklemdaki kadın erkek eşitsizliği ile de açıklanabilir.

Araştırmada öğrencilerin ekonomik durumuna göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan özgeci, arkadaşça, tutkulu, mantıklı ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Araştırmaya alınan öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde yer alan oyun gibi alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Alt düzeyde ekonomik

durumda olan öğrencilerin oyun gibi aşk alt boyutundan aldıkları puanlar orta düzeye göre daha yüksektir. Bu değişkenler arasında literatürde net bir bilgiye rastlanamamıştır. Ludus aşk boyutunda sık partner değiştirme, aşkı eğlence gibi görme ve bağlayıcılığı düşük bir tutum vardır. Sosyo-ekonomik seviye azaldıkça kültürel, evrimsel, bilişsel sosyal öğrenme veya sosyal yapısal teori çerçevesinde bu tarz tutumların desteklenmesi olası bir durum olabilir.

Ayrıca öğrencilerin ekonomik duruma göre Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan paylaşım alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiş olup, üst düzey ekonomik durumda olan öğrencilerin paylaşım alt boyutundan alt düzey öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Bu fark diğer tutumlar için gösterilememiştir. *“İki kişi arasında en yakın iletişim tarzı sekstir”, “Seks, yaşamın çok önemli bir parçasıdır.”* şeklindeki ifadeler cinsel tutum ölçeğinin paylaşım alt boyutunu göstermektedir. Alınan yüksek puan birey sorumlu ve hoşgörülü cinselliği tercih etme eğiliminde olduğunu ve cinsel eşini merkeze aldığını göstermektedir. Ekonomik düzeyin artması bireylerin daha hoşgörülü bir çerçevede ilişkiyi merkeze almasına neden olarak, ilişkilerdeki kadın erkek çiftte standardına engel oluyor olması muhtemeldir. Literatürde benzer çalışmaya rastlanmamış olması yorum yapmayı zorlaştırmaktadır.

Araştırmada ekonomik durumu üst düzey öğrenciler, orta ve alt boyuta, orta boyuttakiler ise alt boyuttakilere göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden yüksek puan almış olup, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir. Bu bulgu alanyazındaki sonuçlar ile paralellik göstermektedir (Diener, 1984; Diener vd., 1997; Diener ve Seligman, 2002; Diener, vd., 2002; Cenkseven, 2004; Dost, 2005; Eid ve Larsen, 2008; Diener ve Ryan, 2009). Cenkseven'nin (2004) aktardığına göre Glatzer (1984) öznel iyi olmak için ekonomik durumun önemli olduğunu ama tek başına yeterli olamayacağını söylemiştir. Ayrıca Diener'in (2009) aktardığına göre ise yoksul ülkelerde artan gelir iyi oluşu önemli ölçüde etkiler, fakat daha yüksek miktar gelirlerin yaşam doyumuna olan etkisi hafiflemektedir. Kasser ve Kanner (2004) ise paranın varlığına fazlaca yatırım yapan bireylerin daha az pozitif daha fazla negatif duygu yaşadığını belirtmiştir (Akt. Diener, 2009). Araştırma grubunun üniversite öğrencisi olması nedeniyle yüksek gelirin amaçlara daha kolay ulaşabilme olanağına ve gelecek kaygısının azalmasına imkân sağlayarak öznel iyi oluşa katkıda bulunması

olasıdır. Maslow'un hiyerarşisi üzerinden düşünecek olduğumuzda da gelir düzeyi diğer ihtiyaçlar ile birlikte kişinin kendini gerçekleştirme için ön koşuldur. Bunun dışında üst ekonomik düzeyin orta ekonomik düzeyden, orta ekonomik düzeyin ise alt ekonomik düzeyden daha fazla öznel iyi oluşa sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışmaya göre gelir düzeyi arttıkça öznel iyi oluş artmıştır. Fakat Diener'e (2009) göre iyi oluş ve yaşam doyumu artan gelir düzeylerinde azalmaya başlamaktadır.

Okudukları bölümden memnun olan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu beklenebilir bir durum olarak karşımıza çıkmakta fakat alanyazında karşılaştırılabilir bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tıp fakültesi öğrencilerinin isteyerek bölümü seçip sürdürüyor olması ve gelecekte iş bulma olanaklarının ülkemizde diğer mesleklere göre kolay olması bu sonucu açıklayabilir.

Öğrenciler akademik başarılarına göre incelendiğinde bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle akademik olarak başarılı öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeğinden aldıkları puanlar diğer öğrencilere göre, akademik başarısı orta düzeyde olanların ise başarısız öğrencilere göre yüksek bulunmuştur. Elde edilen bulgular şaşırtıcı olmamakla birlikte literatürde bu konu ile ilgili araştırma kısıtlı olup ülkemizde yapılan Cenkseven (2004) ve Dost'un (2004) çalışmaları ile tutarlıdır. Diener'in (2009) aktardığına göre işini seven birinin amirlerinden takdir alması, daha üretken ve yaratıcı olması ileri sürülmektedir. Öğrenciler açısından baktığımızda da akademik başarı için benzer bir yorum yapılabilir. Dolayısıyla akademik başarının öznel iyi oluşa katkısı bulunmaktadır.

Akademik olarak başarısız öğrenciler Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği doğum kontrol alt boyutundan düşük puan almışlardır. Bu boyutta alınan yüksek puan bireyin sorumlu ve hoşgörülü cinselliği tercih etme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Düşük puanının tam tersini ifade ettiğini düşünüldüğünde bu bireylerin hem cinsel tutumlarında hem de okul hayatlarında sorumluluk almayan bireyler olduğu söylenebilir. Öte yandan alanyazında bu iki konunun karşılaştırıldığı bir çalışma bulunmaması karşılaştırma ve yorum yapmayı zorlaştırmaktadır.

Öğrencilerin romantik ilişkisinin varlığı değerlendirildiğinde, romantik ilişkisi olan öğrencilerin Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan özgeci ve tutkulu alt boyutlarından aldıkları puanlar daha yüksektir. Bu Lee'nin kuramını destekler niteliktedir. Tutkulu aşk hem kendine hem de karşı tarafa güvenen, ilişkide güvende olan, iletişime ve yakınlığa açık aşk türüdür. Özgeci aşk ise tutkulu aşk ve arkadaşça aşkın birleşiminde oluşur, karşısındakini kusurlarını görmeden seven, kendinden çok partnerini düşünen ve bağışlayıcı aşk türüdür. Romantik ilişkide olduğunu beyan edenler bu iki aşk türü olması şaşırtıcı değildir. Öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre aşk tutumları incelendiğinde ise, daha önce cinsel birliktelik yaşamamış öğrencilerin cinsel yaşantısı olanlara göre mantıklı aşk tutumundan yüksek puan alması da beklenebilir bir durumdur. Bilindiği gibi mantıklı aşk tutumunda partner seçimi eğitim, maddiyat, aile gibi rasyonel gerekçelere dayandırılır. Fiziksel çekiciliğin, onaylayıcılığın ve yoğun duygusallığın ön planda olmaması mantıklı aşk tutumundaki öğrenciler için cinselliğin ikinci plana itildiği muhtemeldir. Hakan ve Durmaz (2019) çalışmasında mantıklı aşk stiline sahip bireylerin bugüne kadar yaşadığı ilişki sayısını diğer tutumlara göre daha düşük bulmuştur.

5.2 Bağlanma stili, dini yönelimler, aşka ilişkin tutumlar, cinsel tutumlar ve öznel iyi oluş arasında anlamlı ilişki var mıdır?

Bu bölümde çalışmanın ikinci sorusuna ilişkin bulgulara ait tartışmaya yer verilmiştir. Bu başlık altında her parametrenin ilişkisi elde edilen veriler ve literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Bağlanma ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiye bakıldığında kaygılı ve kaçınmacı bağlanma puanları ile öznel iyi olma hali arasında herhangi bir korelasyona rastlanmamıştır. Literatürde bağlanma stillerinin öznel iyi oluş ile ilgili olduğundan bahsedilse de tam açıklama yapılamamıştır. Bowlby'in kuramını destekler nitelikte güvenli bağlanan bireyler bakıcılarından gerekli desteği görmüş bireyler olarak yaşamları ile ilgili olumlu değerlendirmeler yaparak doyumlarını ve pozitif duygularını arttırmaktadırlar. Yani güvenli bağlanan bireylerin kendini sevmeye layık görme, ötekine güvenme ve yakınlık kurma başarılarının iyi oluşu pozitif yönde yordadığı gösterilmiştir. Güvensiz bağlanan bireylerin ise psikolojik sorunlara daha yatkın olduğu dolayısıyla düşük iyi olma hali gösterdikleri saptanmıştır (Love ve Murdock,

2004). Yine başka bir çalışma kaygılı bağlanan bireylerin iyi oluş ile negatif ilişkisi olduğunu göstermiş ve bu ilişkinin genç erişkinlerde daha güçlü olduğunu ifade etmiştir (Kafetsios ve Sideridis 2006). Mevcut araştırmada anlamlı bulguya rastlanamamış, bunun örneklem veya kişi sayısı yetersizliği ile ilgili olduğu düşünülmüştür.

Dini yönelimlerin alt boyutları öznel iyi olma hali ile ilişkisine bakıldığında hem içsel dini yönelim hem de dışsal dini yönelim puanları ile öznel iyi oluş puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düşük, pozitif yönlü korelasyonlar saptanmıştır. Dini yönelim ve öznel iyi olma hali ile ilgili son zamanlarda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Çalışmalar kimi zaman iki boyutlu dini yönelimi ele almış, kimi zaman ise tek boyutlu dindarlık ele alınmıştır. Çalışmaların çoğu dışsal içsel yönelimin dışsal dini yönelime göre daha fazla iyi oluşa katkıda bulunduğunu (Dezutter vd., 2006) ifade etmiştir. Ardelt ve Koenig (2007) yaptığı çalışmada benzer bulguları saptamıştır (Akt. Diener, 2009). Joshi, Kumari ve Jain (2008) aktardığına göre içsel dini yönelim agresyonu azaltarak, özgüveni artırarak mental sağlığa iyi geldiğini ve bu yolla iyi oluşu arttığı belirtilmiştir. Yine bu çalışmada aktarıldığına göre bazı çalışmalar dışsal dine yönelime nötr bakarken, bazıları bu yönelimin iyi oluşa katkıda bulunmadığı gibi stres kaynağı olduğunu belirtmiştir (Dezutter vd., 2006). Yapılan bir meta analiz çalışmasında dindarlık ve iyi olma hali arasında pozitif güçlü bir ilişki belirtilmiş (Hackney ve Sanders, 2003), Müslümanlarda yapılan bir çalışma ise hem içsel hem dışsal yönelimli dindarlık ve stressiz bir yaşam arasında pozitif anlamlı ilişki saptanmıştır (Khan, 2005). Ülkemizde yapılan bir çalışma elde edilen sonuçlar ile paralellik göstermiş, dindar öğrencilerin öznel iyi oluşlarının dini inancı olmayan öğrencilerden yüksek bulunmuştur (Dost, 2004). Öztürk (2017) tarafından lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada dindarlığın öznel iyi oluşu pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Arvas'ın (2017) incelemesinde de içsel dini motivasyon ile yaşam doyumu ve öznel iyi olma hali arasında anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Çalışma bu açıdan mevcut alanyazın ile uyumludur. Sonuç olarak dini yönelimler öznel iyi oluşun belirleyicilerinden biridir.

Aşka ilişkin tutumların farklılaşması öznel iyi olma hali arasındaki ilişki araştırmanın bir diğer konusudur. Bulgular incelendiğinde öznel iyi oluş ile tutkulu (eros) aşk tutumu arasında orta düzeyde pozitif yönlü, oyun gibi (ludus)

aşk tutumu arasında düşük düzeyde negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar izlenmiştir. Diğer aşk tutumları ile ilgili anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu noktada tutkulu aşk puanı arttığı veya oyun tipi aşk puanı azaldığı için öznel iyi oluş artmaktadır yorumu yapılabileceği gibi öznel iyi oluş arttığı için tutkulu aşk artmakta, oyun gibi aşk azalabilmektedir. Yani ilişki çift yönlüdür. Yine araştırmalar aşk ve öznel iyi oluş arasında lineer olmayan fakat çok boyutlu bir ilişki olduğu üzerinde durmaktadır.

Lee'nin çok renkli aşk kavramı ele alındığında farklı aşk tutumların farklı duygu durumlar oluşturacağı düşünülebilir. Türkiye'de Lee'nin aşka ilişkin sınıflandırmasını temel alarak yapılan bir çalışma sonuçlarına göre eros tipi aşk pozitif duygu ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca mania, agape ve eros tipi aşkların negatif duyguyu yordadığı gösterilmiştir. Yani eros tipi aşk hem pozitif hem negatif duygularla ilişkilidir (Özer ve Tezer, 2008). Benzer bulguya Büyükşahin ve Hovardaoğlu'nun (2004) çalışmasında da rastlanmıştır, tutkulu aşk ve mutluluk arasında güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Galinha ve ark. (2014), üç farklı ülkeden 1574 üniversite öğrenci ile yaptığı geniş, trans kültürel çalışmada bağlanma stilleri, aşk tutumları ve öznel iyi oluşu araştırmış yine tutkulu aşkın öznel iyi oluş ile pozitif ilişkisini, emosyonel yönü olmayan oyun tipi aşkın ise öznel iyi oluş ile negatif ilişkisini saptamıştır. Araştırmacı bu negatif ilişkinin bazı topluluklarda olmadığını (bu çalışma için Amerika), bunun o toplumda yaşanan ilişkilerin bağlayıcılığının az olması şeklinde açıklamışlardır.

Öznel iyi oluşla ilgili çalışmalara baktığımızda insanların sosyal veya romantik ilişkide olması, bu ilişkilerin niteliği öznel iyi oluşun doğrulanmış ve öncül öğeleridir. Yani insanlar başkaları ile iletişimdeyken pozitif duygularını daha fazla ifade etmeye meyillidir (Diener, 2009). Bu açıdan baktığımızda ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırım öznel iyi olma hali ile ilişkili görülmekte olup, bahsedilen doyum ve yatırımın ise aşk tutumundan etkilediği düşünülmektedir. Özetle aşk tutumu, bireylerin ilişki doyumunu, karşı tarafa yaptığı yatırımı belirlediği için öznel iyi oluşa katkıda bulunmaktadır. Başka bir açıdan baktığımızda ise öznel iyi oluş hali yüksek bireylerin ilişki doyumu ve yatırımları diğer bireylere göre yüksektir.

Bununla ilgili alanyazın incelendiğinde Meeks, Hendrick ve Hendrick (1998) tarafından yapılan ilişki doyumu ve aşk biçimlerine bakılan çalışmaya rastlanmış, tutkulu (eros) ve özgeci (agape) aşk tutumlarının öznel iyi oluşla pozitif yönlü korele, sahiplenici (mania) ve oyun gibi (ludus) aşkın ise negatif yönlü korele olduğu saptanmıştır. Yine aynı araştırma tutkulu aşkın ilişkiye yaptığı yatırımın ve karşı tarafın mutluluğunu önemseyerek doyum arttırdığını belirtmiş, öte yandan oyun gibi âşıkların çok sık partner değiştirdiği, ilişkiye emosyonel yatırım yapmadığı ve kaçınmacı duruşları sebebiyle ilişkilerinde doyumun düştüğünü belirtmiştir. Araştırmada ilişkide mutlu olma ile tutkulu aşk ilişkili olup, aşkı oyun gibi görenler ve ilişkide mutlu olma arasında negatif korelasyon saptanmıştır. Bunun yanında çiftlerin mutluluk düzeyi yükseldikçe tutkulu aşk gibi pozitif özellikli aşkları seçmesi de muhtemeldir. Tutkulu âşıkların kendine ve diğerine güvenmesi, değer vermesi öznel iyi oluş açısından anlamlıdır. Diğer yandan oyun gibi âşıklar ilişkilerine anlam yüklemeler ve kısa süreli ilişkileri tercih etme eğilimindedir. Bunun hem ilişkideki doyumu hem de öznel iyi oluşu azaltması beklenmektedir. Bulgular bu çalışmadaki veriler ile paralellik göstermektedir.

Öte yandan Kim ve Hatfield (2004) tarafından aşk stilleri tutkulu arkadaşça olmak üzere iki alt boyutta değerlendirilmiştir. Araştırmacılara göre tutkulu aşk hem olumlu hem de olumsuz duyguların yaşandığı bir tutumdur. Ayrıca aynı araştırmacılara göre toplumsal değerler aşka ilişkin tutumlar ve mutluluk ile ilgilidir. Örneğin bireyselci toplumlarda tutkulu aşk mutluluk ile kolektivist toplumlarda ise acı veya kıskançlık gibi negatif değerler ile eşleşmiştir. Dolayısıyla kültürel altyapı da aşk ve öznel iyi olma hali arasında ilişkiye etki etmektedir.

İnsanoğlunun en gizemli ve kompleks iki konusun birlikteliği hakkında literatürde ne yazık ki çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat eldeki bulgular ve mevcut araştırmanın sonuçları özellikle tutkulu aşkın iyi oluşla olumlu ve anlamlı ilişkisi olduğunu desteklemektedir. Lee (1988) aşk tutumlarının zamanla değiştiğini ifade etmiş, gençken aşkı oyun gibi, sahiplenici veya tutkulu yaşadıklarını, ilerleyen yaşlarda ise mantıklı ve arkadaşça aşk biçimlerinin oluştuğunu belirtmiştir (Akt. Büyüksahin ve Hovardaoğlu, 2004). Çalışma örnekleminin üniversite öğrencisi olduğu

düşünüldüğünde sadece tutkulu ve oyun gibi aşk tutumuna ait veri alınması beklenebilir bir sonuç olmaktadır.

Cinsel tutumlarının alt boyutları ile öznel iyi olma hali arasındaki ilişki incelendiğinde, Öznel İyi Oluş toplam puanları ile Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği toplam puanı, onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutları puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü korelasyon saptanmıştır. Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği toplam puan artışı bireyin ideal, sağlıklı ve dengeli cinsel tutum içerisinde olduğuna işaret ederken, onaylayıcılık alt boyutunun toplam puanının artması yanıt verenin gelişmiş güzel cinsel yaşamı ve bu yaşama yönelik tutumunun olmadığına işaret etmektedir. Aynı şekilde doğum kontrol alt boyutunun artması bireyin sorumlu ve hoşgörülü cinselliği tercih etme eğiliminde olduğunu ve cinsel eşini merkeze aldığını göstermektedir (Karaçam, 2012). Dolayısıyla bulunan sonuçlar kendi içinde tutarlıdır. Aralarındaki ilişkinin çift yönlü olduğunu düşünüldüğünde mutlu bireylerin cinsel tutumlarının sorumlu ve hoşgörülü olduğu, ben merkezci değil, ilişki bazlı oldukları dolayısıyla ideal ve sağlıklı cinsel yaşamları olduğu da söylenebilir.

Baumeister (2000) yaptığı çalışmada erkeklerin cinsellikte ben merkezci, kadınların ise ilişki merkezci olduğunu göstermiştir. Yani kadınlar aşk ve duygusal yakınlık için cinsel birliktelik yaşarken, erkekler kendileri ve kendi deneyimleri için birliktelik yaşar. Yine bu olumsuz ortam kişilerde cinsel disfonksiyona, kaygı ve korkuya, özgüven eksikliğine ve mutsuzluğa neden olmaktadır (Yaşar, Özkan ve Tepeler, 2010). Yani cinsel davranış ve tutum farkları partnerler arasında soruna ve mutsuzluğa yol açabilmektedir.

Bireylerin kendilerini ve partnerlerini zorlamadan, cinselliklerini kendi istek ve arzularına göre yaşamaları, duygusal açıdan sağlıklı bir cinselliktir. Bir eşle yaşanan cinsellikte, çiftlerin yaşananları onaylaması ve aynı duyguları paylaşmaları gerekmektedir (La France, 2010). Ayrıca cinsellik, haz alıp-verme, arzulanma, orgazm olma, bir öteki ile duygusal yakınlık yaşama, iletişim ve paylaşım gibi cinsel birlikteliğin dışında ek öğeleri içerir (Symonds, 2005). Çalışmaların sayısı yetersiz olsa da cinsellikte yaşanan duygusal yakınlık, paylaşım ve hoşgörülü olma gibi öğeler sağlık bir cinsellik olarak tarif edilmektedir. Bu şekilde yaşanan cinselliğin öznel iyi oluşu arttırması

beklenebilir bir sonuçtur. Hooghe'e (2012) göre cinsellik, bireylerin güçlü ve önemli bir parçası olup mutluluğun faktörlerinden biridir. Konu hakkında yapılan çalışmalar cinselliğin insanların yaşam doyumu ve mutluluğa etkisinin pozitif yönde olduğunu ifade etmektedir.

Rosen ve Bachman (2008) tarafından yürütülen, insan cinselliğinin pozitif psikoloji ile etkileşimini belirtip, fiziksel ve emosyonel iyi oluşa katkısını gösteren çalışma dikkat çekicidir. Araştırmacılar cinsel mutluluk ve genel iyi oluş arasında neden sonuç ilişkisinin değil birlikteliğin önemini savunmuşlardır. Çünkü cinsel mutluluğun mu iyi oluş getirdiği, halihazırda fiziksel ve duygusal olarak iyi olan insanların yakın ilişkiler veya cinsellikte mutlu olduğu açık değildir. Her iki durum da doğru olabilmekte fakat fiziksel ve duygusal iyi oluşun mutlu cinsellik getirdiği daha çok kabul edilmektedir (Balon, 2008). Şayet eldeki veriler bu açıdan incelendiğinde öznel iyi oluşu yüksek bireylerin ideal, sağlıklı ve dengeli bir tutum sergiledikleri, cinsel eşlerini merkeze alıp, sorumlu ve hoşgörülü bir cinsel yaşantı tercih ettikleri ve gelişi güzel birlikteliklere sıcak bakmadıkları yorumu da yapılabilir. Fakat alanyazında cinsel tutumların öznel iyi oluşla ilişkisini gösteren bir veriye rastlanmamış, dolayısıyla bulguları açıklamak ve genelleme yapmak olası değildir.

Araştırmadaki parametreler kendi aralarında incelendiğinde de bazı sonuçlara ulaşılmıştır. İlk olarak bağlanma stillerinin kaygılı ve kaçınmacı alt boyutları ile ve dini yönelimlerin ilişkisine bakıldığında alanyazında yer alan istatistiksel olarak anlamlı bulgulara rastlanılmamıştır. Öte yandan korelasyon tablosu incelendiğinde dini yönelimin hem içsel hem de dışsal boyutlarıyla kaygılı bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan fakat negatif yönlü bir ilişki, kaçınmacı bağlanma alt boyutu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı olmayan pozitif yönlü bir ilişki dikkat çekmiştir.

Bağlanma ve din literatürde sıkça tartışılan ve araştırılmaya devam eden bir konudur. Kirkpatrick ve Shaver (1990) aynı yakın ilişkilerde olduğu gibi dini yönelimler ve bağlanma arasında ilişki olduğu ifade etmektedir. Özellikle Hristiyanlıkta teologların görüşleri Bowlby'in kuramı ile yakınlık göstermekte, Tanrı güvenli bağlanma objesi olarak görülmekte ve bireyi ihtiyacı olduğunda rahatlatan, güven veren bir figür olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Tanrı'nın ihtiyaç duyulduğu anda orada olan, koruyan, şefkatli bir anne gibi

düşünülmesi dini açıdan bağlanmayı açıklamaktadır. Kirkpatrick ve Shaver (1990) yaptıkları çalışmada 287 katılımcı ile Allport'un Dini Yönelim Ölçeği kullanılmış, güvensiz bağlanan bireylerin dini yönelimlerinin olmadığını göstermişlerdir.

Bu çalışmada kişi sayısının yetersizliğinden kaynaklandığı düşünülen dörtlü bağlanma modeli kurulamayışı, bağlanma stilleri ve dini yönelimle ilgili literatürde belirtilen ilişkilerin kurulmasına engel olmuştur. Daha geniş örneklem ile çalışılması bağlanmanın alt boyutları ve dini yönelim farklılıklarını incelemek açısından uygun olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada dini yönelimler ile yakın ilişkilerin önemli başlığı olan aşka ilişkin tutumlar incelenmiş ve literatür üzerinden tartışılmıştır. Bulgular değerlendirildiğinde Dini Yönelim Ölçeğinin hem içsel hem dışsal yönelim boyutundan alınan puanlar ile Aşk Tutum Ölçeğinin mantıklı alt boyutundan alınan puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü korelasyon saptanmış ve önceki çalışmalar ile paralellik göstermiştir. Bulgu alanyazındaki birkaç çalışma üzerinden değerlendirilmiş olsa da, çalışma sayısının azlığı yorumlama yapmayı güçleştirmektedir.

Aşk ve din teologlar, filozoflar az da olsa psikologlar tarafından araştırılmış, aralarında güçlü bağlar bulunmuş iki kavramdır. İçsel ve dışsal dini yönelimler açısından aşk tutumları incelendiğinde çalışma sonucunda her iki boyutta sadece mantıklı aşk ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü korelasyon saptanmıştır. Literatürde rastlanan hem dini yönelimi hem de aşka ilişkin tutumları bu çalışmada kullanılan ölçekler ile değerlendiren tek araştırma Leak (1993) tarafından, Katolik öğrenciler ile yapılmıştır. Çalışma sonucunda dışsal dini yönelim Mania ve Pragma aşk tutumu ile, içsel dini yönelimin ise Storge aşk tutumu ile korele olduğu saptanmıştır. Araştırmacı Pragma aşk tutumu ve dışsal dini yönelimin faydacı yaklaşımlar doğrultusunda birleştiğini yorumlamıştır. Öte yandan huzurlu ve uzun ömürlü ilişkileri benimseyen Storge aşk tutumu, içsel dini yönelimin yansıması olarak ifade edilmiştir. Hendrick ve Hendrick (1987b) ise yüksek düzeyde dindar bireylerin Storge, Pragma ve Agape aşk tutumunu benimsediklerini ifade etmiştir.

Daha önce bahsedildiği gibi Pragma aşk tutumunda partnerin eğitim, din, maddiyat, meslek, aile ve özgeçmiş gibi faktörlerin önemi büyüktür (Hendrick

ve Hendrick, 2018). Bu özelliklerin uyumu ilişkinin devamına katkıda bulunur ve sosyal veya karakter özellikleri cinsellikten daha önemlidir (Özer ve Tezer, 2008). İlişkide kalmayı ve ilişkisi için çabalamayı sever. İlişkilerini karşılıklı bağlılık ve düşünceli davranışlar çerçevesinde sürdürmeyi ister. Dolayısıyla yaşanan toplumun kültürel özellikleri, kolektivist tutumu bu sonucu yorumlamada yardımcı olabilir. Geleneksel yaşam biçimi olan ve dinin önemli bir alan olduğu bizim gibi toplumlarda benzer sosyoekonomik düzey, aile yapıları, gelir durumu gibi faktörler kişilerin aşk seçimini etkilemektedir. Alanyazındaki benzer çalışmaların azlığı yorumlama gücünü yaratmakta, dolayısıyla farklı yaş grupları, kültürler ve daha geniş örneklem ile konunun araştırılması gerekmektedir.

Yine çalışmadaki veriler değerlendirildiğinde öğrencilerin cinsel tutum puanları ile içsel ve dışsal dini yönelim alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Daha önce hiç cinsel birliktelik yaşamamış olan öğrenciler içsel yönelim ve dışsal yönelim alt boyutundan diğer öğrencilere göre daha yüksek puan almıştır. Ayrıca Dini Yönelim Ölçeğinin hem içsel hem dışsal yönelim boyutundan alınan puanlar ile Hendrick Cinsel Tutum Ölçeğinden alınan toplam puan arasında pozitif yönlü istatistiksel olarak anlamlı korelasyon izlenmiştir. Alınan yüksek puan bireyin ideal, sağlıklı ve dengeli cinsel tutum içerisinde olduğuna işaret etmektedir (Karaçam, 2012). Yine her iki dini yönelim ile cinsel tutum onaylayıcılık alt boyutu arasında pozitif yönlü anlamlı korelasyon izlenmiştir. Onaylayıcılık alt boyutu yüksek puanları yanıt verenin gelişi güzel cinsel yaşamı ve bu yaşama yönelik tutumu onaylamadığını işaret etmektedir. Bu bulgu Hendrick ve Hendrick, (1987b) çalışması ile tutarlılık göstermektedir.

Ayrıca yapılan analizlerde hem dışsal hem içsel dini yönelim ile cinsel tutum ölçeği doğum kontrolü ve paylaşım alt boyutları arasında anlamlı negatif yönlü korelasyon izlenmiştir. Bu alt boyutların cinsel tutum ölçeğindeki soruları *“Bir kadın, doğum kontrolü sorumluluğunu paylaşmalıdır.”*, *“Bir erkek, doğum kontrolü sorumluluğunu paylaşmalıdır.”*, *“Seks, yaşamın çok önemli bir parçasıdır”*, *“Birbirini çok seven iki kişi arasındaki cinsel ilişki, en üst düzeydeki insan etkileşimidir.”* şeklinde sorulardır. Bu sorulara verilen yanıtlar ile dindarlık yönelimi arasındaki negatif korelasyon şaşırtıcı değildir ve Hendrick ve Hendrick, (1987b) tarafından yapılan çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Zaleski ve Schiaffino (2000) tarafından yürütülen çalışmada dindarlık iç ve dış yönelimli olarak ele alınmış, her iki dindarlık yönelimi ile cinsel etkinlikler arasından negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Araştırmacılar yorum olarak dindarlığın riskli cinsel davranışlara engel olabileceğini söylemişlerdir. Yine Simons ve ark. (2009) yaptıkları çalışmada muhafazakâr bakış ile ilk cinsel deneyim yaşının geciktiğini, resmi birliktelikler sonrasında yaşandığını saptamışlardır. Ayrıca araştırmacı içsel ve dışsal dini yönelimlerin her iki cinsiyet için ilişki sayısında azalma yarattığını belirtmiştir. Bu araştırmalara bakıldığında mevcut çalışma bulguları ile uyumluluk göstermektedir. Kıyılıoğlu'nun (2014) aktardığına göre Berry ve ark. (2013), Hristiyan, Yahudi ve Müslüman gençler üzerinde yaptıkları bir araştırmada dindarlık seviyesinde artma ile cinsel risk alma davranışı arasında azalma olduğunu saptamış, Stulhofer ve ark. (2011) ise dindarlık seviyesinin cinsiyetler üzerine etkisini incelemiş ve sadece kadın öğrencilerde anlamlı fark bularak, ilk cinsel ilişki yaşının azaldığını göstermiştir. Ülkemizde yapılan bir çalışma ise evlilik öncesi cinsel ilişki tutumlar araştırılmış, erkek öğrencilerin daha negatif tutumlar sergilediği bu çalışmaya göre dindar olmak evlilik öncesi ilişkiye bakışı olumsuzlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Sakallı ve ark., 2001).

Araştırmalar farklı dindarlık ölçekleri uygulanarak yapılsa dini yönelimler veya muhafazakarlık cinsel tutum ve davranışları değiştirmektedir. Bu araştırmanın sonuçları da dini yönelim ile cinsel tutumlar arasında anlamlı ilişki olduğu bulgularını desteklemektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde bağlanmanın kaygılı ve kaçınmacı alt boyutları ile aşk tutumlarının alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Öte yandan korelasyon tablosu incelendiğinde aşk tutumlarından özgeci alt boyutu ile kaygılı bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan fakat pozitif yönlü bir korelasyon, kaçınmacı bağlanma alt boyutu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı olmayan negatif yönlü bir korelasyon dikkat çekmiştir. Arkadaşça alt boyutu ile kaygılı bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan fakat negatif yönlü bir korelasyon, kaçınmacı bağlanma alt boyutu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı olmayan pozitif yönlü bir korelasyon dikkat çekmiştir. Tutkulu, mantıklı, oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlar ile kaygılı ve kaçınmacı bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan fakat negatif yönlü bir korelasyon dikkat

çekmiştir. Bu bulgular anlamlı olmasa da bazı ipuçları vermektedir. Literatür eşliğinde bulgular gözden geçirilecektir.

Aşk stilleri ve bağlanma stilleri literatürde incelenmiş konular olup, sonuçlar tutarlı değildir. Hazan ve Shaver'a (1987) göre erken bağlanma deneyimleri yakınlık ve güven parametreleri üzerinden erişkin aşkını etkilemektedir. Levy ve Davis'e (1988) göre güvenli bağlanma ilişkilerde pozitif beklenti ve güven ile ilişkili olduğundan eros ve agape aşk stili ile bağlantılı bulunmuştur. Ayrıca yine aynı araştırmada kaçınan bağlanma stili ludus tipi aşk ile pozitif ilişkili, agape ve eros tipi aşklarla negatif ilişkili gözlenmiştir. Bu çalışmada anlamlı bir fark saptanmasa da eros tipi aşk tutumunda kaygılı ve kaçınmacı alt boyutla negatif yönlü korelasyon saptanmıştır. Her iki boyutla olan negatif korelasyon güvenli bağlanmaya eğilimi bize gösterebilir. Galinha ve ark. (2014), üç farklı ülkeden 1574 üniversite öğrenci ile yaptığı geniş çalışmasında eros tipi aşk ile güvenli bağlanma arasında pozitif ilişki bulmuş, diğer aşk stilleri ile bu bağlantıyı gösterememiştir. Ercan (2016), Durmaz ve Ercan (2019) tarafından yapılan araştırmalarda da aşk tutumları ve ana-babaya bağlanma açısından ilişki incelenmiş, eros tipi aşk ile ana- babaya bağlanma arasında pozitif yönlü korelasyon saptanmıştır. Bu aşk türü kuramsal açıdan değerlendirildiğinde hem kendine hem de ötekine güveni olan, yakın ilişkiden hoşlanan kişiler olması sebebiyle güvenli bağlanmış kişilerde görülmesi daha muhtemeldir.

Yine çalışmada agape aşk tutumu ile kaygılı bağlanma arasında anlamlı olmayan pozitif yönlü korelasyon gözlenmiştir. Feeney ve Noller, (1990) yaptığı çalışmada kompulsif tutumlarından ötürü agapik âşıklarında kaygılı bağlanma ile ilişkisi olduğunu saptamıştır.

Storge alt boyutu kaçınmacı bağlanma alt boyutu arasında ise istatistiksel olarak anlamlı olmayan pozitif yönlü bir korelasyon gözlenmiş olup, ilişkisinde emosyonel veya cinsel yakınlıktan çok arkadaşlık ilişkisi arayan, tutku ve ihtirastan uzak Storge tutumlu birey için mantıksız değildir. Galinha ve ark. (2014) tarafından da bu aşk tutumu ile bağlanma stili arasında korelasyon bulunmamıştır. Ercan (2016), çalışmasında bu grup âşık ile anne ve babaya bağlanma arasında pozitif yönlü bir ilişkiden bahsetmiş olup, Durmaz ve Ercan (2019) bu ilişkiyi yakalayamamıştır.

Çalışmada çıkan sonuçlardan oyun gibi ve sahiplenici alt boyutlar ile kaygılı ve kaçınmacı bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan fakat negatif yönlü bir korelasyon literatür ile paralellik göstermemektedir. Levy ve Davis'e (1988) göre kaçınan bağlanma stili oyun gibi aşk ile pozitif ilişkilidir. Yine Collins ve Read (1990) ise bu tutumdaki bireylerin yakınlıktan rahatlık duymadığını ifade ederek kaçınmacı bağlanma ile ilişkisini vurgulamıştır. Galinha ve ark. (2014) çalışmasında ise bu tip aşkın güvenli bağlanma ile negatif ilişkisini ortaya koymuş, Ercan (2016) ise anneye bağlanma ile oyun gibi aşk arasında negatif ilişki saptamıştır.

Konu ile ilgili literatür çalışması yetersiz olması sonuçları tartışmak için ve genelleme yapmak için yetersiz kalmıştır. Daha büyük örneklem, farklı yaş ve kültür grupları ile çalışmaların yapılması önerilebilir.

Çalışmada elde edilen bulgular ile bağlanmanın kaygılı ve kaçınmacı alt boyutları ve Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği alt boyutları arasında bazı anlamlı ilişkilere rastlanmıştır. Kaygılı bağlanma ile araç olarak değerlendirme alt boyutu istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü korelasyon saptanmıştır. Daha önce de belirtildiği araç olarak değerlendirme alt boyutundan alınan düşük puan bireyin cinsel yaşamında kendisini merkeze alma eğiliminde olduğunu, biyolojik ve faydacı cinsel tutuma yöneldiğine işaret etmektedir. Alınan yüksek puan ise tam tersi bir ifade ile partneri merkeze alan bir tutum sergilemektedir. Butzer ve Campbell (2008) tarafından yapılan çalışmada kaygılı bağlanan bireylerin terkedilme konusundaki hassasiyetlerinin eşlerine bağımlılık sergileyerek ve cinsel ilişkiyi duygusal anlamda yakınlık elde etmek amaçlı yaşandığı ifade edilmiştir. Bu açıklama mevcut veriler ile uyumluluk göstermektedir. Dolayısıyla bu bağlanma stilindeki bireyler cinsel isteklere reddedilmemek için cevap verebilmektedir.

Öte yandan her iki bağlanma stili onaylayıcılık alt boyutu ile pozitif yönlü korelasyon, doğum kontrolü ve paylaşım alt boyunun her ikisi ile de negatif yönlü korelasyon saptanmış olup istatistiksel açıdan anlamı fark gözlenmemiştir. Bu örneklem sayısının azlığına ile ilişkili olabilir. Bunun yanında doğum kontrol alt boyutu sorumlu ve partneri merkeze alan cinselliğe işaret etmekte, paylaşım alt boyutu ideal cinsel tutuma işaret etmektedir. Bu alt boyutların anlamlı olmasa da hem kaygılı hem kaçınmacı stiller ile ilişkisi kuramsal açıklama ile

uyumludur. Yani bireylerin güvensiz bağlanma stilleri puanları azaldıkça, bu iki cinsel tutumun puanı artma eğiliminde olup bu tutumların güvenli bağlanma ile ilişkisini olası kılmaktadır. Alanyazına bu açıdan bakacak olursak, güvenli bağlanma stiline sahip kişilerin olumlu cinsel benlik şemaları cinsel partnerleri ile güvenli bir romantik ilişki yaşadığı söylenebilir (Birnbbaum, 2007). Güvenli bağlanan bireylerin cinselliği ilişkinin önemli bir parçası olarak gördüğü, partner sayılarının az olduğu, mevcut romantik ilişki dışında başka ilişki yaşamadıklarını göstermiştir (Cooper, Shaver ve Collins; 1998). Bu da onların sorumlu, partneri merkeze alan ve ideal bir cinsel tutumda olduklarını gösterir. Özetle güvenli bağlanan bireylerin cinsel doyumunun daha yüksek olduğu, kaygılı bağlanma stilline sahip bireylerin reddedilmeye karşı aşırı hassas olmalarından ötürü cinselliği duygusal yakınlık aramak için kullandığı ve cinsel doyumlarının düşük olduğu, kaçınan bağlanan bireylerin ise cinsel yakın ilişkiler kurmada sorunlar yaşadığı söylenebilir.

Alanyazında bağlanma stilleri ile cinsel tutumların ölçekler üzerinde karşılaştırıldığı çalışma sayısı yetersizdir. Bağlanma davranışının yetişkin hayattaki cinsel tutumları etkilediği açık olmakla birlikte daha büyük örneklem, farklı yaş ve kültür grupları ile çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Yakın ilişkilerin en önemli başlıklarından olan aşka ilişkin tutumlar ve cinsel tutumlar araştırmada incelenmiş, literatür ile tartışılmıştır. Yapılan korelasyonel analizlerde aşk tutumlarının alt boyutları birbirleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde koreledir. Cinsel tutumlarda onaylayıcılık boyutu araç olarak değerlendirme boyutu ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde korele, paylaşım ve doğum kontrol alt boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde korele olarak izlenmiştir. Aşk tutumlarının her biri de kendi içinde istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde koreledir.

İki tutumun alt boyutları arasındaki ilişkilere sırayla bakacak olursak, onaylayıcılık alt boyutu mantıklı aşk ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde korele, oyun gibi aşk alt boyutu ile istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde korele olarak saptanmıştır. Doğum kontrolü alt boyutu tutkulu aşk ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde korele, paylaşım alt boyutu sahiplenici aşk ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf korele, araç olarak değerlendirme alt boyutu oyun gibi aşk ile istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde korele olarak

saptanmıştır. Hendrick Cinsel Tutum ölçeğinden alınan toplam puan ise tutkulu aşk ile istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde korele, oyun gibi aşk ile istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde korele olarak izlenmiştir. Bulguların büyük kısmı literatürdeki diğer çalışmalar ile uyumludur. Konuyu ayrıntılı incelemeden önce hatırlatmakta fayda gördüğümüz nokta onaylayıcılık puanının artması yanıt verenin gelişi güzel cinsel yaşamı ve bu yaşama yönelik tutumunun olmadığına, araç olarak değerlendirme puanının artması ise bireyin cinsel yaşamında kendisini merkeze alma eğiliminde olmadığına, biyolojik ve faydacı cinsel tutuma yönelmediğine işaret etmektedir.

Bu alanda en fazla çalışma yapan Hendrick ve Hendrick'e (1987c) göre onaylayıcılık ve araç olarak değerlendirme alt boyutu oyun tipi aşk ile koreledir. Yine tutkulu aşkın doğum kontrol boyutu ile korele olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca doğum kontrolü cinsel tutum alt boyutu, ilişkide toleranslı ve romantik Eros aşk tutumu ile düşük pozitif ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Araç olarak değerlendirme cinsel tutum alt boyutu ise egosantrik, genital cinsellik odaklı ve mekanistik yaklaşımlı Ludus aşk tutumu ile güçlü, cinselliği sadece bir vücut fonksiyonu olarak gören Pragma aşk tutumu ile düşük ilişkili olarak sonuç vermiştir. Elde edilen sonuçlar bu çalışma ile tutarlıdır. Yine araştırmaya dahil edilen öğrencilerin cinsel yaşantılarına göre Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinin puanları karşılaştırılması amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre mantıklı alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Daha önce hiç cinsel birliktelik yaşamamış olan öğrenciler bu alt boyuttan, düzenli cinsel yaşantısı olan öğrencilere göre daha yüksek puan almıştır. Farklı sonuçlar paylaşım alt boyutunun sahiplenici aşk tutumu ile ilişkisi olup, istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf korele çıkmıştır. Paylaşım alt boyutu ideal cinsel tutumu belirler. Öte yandan sahiplenici aşk, erotik âşıklar kadar tutkulu, ludic âşıklar kadar manüplatiftir. Birlikte oldukları kişiyi kaybetme korkusu yaşarlar ve güvenlerini çabuk kaybederler. Paylaşım cinsel tutumu ile oluşan bu zayıf korelasyona literatürde rastlanmamış olup örneklem özellikleri ile ilgili olabileceği düşünülmüştür.

5.3 Bağlanma biçimi, dini yönelimler, aşka ilişkin tutumlar ve cinsel tutumlar öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

Araştırmanın bu sorusuna yönelik olarak Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, Dini Yönelim Ölçeği puanları ile Öznel İyi Oluş Ölçeği puanları arasında lineer regresyon yapılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutlarından, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan tutkulu ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanların Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı ve Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarındaki varyansın %30,8'ini açıkladığı görülmüştür. Buna göre öğrencilerin Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutundan ve Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan tutkulu alt boyutundan ve Öznel İyi Oluşu artırdığı tespit edilmiştir. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan sahiplenici alt boyutundan aldıkları puanların Öznel İyi Oluşu azalttığı görülmüştür.

Öznel iyi oluş literatürüne bakıldığında cinselliğin etkisi nispeten göz ardı edilmiş bir konudur. Oysa cinsellik insanlığın temel motivasyonlarından biri olmakla kalmayıp mutluluğun ve iyi oluşun belirleyicilerinden biridir. Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık alt puanlarının artması ölçeğe ve puanlamaya göre yanıt verenin gelişi güzel cinsel yaşamı ve bu yaşama yönelik tutumu onaylamadığını işaret etmektedir. Aynı ölçeğin doğum kontrolü alt boyutundan alınan yüksek puan da bireyin sorumlu ve hoşgörülü cinselliği tercih etme eğiliminde olduğunu ve cinsel eşini merkeze aldığını göstermektedir. Bu iki sonuç aslında benzer şeyi söylemektedir. Bireyler sorumlu, partneri ve ilişkiyi merkeze alan, hoşgörülü, duygusal yakınlık ve tutku barındıran cinsellik ile öznel iyi oluşu arttırmaktadır. Alanyazında bu konuda yapılan araştırmalar daha önceki bölümlerde tartışılmıştır fakat kısaca özetlersek; iyi ve doyumlu bir cinsel hayatın genel mutluluğa etkisi ve ruh sağlığına etkisi olumlu yöndedir (Hooghe, 2012). Cinsellik, haz alıp- verme, arzulanma, orgazm olma, bir öteki ile duygusal yakınlık yaşama, iletişim ve paylaşım gibi ek öğeleri içerir (Symonds, 2005). Bireylerin kendilerini ve partnerlerini zorlamadan, cinselliklerini kendi istek ve arzularına göre

yaşamaları, duygusal açıdan sağlıklı bir cinselliği oluşturur ve iyi oluşa ilgilidir (La France, 2010). Cinsellik orgazm ile sonlandığında ise dopamin, serotonin, endorfin gibi mutlulukla ilişkili hormonlar salınmaktadır (Tufan ve Yaluğ, 2010). Yapılan bir araştırma devam eden cinsel ilişkisi olan bireylerin cinsel ilişkisi olmayanlara göre daha yüksek mutluluk oranları bildirdiğini belirtmiştir. Aynı zamanda mutluluk cinsel aktivite sıklığı cinsel partnerden alınan haz, duygusal doyum ile ilişkili bulunmuştur (Akt. Eid ve Larsen, 2008). Hawkley, Browne ve Cacippo (2005) tarafından yapılan çalışmaya göre birliktelik sadece bir cinsel aktivite değildir. Duygusal yakınlık ve fiziksel hazzın birleşiminin mutluluğu etkilediği belirlendiğini bildirilmiştir (Akt. Eid ve Larsen, 2008).

Baumeister ve Leary'e göre (1995) insanların en önemli ihtiyaçlarından biri ait olma ihtiyacıdır. Aşk ve cinsellik ait olma ihtiyacının ürünüdür. Yani yakınlık ve yakın ilişkiler mutluluğun önemli komponentlerinden biridir. Birçok araştırma aşkın mutluluk, yaşam doyumu ve pozitif duygulanım açısından önemli olduğunu göstermiştir. Aşk davranışlarının (örn: öpüşme, sarılma, duygusal yakınlık) mutluluğa etki ettiği düşünülmektedir.

Mevcut çalışma incelendiğinde Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan tutkulu alt boyutundan ve Öznel İyi Oluşu artırdığı tespit edilmiştir. Tutkulu âşık, tek eşlidir. Partnerlerini memnun etmek için çalışırlar, yaşanan anıları unutmazlar. Duygusal ve cinsel yakınlığı hemen kurmak isterler (Levy ve Davis, 1988). Cinsel çekiminin, yakınlığın, tutkunun yoğun olduğu ilişkiler yaşarlar. İlişkilerinde çok kaygılı değildirler, partnerlerine güvenli bağlanırlar, saplantılı ve kıskanç olmazlar (Ercan, 2008). Türkiye'de Lee'nin aşka ilişkin sınıflandırmasını temel alarak yapılan bir çalışmada da tutkulu aşk pozitif duygu ile ilişkili bulunmuştur (Özer ve Tezer, 2008). Sonuç olarak araştırmalar aşk ve mutluluk arasında lineer olmayan fakat çok boyutlu bir ilişki olduğu üzerinde durmaktadır. Çünkü hem mutluluk hem de aşk için başka öğeler de gereklidir. Bu çalışma tutkulu aşkın öznel iyi oluşu yordaması açısından literatür ile paralellik göstermektedir.

Sahiplenici âşık kaygılı, kıskanç, güvensizdir, partnerinin bağlılığını test etmeye çalışır. Birlikte oldukları kişiyi kaybetme korkusu yaşarlar ve güvenlerini çabuk kaybederler (Atak ve Taştan, 2012). Çalışmada ayrıca Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan sahiplenici alt boyutundan aldıkları puanların

Öznel İyi Oluşu azalttığı görülmüştür. Bu Özer ve Tezer (2008) tarafından yapılan çalışma ile paralellik göstermektedir. Çalışmada sahiplenici aşkın kıskanç, obsesif, bencil, güvensiz tutumları negatif duygulanım ile paralellik gösterdiği ifade edilmiştir.

Öte yandan çalışma dini yönelimlerin, bağlanma stillerinin, bahsedilen aşk ve cinsel tutumlar dışında kalan tutumların öznel iyi oluş ile ilişkini saptayamamıştır. Bu örneklem sayısı ve örneklem özellikleri ile ilgili olabilir. Bunun yanında konu ile ilgili çalışma sayısının azlığı genelleştirme ve yorum yapmayı zorlaştırmaktadır. Kuramsal çerçeve kısmında bahsedilen bilgiler bu parametrelerin her birinin öznel iyi oluşla ilişkisi olabileceğini göstermiş olup daha farklı yaş, kültür ve daha büyük örneklem ile çalışılması uygun olabilir.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Öznel iyi oluş, bağlanma stilleri, dini yönelimler, aşka ilişkin, cinsel tutumlar ve cinsiyet, yaş, hayat memnuniyeti, sosyoekonomik durum, okuduğu bölüm, akademik başarı düzeyi, dindarlık düzeyi, yakın ilişki ve cinsel hayat, ailenin eğitim düzeyi, kardeş sayısı gibi demografik değişkenler arasındaki ilişkiler, korelasyonlar ve yordayıcı etkileri incelenmiştir. Bu bölüm çalışmanın sonucunda elde edilmiş sonuçlar ve ileride yapılması planlanan araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1 Sonuç

Çalışmamız öznel iyi oluş halini farklı değişkenler ile ilişkisini incelerken, her bir değişkenin diğer değişken ile olan ilişkisini de incelemiş, zengin bir tartışma alanı oluşturmuştur. Sonuçlara göre araştırmanın ana konusu öznel iyi oluş mevcut ölçek değişkenlerinden Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeğinde bulunan onaylayıcılık ve doğum kontrolü alt boyutlarından, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeğinde bulunan tutkulu ve sahiplenici alt boyutlarından aldıkları puanların Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı ve Öznel İyi Oluş Ölçeği puanlarındaki varyansın %30,8'ini açıkladığı görülmüştür ($p<0,05$). Ayrıca kadın cinsiyet, ekonomik düzey, okunulan bölümden memnun olma, akademik başarı, hayattan memnun olma gibi kişisel bilgi formunda bulunan değişkenler ve içsel- dışsal dini yönelim ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Bunun yanında diğer demografik değişkenler ve bağlanma stilleri ile ilişki kurulamamıştır. Yapılan araştırmalarda çıkan sonuçlar kişilik, yaş, cinsiyet, sosyal ilişkiler, gelir, aile, evlilik, okul başarısı, meslek, din gibi konular üzerinde yoğunlaşmış, her birinin öneminden bahsetmiş, fakat mutluluğu tek bir faktöre bağlayamamıştır. Sonuç

olarak tek bir kriterin mutluluk getirmediği açıktır (Diener ve Seligman, 2002).

6.2 Öneriler

Çalışma sonuçları ve elde edilen veriler değerlendirildiğinde son yılların popüler kuramı olan pozitif psikolojinin önemli bileşeni öznel iyi oluş ile ilgili alanyazında az çalışmaya rastlanmıştır. Öze

likle çalışmamızda kullandığımız bağlanma stili, dini yönelim, aşk ve cinsel tutumlar gibi değişkenlerle ölçülen çalışmalar literatürde pek yer bulmamış, bu sebeple mevcut çalışmadaki bulguların değerlendirilmesi ve yorumlanması güçleşmiştir.

Konuya ilgi duyan araştırmacılar için çalışmanın eksiklikleri tamamlamak adına bazı önerilerde bulunulabilir. Öznel iyi oluş kişiye özel değerlendirmeleri içerdiğinden, ayrıca nedenleri tam olarak saptanamamışken araştırmacılar bu konu hakkında farklı boyutlar ile değerlendirme yapabilir. Yani öznel iyi oluşun altında yatan dinamikler araştırmaya değer bir konu olarak düşünülmektedir. Konunun kültürel yanları da mevcut olduğundan Türk kültürünün mutluluğu nasıl değerlendirdiği veya yaşadığı önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son dönemin popüler konularından biri olan bağlanma kuramı bu çalışmada araştırılmış, aşk stilleri, cinsel tutumlar, dini yönelimler ve öznel iyi oluş ile ilgili bazı analizler yapılmış fakat örneklem sayısı yetersizliğinden dolayı dörtlü bağlanma modeli oluşturulamamış, alt boyutlarla ilişki kurulamamıştır. Araştırmacılar tarafından dörtlü modeldeki güvenli, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri oluşturulup konu hakkında literatürdeki ayrıntılı sonuçlara ulaşılabilir. Bu noktada bağlanmanın kültürel boyutu göz ardı edilmemeli, kuram farklı sosyoekonomik düzey ve yaş grubu ile yeniden değerlendirilmelidir.

Dini yönelimin iki boyutlu formu daha çok batı toplumlarında çalışılmış olup ülkemizde farklı çalışmalara ihtiyaç vardır. Dinin yoğun yaşandığı topluluklarda bu ögenin aşk, cinsellik ve öznel iyi oluş gibi konulara yansımaları merak uyandırmaktadır. Dolayısıyla erişkinler veya daha büyük örneklemeler ile tasarlanacak çalışmalar alanyazına zenginlik katabilir.

Aşk, tarih boyu bireylerde ilgi uyandıran bir duygudur. Bireylerin aşkı yaşama biçimi farklı olup, belki de ikili ilişkilerde farklı beklentilerden dolayı anlaşmazlıklara yol açmaktadır. Aşka ilişkin tutumların farklı yaş grupları veya

sosyoekonomik düzeylerde araştırılması uygulanan çift terapilerine ışık tutabilir. Bireylerin çocukluk yaşantılarından doğması muhtemel aşk tutumları, dinamikleri açısından araştırılmaya değer bir konu olarak düşünülmektedir.

Cinsellik her cinsiyette, her kültürde ve her sosyoekonomik düzeyde en çok merak edilen, öte yandan konuşulmaktan en çok kaçınılan konudur. Üniversite örneklemleri üzerinden yapılan bu çalışma konunun hassaslığından ötürü kayıp veri ihtimali barındırmakta, erişkin yaş grubu ile yeniden değerlendirme yapılmasının alanyazına zenginlik katacağı düşünülmektedir. Öte yandan cinsel tutumların altında yatan dinamiklerin değerlendirilmesi cinsel terapiler ve çift terapilerine katkı sağlayabilecektir.

Sonuç olarak örneklemin genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi, farklı yaş grupları özellikle de erişkinlerden veri toplanması, farklı kültür ve sosyoekonomik düzeyden bireyler ile çalışılması yeni bakış açısı oluşturacak, pozitif psikoloji literatürüne katkı sağlayacaktır.

Yetişkinlerde romantik ilişkilerde yaşanan zorluklar bireyleri/çiftleri psikoterapistlerle buluşturmaktadır. Bu zorlukların altında kimi zaman cinsel sorunlar, kimi zaman bağlanma sorunları, bazen de yakın ilişkideki çatışmalar yer almaktadır. Dolayısıyla kişileri yardım almaya iten, iyi oluşlarını bozabilen bu boyutlar psikoterapistlerin göz ardı etmeyeceği kavramlar olmalı, hem bireysel hem ilişki hem de cinsel terapilerde pozitif psikoterapi bağlamında bireylerin daha güçlü, olumlu yanları gözetilmeli ve desteklenmelidir. Ruh sağlığı ile ilgili yapılan araştırmalarda genelde olumsuz durumlara odaklanılsa da olumlu öğelerin de incelenmesi hümanistik olarak bireyi anlamada fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdel-Khalek, A. M. (2011). Religiosity, subjective well-being, self-esteem, and anxiety among Kuwaiti Muslim adolescents. *Mental Health, Religion & Culture*, 14(2), 129-140.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Oxford, England: Lawrence Erlbaum.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709-716.
- Alkan, E. (2008). *Cinsel İşlev Bozuklukları ve Kişilerarası Tarz, Öfke, Kendilik Algısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Allport, G. W. (1963). Behavioral Science, Religion, and Mental Health. *Journal of Religion and Health*, 2, 187-197.
- Allport, G. W. & Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 432-443.
- Arvas, F. B. (2017). Öznel İyi-Olma Hali İle Dini İnançlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26, 165-202
- Atak, H & Taştan, N. (2012). Romantik İlişkiler ve Aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4):520-546
- Ayatollahi, M (2014). *Cinsel Doyumu Yordayan Demografik Ve Psikolojik Değişkenlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, H. (1998). Cinsellik ve Cinsel İşlev. E. Köroğlu (Ed.) *Psikiyatri Temel Kitabı içinde* (s. 605-615.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Balon, R. (2008) In pursuit of (sexual) happiness and well-being: a response. *J. Sex Marital Ther.* 34, 298–30.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.

- Baumeister, R. F. (2000). Gender differences in erotic plasticity: The female sex drive as socially flexible and response. *Psychological Bulletin*, 126, 341-374.
- Birnbaum, G. E. (2007a). Beyond the borders of reality: Attachment orientations and sexual fantasies. *Personal Relationships*, 14(2), 321-342.
- Birnbaum, G. E. (2007b). Attachment orientations, sexual functioning, and relationship satisfaction in a community sample of women. *Journal of Social and Personal Relationships*, 24(1), 21-35.
- Bogaert, A. F. & Sadava, S. (2002). Adult attachment and sexual behavior. *Personal Relationships*, 9(2), 191-204.
- Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *The International Journal of Psychoanalysis*, 39, 350-373.
- Bowlby J. (1973). *Attachment and loss, separation anxiety and danger* Vol 2. Basic Books NY
- Brassard, A., Shaver, P. R., & Lussier, Y. (2007). Attachment, sexual experience, and sexual pressure in romantic relationships: A dyadic approach. *Personal Relationships*, 14(3), 475-493.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 759-775.
- Bretherton, I. & Munholland, K. A. (1999). Internal working models in Attachment Relationships: An construct revised. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, Research, and clinical applications* (pp. 89-111). New York: The Guilford Press.
- Butzer, B. & Campbell, L. (2008). Adult attachment, sexual satisfaction, and relationship satisfaction: A study of married couples. *Personal Relationships*, 15(1), 141-154.
- Büyükşahin, A. & Hovardaoğlu, S. (2004). Çiftlerin aşka ilişkin tutumlarının Lee'nin çok boyutlu aşk biçimleri kapsamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 59- 72.

- Büyükşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Byers, E. (2005) Relationship satisfaction and sexual satisfaction: a longitudinal study of individuals in longterm relationships. *J Sex Res.* 42, 113–118.
- Carroll, J. L., Volk, K. D., & Hyde, J. S. (1985). Differences between males and females in motives for engaging in sexual intercourse. *Archives of Sexual Behavior*, 14(2), 131-139.
- Cirhinlioğlu, F. G. (2006). *Üniversite öğrencilerinde utanç eğilimi, dini yönelimler, benlik kurguları ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkiler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora tezi).
- Cirhinlioğlu, F. G. (2010). Dini Yönelimler ve Önyargı, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1), s. 1369-1370.
- Cohn, J. F. & Tronick, E. Z. (1987). Mother–infant face-to-face interaction: The sequence of dyadic states at 3, 6, and 9 months. *Developmental Psychology*, 23(1), 68-77.
- Collins, N. L. & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(4), 644-663.
- Cooper, M. L., Shaver, P. R., & Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 74(5), May 1998, 1380-1397.
- Çakmak, E (2011). *Vajinismus Olan Kadınlarda Bağlanmanın Cinsel İşlevler ve Klinik Bulgulara Etkisi*. (Uzmanlık Tezi). Bakırköy Ruh Ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul
- Çeri, Ö. (2009). *Vajinismus Tanısı Alan Kadınlar ve Eşlerinde Temel Bilişsel Şemalar ile Bağlanma Stillerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Davison, S.L., Bell, R.J., LaChina, M., Holden, S.L.& Davis SR. (2009) The relationship between self-reported sexual satisfaction and general well-being in women. *J Sex Med.* 6, 2690–2697.

- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2008). Hedonia, Eudaimonia, and Well-Being: An Introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, 1-11.
- Diener, E. & Seligman, M. E. (2002). Very Happy People. *Psychological Science*, 13, 81-84.
- Dewitte, M. (2012) Different Perspectives on the Sex-Attachment Link: Towards an Emotion-Motivational Account. *Journal of Sex Research*, 49, 105-124.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1), 25-41.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Diener, E., Nickerson, C., Lucas, R. E., & Sandvik, E. (2002). Dispositional affect and job outcomes. *Social Indicators Research*, 59(3), 229-259.
- Diener, E. & Tov, W. (2007). Subjective well-being and peace. *Journal of Social Issues*, 63(2), 421-440.
- Diener, E. & Biswas-Diener, R. (2008). *Happiness: Unlocking the mysteries of psychological wealth*. Malden: Blackwell Publishing.
- Diener, E. & Ryan, K. (2009). Subjective well-being: A general overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406.
- Dost, M. T. (2005). Öznel iyi oluş ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 103–110
- Durmaz, H. & Ercan, H. (2019). Beliren Yetişkinlikte Aşk Stillerinin Demografik Değişkenler, Ana Babaya Bağlanma ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, 6(1), 98-110
- Eid, M. & Larsen, R. J (Ed) (2008) *The Science of Subjective Well-Being*. New York: The Guilford Press.
- Ercan, H. (2008). *Genç Yetişkinlerin Aşk Biçemleri ve Benlik Tipleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Erginöz, E. (2008). Halk Sağlığı ve Mental Hastalıklar. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fak. Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi*, 62, s. 31-40.
- Feeney, J. A., Noller, P., & Patty, J. (1993). Adolescents' interactions with the opposite sex: Influence of attachment style and gender. *Journal of Adolescence*, 16(2), 169-186.
- Feenney, J.A., Peterson, C., Gallois, C. & Terry, D.J. (2000) Attachment style as a predictor of sexual attitudes and behavior in late Adolescence. *Psychol Health*. Nov;14(6):1105-1122.
- Fredrickson, B. L. (2003). The value of positive emotions. *American Scientist*, 91, 330-335.
- Frey, K. & Hojjat, M. (1998). Are Love Styles Related to Sexual Styles? *The Journal of Sex Research*. 35 (3) pp. 265-271.
- Galinha, I. C., Oishi, S., Pereira, C. R., Wirtz, D., & Esteves, F. (2014). Adult attachment, love styles, relationship experiences and subjective well-being: Cross-cultural and gender comparison between Americans, Portuguese, and Mozambicans. *Social Indicators Research*, 119(2), 823-852.
- Gall, A. L., Mullet, E. & Shafighi, S.R. (2002). Age, Religious Beliefs, and Sexual Attitudes, *The Journal of Sex Research*, 39(3), 207-016
- Gentzler, A. L. & Kerns, K. A. (2004). Associations between insecure attachment and sexual experiences. *Personal Relationships*, 11(2), 249-265.
- Hackney, C. H. & Sanders, G. S. (2003). Religiosity and mental health: A meta-analysis of recent studies. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42, 43-55.
- Hamilton, C. E. (2000). Continuity and Discontinuity of Attachment from Infancy through Adolescence. *Child Development*, 71, 690-694.
- Hatfield E. (1988). Passionated and companionated love. RJ Sternberg, ML Barnes (Ed.), *In Psychology of Love* içinde (s.191-213). New Haven: Yale University Press.
- Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as adult attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511 – 524.

- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22.
- Hendrick, S., Hendrick, C., Slapion-Foote, M. J. & Foote, F. H. (1985). Gender differences in sexual attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(6), 1630-1642.
- Hendrick, C. & Hendrick, S. (1986). A theory and method of love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 392-402.
- Hendrick, S. & Hendrick, C. (1987a). Love and sexual attitudes, self-disclosure and sensation seeking. *Journal of Social and Personal Relationships*, 4(3), 281-297.
- Hendrick, S. & Hendrick, C. (1987b). Love and sex attitudes and religious beliefs. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 5(3), 391-398.
- Hendrick, S. & Hendrick, C. (1987c). Multidimensionality of sexual attitudes. *The Journal of Sex Research*, 23 (4), 502-526.
- Hendrick, S. & Hendrick, C. (1993). Lovers as friends. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(3), 459-466.
- Hendrick, C., Hendrick, S. & Dicke, A. (1998). The love attitudes scale: Short form. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15, 147-159.
- Hendrick, C., Hendrick, S. & Reich, D.A. (2006). The brief sexual attitudes scale. *The Journal of Sex Research*, 43(1), 76-86.
- Hendrick, C. & Hendrick, S. (2018). Styles of Romantic Love. R. Stenberg ve K. Sternberg (Ed) *The New Psychology of Love* içinde (s. 223-229). New York: Cambridge University Press.
- Helvacı, F. (2012). *Romantik ilişkilerde sorun çözme ve sosyal ilginin aşka ilişkin tutumlarla ilgisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Hooghe, M. (2012). Is sexual well-being part of subjective well-being? An empirical analysis of belgian (flemish) survey data using an extended well-being scale. *J. Sex Res.* 49, 264-273

- Horowitz, L. M., Rosenberg, S. E. & Bartholomew, K. (1993). Interpersonal problems, attachment styles, and outcome in brief dynamic psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(4), 549-560.
- Joshi, S., Kumari, S. & Jain, M. (2008). Religious belief and its relation to psychological well-being. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(2), 345-354.
- Kafetsios, K. & Sideridis, D.G. (2006). Attachment, Social Support and Well-being in Young and Older Adults. *Journal of Health Psychology*, 11(6), 863–876.
- Kankotan, Z. Z. (2008). *The role of attachment dimensions, relationship status, and gender in the components of subjective well-being*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Middle East Technical University, Ankara.
- Karaçam Ö., Totan T., Korkmaz Y.B. & Koyuncu M (2012) Hendrick cinsel tutum ölçeği kısa formunun Türkçe'ye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 13:138-144.
- Karasar, N. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (17. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kernberg O. F. (1995). *Aşk İlişkileri, Normallik ve Patoloji* içinde (s.60) (4. Baskı-2017). Abdullah Yılmaz (Çev.), İstanbul: Ayrıntı
- Kerr, L. K., Melley, A. M., Travea, L. & Pole, M. (2003). The relationship of emotional expression and experience to adult attachment styles. *Individual Difference Research*, 1(2), 108-123.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. & Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2): 321-342.
- Khan, Z. H., Watson, P. J. & Habib, F. (2005). Muslim attitudes toward religion, religious orientation and empathy among Pakistanis. *Mental Health, Religion & Culture*, 8(1), 49-61.
- Khaw, D. & Kern, M.L. (2014) A Cross-Cultural Comparison of the PERMA Model of Well-being. *Undergraduate Journal of Psychology at Berkeley*.

- Kıyloğlu, L. (2014). Batı Toplamlarında Dindarlık ve Cinsel Risk Alma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Derleme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 55:2 (2014), s.195-218
- Kim, J. & Hatfield, E. (2004). Love types and subjective well-being: A cross cultural study. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 32(2), 173-182.
- Kirkpatrick, L. A. & Shaver, P. R. (1990). Attachment theory and religion: Childhood attachments, religious beliefs, and conversion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29(3), 315-334.
- Kirkpatrick, L. A. (1992). An attachment-theory approach to the psychology of religion. *International Journal for the Psychology of Religion*, 2(1), 3-28.
- Kirkpatrick, L. A. & Hazan, C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships*, 1, 123-142.
- Kirkpatrick, L. A. & Davis, K. E. (1994). Attachment style, gender, and relationship stability: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(3), 502-512.
- Koylass, D. D. (2013). *An Examination Of The Relationship Between Attachment Styles And Sexual Behaviours*. The University of the West Indies. A Research Paper Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Master of Science in Clinical Psychology.
- La France, B. H. (2010). Predicting sexual satisfaction in interpersonal relationships. *Southern Communication Journal*, 75(3), 195-214.
- Lamb, M. E. (1980). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Mary D. Salter Ainsworth, Mary C. Blehar, Everett Waters, and Sally Wall. Hillsdale, N.J., Erlbaum, 1978. *Infant Mental Health Journal*, 1(1), 68–70.
- Leak, G. K. (1993). Relationship between Religious Orientation and Love Styles, Sexual Attitudes, and Sexual Behaviors. *Journal of Psychology and Theology*, 21(4), 315-318.
- Lee, J. A. (1988). Love-styles. R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* pp. 38-67). New Haven, CT, US: Yale University Press.

- Lee E. J. (2003). *The attachment system throughout the life course: Review and criticisms of attachment theory*.
<http://www.personalityresearch.org/papers/lee.html>
- Lent, R. W. (2004). Toward a Unifying Theoretical and Practical Perspective on Well-Being and Psychosocial Adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 51(4), 482-509.
- Levy, M. B. & Davis, K. E. (1988). Lovestyles and attachment styles compared: Their relations to each other and to various relationship characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5(4), 439-471.
- Love, K. M. & Murdock, T. B. (2004). Attachment to Parents and Psychological Well-Being: An Examination of Young Adult College Students in Intact Families and Stepfamilies. *Journal of Family Psychology*, 18(4), 600-608.
- Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y. & Diener, E. (2003). Reexamining adaptation and the set point model of happiness: Reactions to changes in marital status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3), 527-539.
- Meeks, B. S., Hendrick, S. & Hendrick, C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(6), 755-773.
- Neto, F. (1993). Love styles and self-representations. *Personality and Individual Differences*, 14(6), 795-803.
- Okulicz-Kozaryn, A. (2010). Religiosity and life satisfaction across nations. *Mental Health, Religion & Culture*, 13(2), 155-169.
- Onay, A. (2001). "Dindarlık Ölçme Çalışmaları: Dindarlık Ölçümünde Üç Farklı Yaklaşım Ve Ölçmenin Esasları". *İslami Araştırmalar Dergisi*, 14(3), s. 443
- Özabacı, N. (2004). Evlilik Öncesi İlişkiler. Yavuzer H. (Ed.), *Evlilik Okulu* içinde (s48-60). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özer, B. & Tezer, E. (2008). Aşka ilişkin tutum biçimlerinin olumlu ve olumsuz duyguları yordayıcılığı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30), 19-29.

- Özer, G. (2009). *Öz belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, M. O. & Uluşahin, A. (2018) *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. (15. Baskı). Ankara: Nobel
- Öztürk, Y. (2017). *Ergenlerde dindarlık ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi-Çarşamba örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi, Çorum.
- Petersen, J. L. & Hyde, J. S. (2011) Gender differences in sexual attitudes and behaviors: a review of meta-analytic results and large datasets. *J Sex Res.* 48(2-3):149-165.
- Pines, A. M. (2005). *Aşık Olmak içinde* (s.14) (1. Baskı) M. Y. Uluengin (Çev), İstanbul: İletişim.
- Reinert, D. F. & Edwards, C. E. (2009). Attachment theory, childhood mistreatment, and religiosity. *Psychology of Religion and Spirituality*, 1(1), 25-34.
- Rosen, R. C. & Bachmann, G. A. (2008) Sexual well-being, happiness, and satisfaction, in women: the case for a new conceptual paradigm. *J. Sex Marital Ther.* 34, 291–297.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069- 1081.
- Ryff, C. D. & Singer, B. (1998). The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*, 9(1), 1-28.
- Sakallı, N., Karakurt, G. & Uğurlu, O. (2001). Evlilik Öncesi Yaşanan Cinsel İlişkiye ve Kadınların Evlilik Öncesi Cinsel İlişkide Bulunmasına Yönelik Tutumlar, *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*. 22(1) s.26.
- Seligman, M. E. P. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.

- Seligman, M. E. P. (2002) *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. New York. The Free Press.
- Seligman, M. E. P., Steen, T. A., Park, N. & Peterson, C. (2005). Positive Psychology Progress: Empirical Validation of Interventions. *American Psychologist*, 60(5), 410-421.
- Shaver, P., Hazan, C. & Bradshaw, D. (1988). Love as attachment. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 68-99). New Haven, CT, US: Yale University Press
- Simons, L.G., Burt, C.H. & Peterson, R. (2009) The Effect of Religion on Risky Sexual Behavior Among College Students. s.475-476. *Journal Deviant Behavior*. 30(5), 467-485.
- Snyder, M., Berscheid, E. & Glick, P. (1985). Focusing on the exterior and the interior: Two investigations of the initiation of personal relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(6), 1427-1439.
- Sprecher, S. (2013). Attachment style and sexual permissiveness: The moderating role of gender. *Personality and Individual Differences*. 55(4): 428-432.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119-135
- Symonds, T., Boolell, M. & Quirk, F. (2005) Development of questionnaire on sexual quality of life in women. *J. Sex Marital Ther.* 31, 385–397
- Şahin, D., Şimşek, F. & Seyisoğlu, H. (Ed) (2006). *Cinsel Yaşam ve Sorunları. Bilgilendirme Dosyası-1*. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği.
- Şentepe, A. & Güven, M. (2015), Kişilik Özellikleri ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(31) 27-44.
- Terzi, Ş. & Çankaya, Z. C. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31): 1-11

- Tufan, A. E. & Yalug, I. (2010). Aşk fenomeni ve sevgi ilişkilerinin noröbiyolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2(4), 443–456
- Tüzün, O. & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39
- Van IJzendoorn, M. H. & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2010). Invariance of adult attachment across gender, age, culture, and socioeconomic status? *Journal Of Social and Personal Relationships*, 27(2), 200–208.
- WHO (2006). Defining sexual health: Report of a technical consultation on sexual health. 28–31 January 2002. Geneva, World Health Organization. https://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/defining_sexual_health.pdf
- Worobey, J. (2001). Sex differences in associations of temperament with love-styles. *Psychol Rep*. 89(1): 25-26.
- Yaşar, H., Özkan, L. & Tepeler, A. (2010) Kadınlarda cinsel fonksiyon bozukluklarında güncel yaklaşım. *Klinik ve Deneysel Araştırmalar Dergisi*. 1(3), 235–240
- Zaleski, E. H. & Schiaffino, K. M. (2000) Religiosity and Sexual Risk-Taking Behavior During The Transition to College. *Journal of Adolescence*. 23(2), 223- 227.

EKLER

Ek 1. Araştırmaya Gönüllü Katılım Formu

Bu araştırma, Yakın Doğu Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Dr. Selcen Bahadır tarafından Prof. Dr. Fatmagül Cihirlioğlu danışmanlığındaki yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Bu form sizi araştırma koşulları hakkında bilgilendirmek için hazırlanmıştır.

Çalışmanın Amacı Nedir?

Araştırmacının amacı, “Bağlanma Stilleri, Aşka İlişkin Tutumlar, Cinsel Tutumlar, Dini Yönelim ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin” incelenmesidir.

Bize Nasıl Yardımcı Olmanızı İsteyeceğiz?

Araştırmaya katılmayı kabul ederseniz, size verilen formları doldurmanız istenecektir. Sorulara cevap verilme süresi ortalama 20-25 dakikadır. Bu çalışma kapsamında verilen anketlerdeki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Sizin dürüst ve içten cevaplar vermeniz geçerli ve güvenilir sonuçlar elde etmek açısından önemlidir.

Sizden Topladığımız Bilgileri Nasıl Kullanacağız?

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük temelinde olmalıdır. Çalışmada sizden kimlik veya kurum belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecek ve yalnızca akademik araştırma amacıyla kullanılacaktır.

Katılımınızla ilgili bilmeniz gerekenler:

Ölçekleri cevaplama sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplamayabilir veya cevaplama işini istediğiniz zaman bırakabilirsiniz.

Araştırmayla ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz:

Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Dr. Selcen Bahadır (e-posta: selcen.bahadir@acibadem.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

İsim Soyad

Tarih

İmza

---/---/----

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırma bağlanma stillerinizin, aşk-cinsel tutumlarınız ve öznel iyi oluşunuza etkisini araştırmak için yüksek lisans tezi kapsamında tasarlanmıştır. Bu araştırmada sizin yakın/romantik ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile yakın/romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer hâlihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Bu formun üzerine isminizi yazmanız istenmemektedir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacaktır. Görüşleriniz bu araştırma için çok değerlidir. Bu nedenle, yanıtlarınızın gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtmayı ve hiçbir maddeyi boş bırakmamanız oldukça önemlidir.

Teşekkür ederim

Dr. Selcen Bahadır

Yaşınız : ____

Cinsiyetiniz:

Kadın ()

Erkek ()

Hayatınızdan genel olarak memnun musunuz?

Evet ()

Hayır ()

Önemli bir psikolojik sorunuzun bulunmakta mıdır? Evet ise belirtiniz.

Evet ()

Hayır ()

Okuduğunuz bölümden memnun musunuz?

Evet ()

Hayır ()

Üniversitedeki akademik başarı durumunuz hangisine uymaktadır?

()Başarılı (Ortalama 3.01 üstü)

() Orta (Ortalama 2.01 ile 3.00 arası)

() Başarısız (Ortalama 2.00 altı)

Aşağıdaki seçeneklerden hangisi sizin durumunuzu en iyi yansıtmaktadır?

() Çok Dindarım () Dindarım () Az Dindarım () Dine İlgisizim

İnanç ya da düşünce bakımından sizi aşağıdakilerden hangisi size uygundur?

() Müslüman () Hristiyan () Yahudi () Deist () Agnostik () Ateist

Ek 3. Öznel İyi Oluş Ölçeği*

Bu envanterde kişiliğinizin ve yaşamınızın çeşitli yönlerine ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri tek tek okuyarak, ifadenin size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. İfade size “tamamen uygunsu” cevap kağıdındaki (5); “çoğunlukla uygunsu” (4); “orta derecede uygunsu” (3); “biraz uygunsu” (2); “hiç uygun değilse” (1) numaralı boşluğun altına (X) işareti koyunuz. Lütfen tüm ifadelere boş bırakmadan cevap veriniz.

1. Geleceğe yönelik planlar yapmaktan hoşlanırım.
16. Umutlarımın gerçekleşeceğine inanıyorum.
42. İsteklerime ve değerlerime uygun bir hayat sürüyorum.

*Lütfen ölçek maddelerinin tamamına ulaşmak için ölçek kullanım haklarını ellinde bulunduran yazarla iletişime geçiniz.

(mtuzgoldost@gmail.com)

Ek 4. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE)*

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyup kendinizi değerlendirdikten sonra sizin için uygun olan puanı veriniz (Örn: 1 = Hiç katılmıyorum, 7 = Tamamen katılıyorum).

1. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.
18. Birlikte olduğum kişi tarafından sevildiğimin sürekli ifade edilmesine gereksinim duyarım.
32. İhtiyaç duyduğumda birlikte olduğum kişiye ulaşamazsam kendimi engellenmiş hissederim.

*Lütfen ölçek maddelerinin tamamına ulaşmak için ölçek kullanım haklarını ellinde bulunduran yazarla iletişime geçiniz.

(nsumer@metu.edu.tr)

Ek 5. Dini Yönelim Ölçeği*

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve bu ifadelerin her birine ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı işaretleyerek belirtiniz (Örn: 1 = Hiç katılmıyorum, 6 = Tamamen katılıyorum).

1. Dini inançlarımı, hayatımın diğer tüm alanlarına uygulamak için elimden geleni yapmaya çalışırım.
13. İnancım ile ilgili kitap okurum.
23. İbadetin en önemli amacı kişiye huzur vermesi ve güven sağlamasıdır.

*Lütfen ölçek maddelerinin tamamına ulaşmak için ölçek kullanım haklarını ellinde bulunduran yazarla iletişime geçiniz.

(fatmagul.cirhinlioglu@neu.edu.tr)

Ek 6. Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği Kısa Form*

Sizden genel olarak, birlikte olduğunuz kişiyi düşünerek her ifadeyi değerlendirmeniz istenmektedir. Lütfen her ifadeyi dikkatle okuyup ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne derece yansıttığını, her ifadenin karşısında bulunan ve sizin için en uygun olan boşluğu işaretleyin (Kesinlikle yanlış, yanlış, kararsızım, doğru, kesinlikle doğru).

1. Birlikte olduğum kişi bana ilgi göstermediğinde, kendimi baştan aşağıya hasta hissederim.
8. Birlikte olduğum kişi ve ben fiziksel olarak tam bir uyum içersindeyiz.
21. Birlikte olduğum kişiye acı çektirmektense kendim acı çekmeyi tercih ederim.

*Lütfen ölçek maddelerinin tamamına ulaşmak için ölçek kullanım haklarını ellinde bulunduran yazarla iletişime geçiniz.

(aydabsahin@gmail.com)

Ek 7. Hendrick Cinsel Tutum Ölçeği Kısa Form

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz ve bu ifadelerin her birine ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı işaretleyerek belirtiniz (Kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum).

- 2. Rastgele seks kabul edilebilir bir olaydır.
- 11. Doğum kontrolü sorumluluk taşıyan cinselliğin bir parçasıdır.
- 17. Seks, yaşamın çok önemli bir parçasıdır.

*Lütfen ölçek maddelerinin tamamına ulaşmak için ölçek kullanım haklarını ellinde bulunduran yazarla iletişime geçiniz.
(ozkaracam@yahoo.com)

Ek 8. Ölçek İzinleri

Gönderen: Meliha TUZGÖL DOST

<mtuzgoldost@gmail.com>

Gönderildi: 25 Mart 2019 Pazartesi
18:40

Kime: Selcen Bahadır

Konu: Re: öznel iyi oluş ölçeği

Selcen Hanım merhaba,

Ölçeği ekte gönderiyorum. Ölçek üniversite öğrencilerine uygundur.

Sevgiler.

MTD

Selcen Bahadır

<selcen.bahadir@acibadem.com

>, 20 Mar 2019 Çar, 22:12

tarihinde şunu yazdı:

Merhaba Hocam

Ben Kadın Hastalıkları ve

Doğum Uzmanı Op. Dr. Selcen

Gönderen: Nebi Sümer

<nsumer@metu.edu.tr>

Gönderildi: 18 Mart 2019 Pazartesi
12:38:55

Kime: Selcen Bahadır

Konu: Re: Yakın İlişkilerde
Yaşantılar Envanteri

Memnuniyetle kullanabilirsiniz.
Ölçeğe ve ilgili bilgiye
www.nebisumer.com adresinden
ulaşabilirsiniz. İyi çalışmalar
Nebi Sümer

iPhone'umdan gönderildi

Selcen Bahadır

<selcen.bahadir@acibadem.com
> şunları yazdı (18 Mar 2019
12:01):

İyi günler Hocam.

Ben Kadın Hastalıkları ve

Doğum Hizmetleri An. Dr. Selcen

KUTU...

FATMAGÜL CİRHİ...

Dün

Alıcılar: ben v

Merhaba Selcen Hanım,
Dini Yönelim Ölçeğini kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar

Fatma Gül Cirhinlioğlu

31 Mar 2019 Paz, saat 11:26 tarihinde
Selcen Bahadır

<selcenbahadr@gmail.com> şunu yazdı:

Gönderen: Ayda Büyükşahin

<aydabsahin@gmail.com>

Gönderildi: 26 Şubat 2019 Salı
13:40

Kime: Selcen Bahadır

Konu: LAS

Merhaba

aşk tutumları ölçeğini bilimsel
çalışmalarında kullanabilirsin.
ölçek ekte.
İyi çalışmalar

Doç.Dr. Ayda B.Sunal

A.Ü. D.T.C.F. Psikoloji Bölümü

[Tüm iletii görüntüle](#)

BU ARASTIRMA ROMANTİK (DUYGUSAL) İLİŞKİLERİNİZE İLİŞKİN DUYGU VE DÜŞÜNCELERİNİZİ BELİRLEMEK AMACIYLA YAPILMAKTADIR. GÖRÜŞLERİNİZ BU ARASTIRMA İÇİN ÇOK ÖNEMLİDİR. BU NEDENLE, LÜTFEN DEĞERLENDİRMELERİNİZİ GERÇEK DUYGU VE DÜŞÜNCELERİNİZİ YANSITACAK ŞEKİLDE DÜRÜSTÇE VE TİTİZLİKLE YAPINIZ. KİMLİK BELİRTECEK BİLGİLER İSTENMEMEKTEDİR VE BU ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BİLGİLER SADECE ARAŞTIRMA AMACINA YÖNELİK OLARAK KULLANILACAKTIR.

Gönderen: ozgur karacam
<ozkaracam@yahoo.com>
Gönderildi: 27 Şubat 2019
Çarşamba 16:06
Kime: Selcen Bahadır
Konu: Re: Ölçek İzin

Ölçeği ve kılavuzu eklerde
gönderiyorum. Başarılar dilerim.

Özgür Karaçam

On Tuesday, February 26, 2019, 9:56:49
AM GMT+2, Selcen Bahadır
<selcen.bahadir@acibadem.com>
wrote:

İyi günler Hocam.
Ben Kadın Hastalıkları ve Doğum
Uzmanı Op. Dr. Selcen Bahadır.
Aynı zamanda Yakın Doğu

ÖZGEÇMİŞ

Selcen Bahadır 1981 yılında Afyonkarahisar’da doğdu. İlk öğretimi Ankara Arı Kolejinde, orta ve lise öğrenimini TED Ankara Kolejinde tamamladı. 2004 yılında Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesinde eğitimini tamamlayıp Tıp Doktoru olduktan sonra, 2005-2010 arasında Ankara Dr. Zekai Tahir Burak Kadın Sağlığı Eğitim ve Araştırma Hastanesinde asistanlığını tamamlayarak Kadın Hastalıkları ve Doğum uzmanı oldu. Mecburi hizmet sonrası İstanbul’a yerleşti. İçindeki psikoloji sevgisi onu uzmanlık alanı ile bütünleşen cinsel sağlık konusunda eğitimlere yöneltti. Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği’nde (CİSED) 2014 yılında başladığı cinsel terapi, çift- evlilik terapisi ve psikoterapi eğitimleri ile bu alanda ilerledi.

Dr. Selcen Bahadır Acıbadem Fulya Hastanesi’nde Kadın Hastalıkları ve Doğum Uzmanı ve Cinsel Sağlık Uzmanı olarak çalışma hayatına devam etmektedir. CİSED İstanbul Avrupa Şube Başkanı (2017- Halen) ve aynı dernekte cinsel sağlık eğitmenidir. Aynı zamanda Psikosomatik Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Yönetim Kurulu üyesi (2017- Halen) ve Jineksoloji Derneği Genel Sekreteridir (2019- Halen).

İNTİHAL RAPORU

tez

ORIGINALITY REPORT

13%	11%	5%	6%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	docs.neu.edu.tr Internet Source	4%
2	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 Internet Source	1%
3	acikarsiv.ankara.edu.tr Internet Source	1%
4	Submitted to Girne American University Student Paper	1%
5	kayit.asoscongress.com Internet Source	1%
6	Submitted to Eastern Mediterranean University Student Paper	1%
7	Sut, Hatice, Ozlem Asci, and Fulya Gokdemir. "Sexual attitudes and effective factors in summer school students of nursing department", TAF Preventive Medicine Bulletin, 2015. Publication	<1%
8	Submitted to European University of Lefke Student Paper	<1%

ETİK KURULU ONAYI

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

06.05.2019

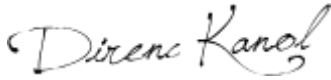
Sayın Selcen Bahadır

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2019/426 proje numaralı ve **“Bağlanma, Dini Yönelim, Aşka İlişkin ve Cinsel Tutumlar ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkiler”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, aşağıdaki öneri dikkate alınmak üzere, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Maltepe Üniversitesi'nden veri toplanması konusunda izin alınması

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.